

داشرف خان هجری درې سوم تلین

۱۱۰۶ - ۱۴۰۶ هـ ق

د هجری منتخبات

کتاب بنسود او تدوین

د

پوهنیار لطیف بهاند

۱۳۶۴

داشرف خان هجری دری سوم نالین

۱۱۰۶-۱۴۰۶ هـ ق

داشرف خان هجری دری د دیوان منتخبات

له

کتا بنود سره

مدون اولیکوال

پوهنیار لطیف بهاند

مهتم : رابعه

خپر وونکی

د قومونو او قبا یلو وزارت

دنشرا تو او تبلیغا تو ریاست

۱۳۶۴

داشرف خان هجري دسيمينار
د علمي سكرتريت يادوني

مړيزه

د پښتو ژبې د نوميالي شاعر اشرف خان هجري (۱۰۴۴-۱۱۰۶ هـ ق) د بين المللي سيمينار علمي سكرتريت دروان كال دميزان دميا شتي په خلورمه نيټه د سيمينار علمي كميسيون ته دخپل كار د پخواني پلان له مخي داشرف خان د ديوان د تحقيقي متن د ترتيب او چاپ موضوع هم وړاندې كړه. د سيمينار علمي كميسيون دوخت د لږ والي او د تحقيقي متن د تيارولو له پاره د اساسي منابعو د نشتوالي له امله د دغه ديوان د ترتيب كار بل وخت ته معطل كا او پر يكره يي و كړه، چي د سيمينار تر تدوير پورې دې د دغه ديوان يو غور چاڼ تهيه او چاپ شي. د غور چاڼ د برابرولو او ورسره دهجري د كتابښود د تنظيم او تاليف چارې يي د پښتو ژبي ځوان شاعر اوليسكوال پوهنيار لطيف بهاند ته وسپارلې، او د قومونو او قبایلو له وزارت څخه يي غوښتنه و كړه چي دغه منتخب په دې مناسبت چاپ او خپور كا.

دسېمینار دعلمی کمیسیون پر یکړې دسېمینار دعلمی سکرتریت له خوا د ښاغلي پوهنپال بهاندې په شمول مربوطو مراجعو ته ورسول شوې. ښاغلي پوهنپال بهاندې دسېمینار دعلمی کمیسیون دغو ښښنې له مخې د هجری کتا ښود او ورسره د هجری منتخبات برابر کړل، دادی کتا ښود او منتخبات یوځای سره چاپ شوي دي او اوس ددې وخت رسیدلنی چی دسېمینار علمی سکرتریت پر دې مجموعه او کتا ښود څه وکازي.

(۱) کتاب ښود:

محترم لیکوال ښاغلي بهاندې د هجری د کتا ښود په تېره کی له بیلا بیلو منابعو استفاده کړې او د خپلې خبرنې په نتیجه کې یې ۴۸ هغه منابع راښوولې دي، چی د هجری په باب یادونې، دده ژوند او شاعری په باب خبرې او دده د کلام منتخبات لري. البته دده کار زیاتره په چاپی منابعو منکې دی؛ دده په برابر کړي کتا ښود کی ۴۶ منابع پښتو یا پارسی دی، او دوه یی هم دخارجی ژبو، چی دا پخپله دروند علمی کار دی، چی د آینه گانو په درخوري، اما کله چی مادې کتا ښود ترتیب شوی پایی ولیدلې، نومی لازم وبلله چی د کار د تکمیل لپاره ځینی هغه نور منابع چی داشرف خان هجری یا داویایی د کلام نمونی او یادده د شرح حال په باب خبری لری، هم ورسره ملگری شی، دا کار د محترم بهاند کار ته د درناوی په منظور د تکملي په ډول ورسره ملگری کبزي:

الف، پښتو منابع :

په دغولاندې نورو پښتو منابعو کې هم داشرف خان په باب خبرې موندل کيږي :

(۱) پښتانه شعراء حصه اول: دا کتاب د لومړۍ ټوک پښتانه شعراء لنډ شوی شکل دی، چې د مرحوم عبدالخالق خلیق (۱۳۵۶ هـ ش مړ) او محمد اجمل خټک له خوا لنډ شوی دی، او دوه ځله لومړی ځل په ۱۹۵۱ ع کال او دوهم ځل په ۱۹۶۴ ع کال د اداره اشاعت سرحد له خوا په پېښور کې چاپ او خپور شوی دی. ددې کتاب په ۱۲۰-۱۲۳ مخونو کې داشرف خان هجری په باب یادونې او دده دکلام نمونې راغلي دي.

(۲) تذکرة الشعراء: دا کتاب تر ۱۹۰ تنوز یاتو پښتو شاعرانو تذکره ده، چې مرحوم صالح محمد خان هوتک (۱۳۳۹ هـ ش مړ) او مرحوم سراج الدین خان سعید (۱۳۴۲) هـ ش ته په کړې ده. تر اوسه نه ده چاپ شوي او خطي نسخه یې د افغانستان په ملي آرشف کې ساتل کيږي، اوس یې متن خپرونکي خدمتگار د چاپ لپاره برابر کړي دی، ددې خطي اثر په ۲۷-۲۹ مخونو کې دهجری یا دونه او دده کلام نمونه راغلي ده (د خدمتگار ترتیب کړی متن).

(۳) پښتو ادب: د اوسمهال د اجمل خټک دیوې اردو رسالې پښتو ترجمه ده چې د خپلواکۍ تړون د ۱۳۴۲ هـ ش کال په گڼه کې خپره شوې ده، په دې رسالې کې هم دهجری لنډه یادونه شته.

(۴) د پښتو ادبی سوغات: دغه تذکره او ادبی کتاب د قاضی عبدالسلام زیارتنی تألیف دی، چی په ۱۹۴۸ع کال په پېښور کی چاپ شوی دی، ددې تذکری په ۲۶۲-۲۷۰ مخونو کی د هجری به باب خبرې او دده د کلام نمونی راوړل شوې دي.

(۵) د خوشحال کلیات دوهم چاپ: دگر ان بهاند په جوړ کړی کتابښود کی د مرحوم استاد کامل د کلیات خوشحال دلو مړي چاپ یادونه شوې ده، خودهغه بحث د بشپړتابه اواره باید زیاته شی چی دغه کلیات په ۱۹۶۰ع کال دوهم ځل هم د پېښور اداره اشاعت سرحد چاپ او خپور کړی دی، د مقدماتی په ۳۴ مخ او همدارنگه په متن او دمتن په حواشیو کی د هجری په باب یادونه شته.

(۶) د پښتو ادب تاریخ لومړی چاپ: دگران بهاند په کتابښود کی داستاد رښتین د پښتو ادب تاریخ دوهم چاپ یادشوی دی، ددې یادونی ترڅنگه باید داهم ورزیانه شی چی دغه کتاب لومړی ځل په ۱۳۲۵ه ش کال خپور شوی دی، او ددې چاپ په ۴۸-۴۹ مخونو کی د هجری په باب یادونی موندلې کیږي.

(۷) د واصل وښانی خوشعرونه: ددغه اثر په مقدمه کی چی دستر افغانی محقق پوهاندر شادله خوا کښل شوې هم د هجری یادونه شوې ده او د هجری کلام هغه برخه راخیستل شوې ده چی واصل یی یاد کړی دی (د مقدماتی ۴-۵ مخونه ۱۳۵۳ هـ ش کال چاپ).

(۸) روڼی گلونه: دغه منتخب د مرحوم استاد خادم (۱۳۵۸ هـ ش مړ)

له خواتېده شوی او په ۱۳۲۶ هـ ش کال د پښتو ټولنې له خوا خپور شوی دی، د دې منتخب په ۴۸، ۵۸، ۸۰، ۸۱ مخونو کې د هجري د کلام انتخاب او په ۱۲۳-۱۲۳ مخونه کې یې یادموندل کېږي. (۹) دخوشحال په باب دخارجي پوهانو آثارو ته ژوره کتنه: دغه گټور اثر مرحوم استاد کامل مومند (۱۳۵۹ هـ ش مړ) کښلی، او د گروال شیر محمد کریمي په پښتو ژبه بارلې دی، دغه اثر په ۱۳۶۲ هـ ش کال د کابل مجلې له لپارې خپور شوی دی، ددغه اثر په بېلا بېلو برخو کې دهجري په باب خبرې شته.

(۱۰) د حیات افغاني پښتو ترجمه: ددغه مهم تاریخي اثر د پښتو ترجمې په ۴۷۵ مخ کې دهجري په باب یادونې شته (۱۳۶۲ هـ ش کال د قومونو او قبایلو د وزارت چاپ). د عبد الطیف طالبی او فرهاد ظریفی ترجمه.

(۱۱) پښتانه: دا کتاب داو لږ کیرود The pathans پښتو ترجمه ده چی د ښاغلي محمد علم علمی له خوا د پښتو څیړنو د بن المللی مرکز په غوښتنه ترجمه شوی او تر اوسه چاپ نه دی، دې کتاب دخوشحال خان په برخه کې هم د هجري یا د نوي ترسترگو کېږي.

(۱۲) چمن بینظیر: د دې مجموعې په ۵۳ الف او ۹۷ الف مخونو کې دهجري د وې غزلی انتخاب شوې دي، چمن بینظیر تر اوسه بشپړ چاپ نه دی، او خطی نسخه یې په برتښ میوزیم کې ساتل کېږي. (۱۳) چمن بی عدیل وگلشن بی تمثیل: دا هغه مجموعه ده چی

میا انځر گل کا کاخیل (۱۳۰۳ هـ ق مړ) په ۱۳۰۱ هـ ق کال په دوو توبو کو
کی تهیه کړې ده، او دواړه توبونه یی په یوه مجلده کی د پښتور
پښتواکېډیمي په مغنمه خطی مجموعه کی خوندي دي، د دې مجموعی
په بیلا بیلو مخونو کی دهجری ۲۹ غزی راورل شوې دي.

(۱۴) دحسیب گل میابیاض: دغه بیاض کی هم حسیب گل میامرحوم
(۱۳۰۵ هـ ق مړ) د پښتود ډیرو شاعرانو منتخبات خوندي کړي دي چی
دهجری منتخبات هم ورسره مله دي.

(۱۶) پښتو ادب ډیپریوپه پوریو کی: دارساله د پښتو ژبی اودادب
یوه نومیالی لیکوال په ۱۳۵۵ هـ ش کال کښلی، اودهماغه کال په
افغانستان کالنی اویاپه نقش فرهنگي افغانستان نومی کتاب کی خپره
شوې ده په دې رساله کی هم دهجری یاد شته.

(۱۷) خوشحال خان اود هغه ادبی مکتب: دا د هغی مقالی عنوان
دی، چی م. ع له روسی څخه پښتو ترجمه کړې اود وزمی مجلی د
۱۳۵۵ هـ ش کال په دریمه گڼه - ۸۳ - ۱۰۱ مخونو کی خپره شوی ده
دهمدې گڼی په ۹۴ مخ کی دهجری یاد شته. د مقالی لیکوال په روسی
ژبه عارف عثمانوف دی، دهمدغه سړی په دې عنوان مقالی د ۱۳۴۷
هـ ش کال دکابل مجلی په مسلسل وگڼو کی هم خپره شوې دي، چی
دغه مقالی بیا ښاغلی څدران له پارسی څخه پښتو کړی دی، پارسی
مترجم یی (ش. ج) دی، اوده بیا خپله پارسی لیکنه تردې دمخه په
ژوندون مجله کی خپره کړې وه، چی په دغو تولو منابعو کی دهجری

یادونی شته . له د غو تلو مېفر قولیکنو څخه « خوشحال خان اود د ه
ادبی مکتب » نومی کتاب راوړیزید چی مؤلف یی هماغه عثمانوف ، او
گران بهاند په خپل کتابښود کی معرفی کړی دی .

(۱۸) د پیر محمد کا کر دیوان : د پیر محمد کا کر (۱۲۱۶ هـ ق
ژوندی) په دیوان کی د هجری یاد په دې ډول موندل کیږي :

بیان رنگین شعر بیان عبدالقادر کر
داشرف دی هم ترده نه سوزان شعر

(د پیر محمد کا کر دیوان ص ۴۴)
(د ۱۳۲۵ هـ ش کال د کابل چاپ پښتو تولنه)

(۱۹) د قاسم علی اړیدی کلیات : په هندوستان کی داستیدلی قاسم
علی اړیدی (۱۱۸۳-۱۲۴۱ هـ ش) د کلیات د پښتو دیوان په برخه کی
هم د هجری یاد په لاندی ډول ترسترگو کیږي :

مهر علی ، عبد القادر کهه سکندر وو
کهه اشرف کهه ارزانی مخیا حص جدا

(د قاسم علی اړیدی خطی کلیات)
(۷ پاڼه ب مخ د اسلامیه کالج پېښور نسخه)

(۲۰) درصوانی دیوان : د مرحوم میر احمد شاه رصوانی (۱۲۷۹-
۱۳۵۳ هـ ق) په دیوان کی هم موزد اشرف یاد داسی لولو :
اول زوی دخوشحال خان عبدالقادر و (۱)
بل هجری و ، چی یی نوم و اشرف خان

(۱) درصوانی خبره سمه نه ده ، عبدالقادر د لوی خان اول زوی نه دی .

(۲۱) رحمان بابا: په دې نامه داستاد دوست محمد خان کامل مومند يو علمي تحقيقي اثر په ۱۹۵۸ ع کال اداره اشاعت سرحد خپور کړی دی، د دې کتاب په ۳۲-۳۵ مخونو کې دهجری دکلام انتخاب اود ده په باب خبرې شته .

(۲۲) دافغانستان لنډ تاريخ: دلولی استاد مرحوم علامه حبيبي (۱۳۲۸ - ۱۴۰۴ هـ ش) د تاريخ مختصر افغانستان پښتو ترجمه ده، د مرحوم استاد بينوا (۱۳۶۳ هـ ش مړ) له خوا. د دې ترجمې په ځينو برخو کې دهجری لنډې يادونې راغلې دي (د ۱۳۵۶ هـ ش کال چاپ، انجمن تاريخ) (۲۳) - پښتو (حصه نظم) ددو لسم جماعت لپاره: ددغه درسی اثر په ۲۰-۲۱ مخونو کې دهجری څلور غزلونه او په ۱۵۳-۱۵۴ مخونو کې يی لنډې سوانح راغلې دي. دغه کتاب په پېښور کې لومړی ځل په ۱۹۶۳ او په دوهم ځل ۱۹۶۴ ع کال چاپ شوی دی .

ب ، پارسی منابع:

لاندې درې پارسی منابع هم رامنځته دي چې دهجری په باب خبرې لري:

(۱) توارخ خورشید جهان: دا تاريخ د شير محمد خان گنده پور تاليف دي چې لومړی ځل په ۱۸۹۴ ع کال په لاهور کې خپور شوی دی د دې کتاب په ۲۴۴ مخ کې دهجری په باب څه مختصر تذکرات شته .

(۲) تاريخچه شعر پښتو: دغه اثر دلولی استاد مرحوم علامه حبيبي تاليف دی ، چې په پرله پسې ډول دطلوع افغان د ۱۳۱۴- ۱۳۱۵ کالونو کې په ځينو گڼو کې خپور شوی دی ، او يوه نسخه يی داستاد په خط ددوی په کتابخانه کې ساتل کيږی ، د دې کتاب د«خوشحال خان وددودمانش» په بحث کې د اشرف بحث ليدل کيږي .

(۳) تاریخ مختصر افغانستان جلد دوم: په دغه کتاب کی هم په متفرق ډول دهجری په باب یادونې شته .

له دې سر بیره استاد زمریالی چی په ۱۳۱۵ هـ ش کال د خوشحال خان خټک په باب په درې ژبه د کابل مجلې په څو گڼو کی مقالې خپرې کړې دي متحمله ده، چی دهجری یاد دې هم پکې راغلی وي.

ج، اردو منابع :

که څه هم د ښاغلي پوهنډار بهاند وظیفه دا وه، چی پخپل ترتیب کړي کتابښود کی پښتو او پارسی منابع وښیي، مگر لکه چی لیدل کیږی ده د استاد کامل مومند (خوشحال خټک اردو) هم ښوولی دی او د میکڼزی انگریزی فهرست هم، نو په همدی مناسبت زه هم اړیم چی د دغو منابعو له پلوه هم دغه کتابښود بشپړ کړم :

۱/ پښتو ادب: داد محترم محمد اجمل خټک یوه اردو رساله ده چی په ۱۹۴۸ کال کی یی لیکلې، لومړی په سنگ میل کی او بیا په وار وار نوره هم چاپ شوې ده، په دې رساله کی دهجری یادونه له یو څو بیتونو منوښی او اردو ترجمی سره راغلی ده.

۲/ افغانون کا مایه ناز هستی: داد فاضل استاد پوهاند رشاد هغی مقالې عنوان دی، چی په اردو ژبه یی د خوشحال خان په باب کښلې او په ۱۹۵۱ع کال په پختون اعظم نومی مجموعه کی په دهلی کی چاپ او خپره شوې ده. د دې مجموعی په ۳۹ مخ کی دهجری یاد راغلی دی.

۳/ خوشحال خټک اور اوسکی شاعری: دا مرحوم استاد کامل د هغی اردو مقالې عنوان دی، چی د (اتک کی اسپار) نومی مجموعی (طبع لاهور ترتیب فارغ بخاری، رضا همدانی) په ۳۸۵-۴۲۳ مخونو کی

چاپ شوې ده ، د دې مقدالي په بيلا بيلو برخو کې خای په خای
دهجری یادونی اودده دکلام انتخاب شوی دی .

۴/ ادبیات سرحد جلد اول: په اردو ژبه د پښتو ادبیاتو تذکره ده
چی رضا همدانی کښلی او په ۱۹۵۳ع کال په لاهور کې چاپ شوې
ده ، د دې کتاب په ۱۹۵ - ۲۰۰ مخونو کې دهجری شرح حال او دکلام
نمونی له اردو ترجمی سره راغلی دي .

۵/ پښتو زبان وادب پریک نظر : د فقیر حسین ساحر تالیف ، کوچنی
تذکره ډوله رساله ده ، چی په ۱۹۶۵ع کال په پېښور کې چاپ شوې
ده ، د دې رسالی په ۴۱- ۴۲ مخونو کې دهجری لنډه پیژندنه او د
کلام نمونه اردو ترجمی سره راوړل شوې ده .

۶/ پښتو شاعری: دغه کتاب فارغ بخاری اورضا همدانی تهیه کړی
دی او په ۱۹۶۶ع کال په کراچی کې چاپ شوی دی ؛ ددی کتاب په
۱۶۵-۱۶۷ مخونو کې دهجری پیژندنه او دکلام اردو ترجمی راغلی دي .

۷/ حیات افغانی: د دپتی محمد حیات خان تالیف غوره تاریخی
اثر دی ، چی په ۱۸۶۷ع کال په لاهور کې په اردو ژبه چاپ شوی دی
ددی اثر په ۳۲۳ مخ کې دهجری په باب یادونی شته .

۸/ تاریخ ختک : د مرحوم استاد سرفراز خان عقاب ختک (۱۳۶۳
ه ش م) یو غوره اردو تالیف دی ، چی د ختکو د تاریخ په خصوص کې یی
لیکلی دی ، او په ۱۹۶۵ع کال خپور شوی دې په دی کتاب کې هم دهجری
یاد ترسترگو کیزی .

۹/ دی پتانزار دو ترجمه: داوولف کیر و مشهور اثر چی سید محبوب۔
 علمی په اردو ترجمه کړی او په ۱۹۶۷ ع کال د پېښور پښتو اکیډمۍ
 چاپ کړی دی په ۳۲۶ مخ کی دهجری په باب خبرې لري .
 د ، عربی منابع :

(۱) لغتہ البشتو : دغه رساله په پارسی ژبه لوی استاد پوهاند حبیبی مرحوم
 لیکلی وه ، او بیاجی استاد پښتو مرحوم په قاهره کی د افغانی سفارت کلتوری
 اتاشه و ، دغه رساله یې تر عربی ترجمی وروسته په ۱۹۶۵ کال خپره کړه
 ددی عربی رسالې په ۴۹-۵۰ مخونو کی دهجری په باب یادونه او ددري
 پښتو پښتو نو عربی ترجمه یی هم راغلی ده .
 ه ، انگریزی منابع :

: Selecatons from the Poetry of the Afghan,s (1)

دهانری جارج راوړتی (۱۸۲۵-۱۹۰۶ ع) تالیف چی په هغه کی یی د پښتو
 دځینو نویالیو شاعرانو شرح حال او ورسره یی ددوی دکلام دمنتخبانو
 انگریزی ترجمی هم راوړی دي ، ددې شاعرانو په ډله کی هجری هم
 شامل دی او ددی کتاب په ۲۴۹-۲۶۰ مخونو کی دهجری لاند شرح حال او
 بیادده دځینو شعرونو ترجمی هم راغلی دی دغه کتاب لو مری ځل په ۱۸۶۲
 کال او دوهم ځل په ۱۸۶۷ ع کال په لندن کی خپور شوی دی .

(۲) دراورتی پښتو گرامر : په انگریزی ژبه د پښتو ژبی گرامردی
 چی په مقدمه کی یی د پښتو ادبیاتو او ځینو پښتنو شاعرانو په باب هم یادونی
 لری ددوهم چاپ دمقدمی (۱۸۶۰ ع کال لندن) په ۲۹ مخ کی یی دهجری
 یادتر سترگو کیزی .

(۳) دیلو مهارت فہرست : دغه فہرست په ۱۹۰۵ ع کال په لندن کی چاپ او خپور شوی دی ، په دې فہرست کی د برتیش میوزیم پښتو نسخی هم معرفی شوې دي ، چی د هجری د دیوان دیوې خطی نسخی معرفی هم پکی شامله ده (د کتلاگ ۲۴ نومره کتاب) .

(۴) د حیات افغانی انگریزی ترجمه : په دي کتاب کی هم د هجری ذکر شته .

(۵) The pathans : د سرو اولف کیر و مشهور اثر دی ، چی تر لومړی چاپ وروسته دوهم ځل له نویوزیاتو نو سره بیا چاپ شوی دی ، په دې کتاب کی د هجری په باب خبری موندی کیږي .

(۶) د کلید افغانی انگریزی ترجمه : دغه کتاب تر یو ر چیچلی پلاوډن په انگریزی ژباړلی ، او په ۱۸۹۳ ع کال په لاهور کی چاپ شوی دی ، په کلید کی د هجری دیوی راغلی غزلی انگریزی ترجمه او دده په باب یادونسی پکی شته .

(۷) آن ، ای ، فارن ایډروچ تو خوشحال : د مرحوم استاد دوست محمد خان کامل مومند یو انتقادی او تحقیقی اثر دی ، چی په ۱۹۶۸ ع کال په پېښور کی خپور شوی دی ، په دې کتاب کی هم ځای په ځای د هجری په باب څه موندل کیږی .

و ، روسی منابع : هغه مقالی ، رسالی او کتابونه چی دخوشحال اود پښتو دلرغو نواد بیاتو په باب په روسی ژبه کښل شوي اود ځینو هغو پښتو او پارسی ترجمی یی زموږ په مطبوعاتو خپری شوی دي . څنگه په دغو ترجمو کی مو د هجری په باب خبری لوستی دي ښایی چی دغه خبرې به په روسی اصلی

منابعو کی هم وي ، چی په مشخص ډول ماته نه دی معلومي .
 داووهغه منابع چی ماته معلومو ، هیا له لرم چی له دغه منتخب سره
 دمل کتابنتوپه بشپړتایه کی مرسته وکړي ، دا زما په نظر هغه عمده منابع
 وو چی بهاند صاحب او مارا ورل ، که نه دتش نه مه یادونه خویی په سلهاوو
 نورو منابعو کی هم شته .

کومی منابع چی مایه دې سربزه کی وښوولی ، اویاهغه چی گران بهاند
 په خپل جوړ کړي کتابنتو د کی ذکر کړي دي ټولی د ډاډور منابع نه دی
 له خو محدودو منابعو پرته چی دهجری په باب عمده او هر اړخیز مواد
 وړاندې کوی ، نور زیاتره یی دنویو څیرنو په رڼا کی ډیر ارزښت نه لری
 له غلطیو د کی دي ، دهجری په باب د ډاډور مخد : دده خپل دیوان ،
 تاریخ مرصع ، خوشحالیات (د عقاب) خوشحال خټک (داستاد کامل)
 دگلشن روه ددریم چاپ مقدمه (استاد رشاد) اودهجری په باب دگوتو په
 شمیر نور آثار

(۲) منتخبات :

که څه هم تر دغه منتخب دمخه دهجری منتخبات ځینو مستشرقینو او
 داخلی پوهانو په منفرد ډول اویایی دده له شرح حال سره یوځای راوړي
 دي ، خو هغه ټول منتخبات تریوی یاد وو اویا تر څلورو پنځو غزلو او
 قصیدو نه زیاتیزي ، د کمیت په لحاظ غټ منتخب پکی دهانری جارج
 راوړتی دی چی تر پنځه ویشو پوری پار کی لری ، دغه منتخب د
 زمانې په لحاظ هم قدیم دی ، اوله نن څخه ۱۲۶ کاله دمخه چاپ شوی دی .
 دهجری دغه حاضر منتخبات چی دیو ضرورت په بناتیه شوی دی ، او په دې
 نیامت نه چی دهجری نور اشعار گوندي د حساب او چاپ وړ نه دي ، دهجری

پرتولو اشعار و کافي بحث کيدای شي او دده ټول اشعار زموږ د پخواني ادب يوه بيش بها گڼيځينه ده، چي زموږ مشران ادب څيړونکي او معاصران ورته په ارزښت قايل دي .

دغه منتخبات دهجري تر سلولږڅه ازې غزلي او يوولس رباعي رانغاړي، د منتخب په ترتيب کي دهجري چاپي ديوان د بهاند د اصلي ماخذ حيثيت درلود، چي دغه منتخبات يي د ديوان له مخي ترتيب کړي دي، بيا که دده د ترتيب کړي منتخب پارکي په نور وېهواک کي منابعو کي موجودو له هغو سره يي هم کتلي دي، لکه گلشن روه، کليد افغاني او تاريخ مرصع سره. د متن په تحقيق کي ښاغلي بهاند د گلشن روه او تاريخ مرصع د قرائتونو اختلافات هم په حاشيو کي ښوولي دي، او که دغه قرائتونه له اصله غوره وړ ښکاره شوي دي، نويي په متن کي ځاي ورکړي دي، او د اصل (بڼه) يي په حاشيه کي ښوولي ده، ځيني لغتونه يي هم په حاشيو کي حل کړي دي. که چيري د متن د صحت په منظور په شعر ونو کي څه ورزيات شوي دي، هغه د قوسونو ترمنځ نيول شوي دي.

د متن په ترتيب کي درديف مراعت شوي دي، او ښاغلي پوهنيار بهاند دهجري انتخاب کړي پارکي ردیف وار او رې دي، قصيدې او غزلي سره يو ځای گډې راوړل شوې دي، او بيا رباعيات د منتخباتو په پای کي راغلي دي. د اشرف خان هجري د سيمينار علمي سکر تر ريت ښاغلي بهاند او چاپوونکي مؤسسي ته کوروداني وايي، چي د اشرف خان هجري د سيمينار په درناوي کي يي برخه واخيسته او دغه منتخب يي تهيه او چاپ کا.

په درناوي

احقر العباد . ز. ه

د هجري کتابښود

آريانا دايرة المعارف

جلد سوم (۱۳۳۵-۱۹۵۶)

اشرف خان هجري

د آريانا دايرة المعارف د انجمن په خپرونو کې هغه برخه ده چې له (اسپ آبی نه تراو کړاين) پورې ديپلا بيلوځايونو، وگړو پېښو يا بشپړې او يا څه کم هراړخيزې پيژندگلوي په کې راغلي دي. دغه برخه چې د دريم ټوک په نامه خپره شوی ده، د ۱۳۳۵ کال اسددمياشتي نيټه لری او ددې ټوک په (۱۷۴) مخ کې د اشرف هجري پيژندگلوي او دکلام نمونه راغلې ده.

د آريانا دايرة المعارف دغه ټوک د کابل په عمومي مطبعه کې چاپ شوی دی.

اباسين مجله

د اباسين مجلې ۱۹۶۷ کال په اتمه گڼه کې ۴۱-۴۲ مخونو کې د اشرف هجري د ديوان يوه خطي نسخه مولانا محمد اسرار اډيل معرفي لومړی

کړې ده. دغه نسخه په ۱۱۹۱ هـ ق کال کې لیکل شوې ده. او د خطي نسخې په پای کې راغلي: به اختتام رسید دیوان جسد خوانین زبده - الشعراء خان المخان ابن الخان تاریخ ۵ شهر شعبان المعظم ۱۱۹۱ هـ ق.

ادبی ستوری

دوهم ټوک

ادبی ستوری د پښتو ادبیاتو او د پښتو شاعرانو په پېژندنه او ددوی دور کوآثارو په رابرسیره کې یو غوره او ګټور کتاب دی چې زموږ د فرهنګیانو هلو ځلو او فرهنګي ټولنیزو د زیار یوه نه هیریدونکې بیا ګه دی. د ادبی ستوری په دوهم ټوک کې د ۴۴ تنو ناوینه شاعرانو داو (۷) تنو ښځو شاعرانو پېژندنه او د څلورو نامتو شاعرانو ورکې ویناوې او د (۱۷) تنو شاعرانو چې په لومړي ټوک کې یې یادونه راغلی او څه تیر و - نډی په کې شوی یادونې شوی دی.

دغه کتاب په ۱۳۵۶ کال کې لیکل شوی دی او په ۱۳۵۹ کال کې د میا فقیر الله جلال ابادی، دمیریني د (۲۰۰) تلین په ویاړ د اطلاعاتو او کلتور وزارت د کلتور او هنر دریا ست له خوا په دولتي مطبعه کې د ۵۰۰ ټوکو په شمیر چاپ شوی. دغه کتاب ټول ۳۹۰ مخونه لري او په (۳۲۸) مخ کې یې د اشرف هجری یادونه او د کلام نمونه لوستلې شو.

ارمغان خوشحال

د خوشحال خان خټک د اشعارو مجموعه ده چې د سید رسول رسا

په سریزه ، زیار او هلوځلو د پښتو او د یونیورسټی بک ایجنسی له خوا په
۱۰۳۴ مخونو کی خپره شوی ده .

باید وایو چی د همدی کتاب په سریزی کی (دخو شحال خان داو لاد)
تر عنوان لاندی داشرف په باب په ۷۶، ۷۹ مخونو کی داشرف یاد
راغلی دی . دغه راز د کتاب په اشعارو کی یی خای په خای
دنومونو او د هغه په باب دخو شحال خان یادونی ، ستاینی او غندنی
موندلی شو .

افغانستان

افغانستان، دهغه کتاب نوم دی چی د آریانا دایرة المعارف د پښتو
خانگی له خوا د ۱۳۳۷ کال د ثور په میاشت کی په ۵۶۴ مخونو کی د کابل
په دولتی مطبعه کی خپور شوی دی. دا کتاب دخور اشو موضوعگانو
په باب لکه د افغانستان جغرافیایی اوضاع ، اقلیم ، طبقات الارض ،
اداری تشکیلات ، تاریخ ، معارف ، دینونه ، کرنه ، څاروی ، شنیلې
صنایعو ، سوداگری ، کانونو ، پښتوا دبیات په لرغونو زمانو کی
پارسی ادبیات په لرغونو زمانو کی ، موزه او مسکوکات ، معلومات لری .
لیکوال یی : پاینده محمد زهیر ، عبد الرزاق فراهی ، حبیب الله ؛
عبدالله غمخور ، عبد الصبور ، عبد الغنی اخوندزاده ، عبد القدیر -
وهاب ، عبد الها دی هدايت ، علی محمد شینواری ، غلام جیلانی
جلالی ، غلام الرحمن جرار ، قیام الدین خادم ، محمد ابراهیم ثابت
دریم

محمد حسن ضمير ساپي، محمد گل نوري، محمد موسي، محمد نذير
او محمد يونس مراد دي.

په (۱۴) مه برخه کې يې د افغانستان ادبيات په لرغونو زمانو کې
عنوان لري او د کتاب په (۱۶۳، ۱۶۴) مخونو کې يې دنوروشاعرانو
تر څنگ د اشرف خان هجري پيژندګلوي او د کلام نمونه هم راغلي ده.

اولس مجله

اولس مجله، چې د کويټي له ښار نه په پښتو ژبه خپريږي او په هغې کې
ادبي او هنري مسایل خپريږي، ځينې ډير په زړه پورې تحقيقي
ادبي څيړنې هم خپروي، چې په همدې لړ کې د ۱۹۷۴ کال د جون
دمياشتې په گڼه کې (داشرف هجري او دهغه شاعري) تر عنوان لاندې
له ۱۹ مخ نه تر ۲۹ مخ پورې د صاحبزاده حميد الله، يوه غوره مقاله
راغلي ده.

په دې مقاله کې دهجري شعر او شاعري په هر اړخيزه توګه څيړل
شوي دي او دهغه شعري بيلګې هم په کې راغلي دي.

بهارستان افغاني

دغه انتخابي مجموعې، چې د قاضي ميراحمد شاه رضواني، (۱۲۷۹
هـ، ۱۳۵۳ هـ، ق) له خوا، ترتيب او تدوين شوي ده، د پښتو ژبې د بيلابيلو
خوږ ژبو شاعرانو د اشعارو بيلګې لري.

څلورم

داغوره مجموعه، په ۱۸۹۸ ع کال دلاهور په ښار کې لږه چاپه راوتلی ده چې د کتاب د منظومې برخې په نهمې برخې کې دهجری د اشعارو انتخاب راغلی دی .

بهار گلشن

بهار گلشن، دهغې مجموعه نوم دی چې په ۱۳۳۵ هـ کال په لاهور کې چاپ شوی ده، چې په هغې کې تر لسو زیاتې دهجری غزلې دي، او دا غزلې کولای شودې مجموعه په ۲۲، ۲۹، ۴۲، ۴۹، ۷۷، ۹۴، ۱۰۲، ۱۱۹، ۱۳۲، ۱۳۴ مخونو کې ولولو .

بهار نوروزی حصه اول جدید

جشن نوروزی حصه دویم جدید

دغه کتاب کلونه کلونه په خواپه دوو برخو (بهار نوروزی) او (جشن نوروزی) په نامه په یوټوک کې چاپ شوی، چې لومړنۍ برخه کې یې دنوروز ۹۵ پارې او په دوهمه برخه کې یې د بیلایلو شاعرانو ۸۶ پارې راغلي دي، چې په ۴۹ مخ کې یې د اشرف خان هجری یوه غزله هم راغلي ده .

دا کتاب د لاهور نول کشور، مطبعه کې چاپ شوی دی. داهم باید وویل شی چې ددې کتاب دوې غزلې (درې) او درې (هندي) دي .

پښتانه دتاریخ په رڼا کې

پښتانه دتاریخ په رڼا کې دپښتنو هغه تاریخ دی چې سیدبهادر شاه ظفر کا کاخیل، (دهغو پښتنو په نوم چې دپښتنو دتاریخ سره مینه لری او په دی لړ کې هر زیار او څیر نی ته په درنه سترگه گوری) لیکلی دی.

کتاب دتاریخ نه دوران دې زمانې څخه تر ۱۹۶۴ کال پورې دپښتنو دنسل، پیدایښت، تاریخی ژوند، پادشاهانو او ټول سیاسي اجتماعي ژوندون په باب معلومات راغونډ کړی دی. دا کتاب چې یونیورسټی بلک ایجنسی خپور کړی دی، له سریزې نه برسیره ټول ۱۴۰۰ مخونه لری، یونیم شعرونه او بیتونه هم په کی راغلی، ځینو ځایو کې یی ژبه ادبی رنگ لري او ددې کتاب په (۲۱۳ او ۴۷۸) مخونو کې داشرف هجری یادونه راغلی ده.

پښتانه شعراء

لومړی ټوک

د علامه استاد پوهاند عبدالحي حبيبي، هغه غوره اثر دی چې په ډیره مینه او خو راغلی څیر نو اوزیار سره یې په کال ۱۳۲۰ هجری شمسی دپښتو ټولنی، له خو ا خپور کړی دی. په دې اثر کې دپښتو دسلو شاعرانو او لیکوالو پیژندگلوی، د کلام نمونې او دهغو دژوند دحالاتو او شعری خصوصیاتو په باب معلومات راغلی دی.

دغه اثر (پښتانه شعراء لومړی ټوک) دپښتو ادبیاتو تاریخ له (۳۰۰ هـ.ق.)

۹۰۰هـ ق) پورې روښانه کوي اویوه ځانگړتیا خويې لاداده چې
 دپوړي فیلکورتولو نکی محمدگل نوری په همت له چاپه راوتلی دی.
 کتاب ۳۶۴ مخونه لری، چی له ۱۶۱ مخ نه تر ۱۷۳ مخ پورې
 دهجری پیژندگلوی دهغه دشعر خصوصیات اوشعر څو غوره نمونی
 په کی راغلی دی.

پښتو آريانا دايرة المعارف

دریم ټوك

د آريانا دايرة المعارف دریم ټوك، چې د (ن) له كلمی اودعمومی
 نمبر له (۱۰۰۰) مخ نه داكوادورته كلمی او (۷۰۰۰) مخ پوری لیکلی
 شوی دی او په هغه کی بیلابیل نومونه، ځایونه، شخصیتونه علمی
 اصطلاحات او نورورځیني مسایل څیرل اوسپړل شوی. د آريانا دايرة-
 المعارف، د پښتو څانگی له خوا د ۱۳۳۷ کال د جوزا په میاشت کی
 د کابل په دولتی مطبعه کی خپور شوی دی.

د آريانا دايرة المعارف، ددغه ټوك په (۲۴۶ او ۲۴۷) مخونو کی
 چې د عمومی نمبر (۲۲۴۶ او ۲۲۴۷) مخونوسره برابر دی، داشرف خان
 هجری دزوکرې، ژوند او دژوند د حالاتو په باب لنډ معلومات راغلی
 دي او ترهغه وروسته یی دکلام نمونه او داشعارو دځانگړتیاوو
 بیان راغلی دی.

پښتو پيژندنه

د ښاغلي پوهاند صديق الله رښتين دهغي مقالې عنوان دی، چې د پښتو خپرونو د بين المللی مرکز د پرائيستي پوهېنې المللی سيمينار کې يې لوستلې ده. دغه مضمون چې دوزمې مجلې، د ۱۳۵۵ کال د دوهمې گڼې له ۱۳ مخ نه تر ۳۴ مخ پورې چاپ او خپور شوی دی، د نورو خاصو مطالبو په لړ کې د خوشحال د کورنۍ د عنوان لاندې دوزمې مجلې د همسې گڼې په ۳۲ مخ کې د هجري يادونه لري.

پښتو کتاب ښود

پښتو کتاب ښود د يوه معاصر پياوړی او نامتو محقق د يوه بې ساری زيار او هلوځلو نتيجه ده، چې په هغه کې لږ تر لږه د پښتو (۱۵۵۸) چاپي آثار په لنډ ډول معرفي شوي دي. دا کتاب چې په ۱۳۵۶ کال کې د اطلاعاتو او کلتور د وزارت له خوا (په دوو وروستيو پيړيو کې د پښتو چاپ شوو آثارو د سيمينار) په وياړ چاپ شوی دی له فهرست او سريزې نه برسيره (۲۷۵) مخونه لري، چې زموږ د ادب د غوره شتمنۍ ماخذونه په کې راغلي دي. د کتاب په (۱۷۲) مخ کې ۱۵۴۲۵ نمبر لاندې د هجري د ديوان لنډه پيژندګلوي راغلي ده.

پښتونستان

د پياوړی او نامتو شاعر محقق او پوهاند عبدالروف بينوا نږدې

چی په ۱۳۳۰ کال کی یی لیکلی دی او د پښتونستان د نشر اتود (۳۰) نمبر
لاندې خپور شوی دی.

دغه کتاب ټولې پنځه برخې لری چې په پنځمه برخه کې یی (د
پښتونستان پخوانی نومیاالی) عنوان لیدل کیږي، چې په دغه برخه کی ټول
(۱۹۱) تنه عالمان، پوهان، روحانیون، مبارزین او شاعران او لیکوال په
لنډه توگه معرفی شوي دي. د کتاب په (۳۸۵) مخ کی دنو میالیو شاعرانو
په اړ کی د اشرف خان هجري پیژندگلو ی او د کلام نمونه راغلی ده.
دغه کتاب د مطبوعاتو د مستقل ریاست له خوا د کابل په عمومی
مطبعه کی چاپ شوی دی. ټول ۴۸۰ مخونه لری.

پښتو کتابونه

لیکوال : راز محمد دویښ.

دغه کتاب چی په ۱۳۳۷ ه. ش کال د پښتو ټولنی له خوا خپور
شوی دی، په (۱۲۲-۱۲۳) مخونو کی یی دهجری د دیوان هغه نسخه
معرفی شوې ده، چی بلو مهارت په خپل فهرست کی راوړی او په بریتیش
موزیم کی ساتل کیږی.

تاریخ افغانستان در عصر کورگانیان هند

داغوره کتاب چې بشپړ نوم یی «تاریخ افغانستان در عصر کورگانیان
هند» دی او پیاوړی استاد عبدالحی حبیبی دهغه لیکنه د ۱۳۲۰ کال د
میزان په میاشت کی پای ته رسولی هغه کتاب دی چی د افغانستان د

تاریخ توانی له خوا په ۱۳۴۱ شمسی کال د پوهنې په مطبعه کې چاپ شوی دی .

دا کتاب (۳۸۹) مخونه لری چی په هغه کی په (۲۱۸-۲۸۹) منځونو کی داشرف هجری پیژندنه او دهغه دژوند په باب معلومات راغلی دي. باید ووايو چی دهجری دکلام نمونه هم لری .

تاریخچه سبکهای اشعار پشتو

کابل کالنی

۱۳۱۹ کال

کابل کالنی چی دهیواد د ټول تشکیلاتی جوړښت، اداری اجرا آتو او نورو ټولیزو او فرهنګی مسایلو په باب معلومات لری ، په خپله نهمه دوره کی یې د پوهاند عبدالحي حبیبي یوه غوره رساله هم په دری ژبه د (تاریخچه سبکهای اشعار پشتو) په نامه خپره کړی ده .

دغه کالنی چی ټول ۵۳۰ مخونه لري په ترڅ کی یې دغه رساله خپره شوې ده ، چی په هغې کی د سبکونو د ځانګړتیاوو او بیا وروسته په بیلا بیلو وختو کی دهغه دود او هم د پښتو ملی او ازان او سبکونه معرفی کړی او بیا یې د پښتو ژبی له لومړیو اشعارو رانیولی تر (۱۲۵۰) هجری پورې د شاعرانو معرفی راوړی ده او دهغو د اشعارو په باب خبرې شوې دي، چی په دی لړ کی دکالنی په (۲۰۶) مخ کی داشرف

خوشحال خټک

دمخور ليکوال شاعر او محقق دوست محمد کامل، مشهور اثر دی چې د خوشحال خان خټک، د ژوند د حالاتو، کړو وړو، شعر او شاعری او ژوند پېښو په باب لیکل شوی دی، چې په هغه کې د خوشحال خان خټک او اشرف خان هجري د ښو او بد واریکو په باب بحثونه راغلي دي. د دوست محمد خان کامل، دغه کتاب اداره اشاعت سرحد پېښاور په ۱۹۵۱ کال خپور کړی دی او د اشرف خان هجري په باب په (۲۰۰-۲۰۱) مخونو کې یادونه لري.

خوشحال خان خټک او دده ادبي مکتب

د دوکتور عارف عثمان، تالیف دی، چې د خوشحال او دهغه د کورنۍ د شاعرانو په باب بېلا بېلې مقالې لري. د افغانستان د دموکراتیک جمهوریت د علومو اکاډمۍ د پښتو څېړنې د بین المللي مرکز له خوا په ۱۳۶۱ کال په کابل کې خپور شوی دی. د دې کتاب مقالې پخوا هم په جلا جلا توګه د هیواد په خپرونو کې خپرې شوې دي. د دې کتاب د ۱۲۵ مخ نه تر ۱۲۹ مخ پورې د اشرف خان هجري، په باب یو بحث راغلی دی.

خوشحال خټک کیست؟

خوشحال خټک کیست؟ د معصومه عصمتی، هغه کتاب دی چې په

۱۳۳۴ کال يې دخوشحال خان دژوند، مبارزې شاعرې، فلسفې، عقايدو او کورنۍ په باب ليکلی دی.

دغه کتاب دوخت دنشر اتودعمومي مدیریت لهخوا د کابل په عمومي مطبعه کې په ۱۵۸ مخونو کې چاپ شوی دی، چې په هغه کې د بېلا بېلو غوره مضامينو او تفسيرونو او معلوماتو ترڅنگ په ۱۵۱ مخ کې (دخوشحال اولاد او احفاد) ترسرليک لاندې يو مضمون راغلی دی او داشرف هجري يادونه هم په کې شوې ده.

خوشحاليات

د هغه کتاب نوم دی چې عقاب خټک تاليف کړی او په ۱۹۷۵ کال کې چاپ شوی دی په دې کتاب کې دخوشحال د ژوند آثارو، کړو وړو، زامنو او نورو کسانو سره د تعلقاتو په باب معلومات راغلي دي .

دغه کتاب ټول ۷۲ مخونه لري، چې د ۲۸ مخ نه تر ۳۷ مخ پورې داشرف هجري دژوند او شاعرۍ په باب غوره مطالب په کې راغلي دي.

خوشحال خان خټک دمطبعاتو په هېنداره کې

دخوشحال خان خټک دمړينې ددرې سوم کال (۱۴۰۰ق) دنړيوال سيمينار په وياړ، په دوو ټوکونو کې خپور شوی اثر دی، چې په هغه کې دخوشحال خان بابا، دژوند، شعر، شاعرۍ، مبارزې، بالاخره دټول ژوند او کورنۍ په باب دخپرو شوو مقالو فهرست اولنډيز راغلی دی، چې دټولو شمير په دواړو ټوکو کې (۴۹۰) عنوانو کتابونو، مقالو اورسالو ته رسيزی .

دغه کتاب محمد ابراهيم او احمد ضيا مدرسی ، ليکلی دی. لومړی ټوک ۲۱۲ مخونو او دویم ټوک يی همداسی په دوام ۱۶۴ مخونو ته رسېږي او د کابل پوهنتون د کتابتون دخپرونو په سلسله کې خپور شوی دی .

ددی کتاب د لومړی ټوک په (۱۱۵) مخ کې د پوهاند رښتين ، دهغي مقالې معرفي راغلی چی داشرف هجري ، په باب يی دوزمی مجلی ، د ۱۳۴۰- کال په لومړی اودوهمه، گڼه کې ليکلی ده. دغه راز دهمدې ليکوال د دوو نورو مقالو عنوانونه: پښتو ادبی او علمی کورنی او: پښتو پېژندنه؛ ددی کتاب په ۲۱۶ مخ کې راغلی چی په هغو کې د اشرف هجري یادونه شوې ده.

ددې کتاب د دوهم ټوک په ۳۶۸ مخ کې داشرف هجري د دیوان معرفي راغلی ده . دغه کتاب په ۱۳۵۸ کال کې د کابل پوهنتون په مطبعه کې چاپ شوی دی .

د افغانستان نوميالی

دریم ټوک

د افغانستان نوميالی ، د دغو کتابونو د لړۍ دریم ټوک چی په دوو وروستیو پېړیو کې د پښتو د چاپ شویو آثارو د سیمینار په مناسبت د اطلاعاتو او کلتور د وزارت د پښتو د پرمختیا او پیاوړتیا د امریت له خوا په ۱۳۵۶ کال کې په دولتي مطبعه کې چاپ شوی دی. په هغه کې (۳۵۶) تنه د افغانستان نوميالی معرفي شوي دي ، چې د نورو

خوار لسم

ترڅنگه په ۴۲۰ مخ کې داشرف خان هجري معرفي راغلی ده . په دې معرفي کې دهغه د ژوند ، مبارزې ، هجران ، بندیتوب ، شاعري اجتماعي افکار ، پردیسی ، دشعرنورې څانګړتیاوې اود کلام نمونې لوستلې شو .

ددې غوره اثر مولف ، زموږ د معاصرې زمانې لوی لیکوال او شاعر عبدالرؤف بېنوا دی .

داشرف خان هجري ادبي تصليفات (باتي)

داشرف خان هجري ، دشعراو شاعرۍ د بيان سره سره دتصليف اودهجري ، په شعر اوشاعرۍ کې دهغه دټولو تصلفا توهراړخيزه خپرنه اودغه راز دهغه ټول ادبي تصلفات په هغې رساله کې راټول شوي دي ، چې (داشرف خان هجري د ادبي تصلفاتو) تر سرليک لاندې محمد گل کوچی ، په ۱۳۵۶ کال کې په ۳۳ مخونو کې دليسانس دورې دمونوگراف له پاره ليکلی دی .

دغه رساله چې دپياوړی استاد پوهاند عبدالشکور رشاد ، په لارښوونه ليکلی شوی ، تاپهې نسخه يې دکابل پوهنتون دافغانستان پيژندنې ، په څانګه کې ساتل کيږي .

بايد ووايو چې له تصلفاتو نه برسیره په دې رساله کې تلقيد اود اشرف خان هجري پيژندګلوي هم راغلی ده .

داشرف خان هجري ديوان

داشرف خان هجري ديوان چې تر ۱۹۵۸ کال پورې هيڅ چاپ شوی نه و ، خود ديوان او ياد هغه غورچاڼو نه ، په لاس کی و ، چی په ادبی څير نوکی گټه ترې اخيستل کيده . دغه ديوان د لومړی ځل له پاره د سباغلی هميش خليل ، په سريزه په پيښاور کی چاپ شوی دی اود ادب دوستانو ادبی تنده پرې ما تيزي . دغه چاپی نسخه دغه محانگر تيا وې لري :

ويونکی : هجري

مرتب اوسريزه : هميش خليل .

کچه : ۱۲ × ۱۸ سم .

چاپځای : شاهين پريس .

کال : ۱۹۵۸ .

له مقدمې وروسته ، ۵۶۱ مخه پورې غزليات اوقصايدراغلی بيدارباقيات چې تر ۵۸۱ مخ پورې رسيزي . ۸۱ رباعیگانې لري اوله ۵۸۳ مخ تر ۵۸۶ مخ پورې دهجري دد ری کلام نمونی راغلی دي اوله ۵۸۷ مخ تر ۶۰۵ مخ پورې دلغاتوفرهنگ لری او تر هغه وروسته غاسطنا مه چاپ شوې ده . دهجري ديوان ، د پښتو په کلاسيکو متونو کی يو په زړه پورې متن دی ، چی له هنري خواوو نه برسیره په هجر نامه کی بی ساری دی .

ښارلسم

د پښتو ادب تاريخ

د محترم پوهاند صدیق الله ربښتین، د ادبی تاریخ په باب د لومړنیو هلو
مخلو نه یو کتاب دی. دا کتاب د پوهنې وزارت د دارالتألیف خانګې له خوا
د کابل په عمومي مطبعه کې په ۱۳۳۲ کال کې چاپ شوی دی.
په دې کتاب کې د لومړنیو خبرو، نور وروسته، چې د پښتون او د پښتو ادب
د دورو په باب شوی دی، له امیر کروړ نه تر نننۍ زمانې پورې د پښتو ادب
لنډه تاریخ لیکل شوی دی. دا کتاب ټول ۱۷۱ مخونه لري او په ۴۶ مخ کې
يې داشرف خان هجري، تر سرلیک لاندې ددی شاعر پيژندګلوی
او د شعرونو بیلګې راغلې دي.

د پښتو ادب تاريخ

د ادبیاتو او بشري علومو د پوهنځي د پښتو د دریم ټولګي لپاره
د پوهاند عبدالحی حبیبي د علمی څیړنو او ژورو تحقیقاتو هغه برخه
ده چې په ۱۳۴۶ کال يې د کابل پوهنتون د پښتو خانګې د دریم ټولګي
د زده کوونکو له پاره لیکلې ده.

د کتاب په پیل کې (د پښتو ژبې موقعیت د ژبو په ویشنی کې) یو علمی
تحقیق راغلی دی او بیا د خوشحال تر کورنۍ د مخه په پښتو ادب
یولنډ نظر او وروسته د خوشحال د کورنۍ تاریخ لیکل شوی دی
چې په زړه پورې او هراړخیز دی.

د دغه کتاب له ۱۷ مخ نه تر ۱۹ پورې د بیجا پور څپلۍ شاعر

اشرف خان هجري ، پېژندگلوی ، دکلام نمونه ، دژوند او داشعارو تحلیل راغلی دی ، چی دپام وړدی .
 داکتاب ، ٩٧ مخونه لری او په گستنډرتوگه ، دکابل پوهنتون په چاپخونه کی ، چاپ شوی دی .

دپښتواد بیا تواریخ

دپښتو خانگی دریم ټولگی له پاره

دا درسی کتاب چې د لومړي ځل له پاره په ١٣٥٧ کال دکابل پوهنتون دپښتو خانگی ددریم ټولگی زده کوونکو له پاره ترتیب کړی شوی دی سره له هغه چې دبرې زباني تاریخی او علمی تیروتنې لري او په دېر زاړه میتود ایکل شوی دی ، د ٤٧ مخ نه تر ٥٧ مخ پورې د اشرف خان هجري ، دژوند ، ټولنیز مقام او د شعر او شاعری دخانگړتیاو په باب معلومات لری . خو ځینی تیروتنی هغه شان چې په ټول کتاب کی شته د اشرف خان هجري ، په مضمون کی هم له ورايه څرگندېزي ، لکه چی وایی : «د هجری ددیوان قلمی نسخی په لندن ، هند په پېښور او په افغانستان کی موندل شوې دي» حال داچی کابل او هند کی دغه نسخی نه شته اونه چالیدلی دی ، خو کیدای شی ددې کتاب راتولو لکی هغه دخپلی کتابدارۍ په دوره کی لیدلی وي ، خو تر اوسه لادده دنورو څیړنو په شان څرگندې کړای شوې نه دي .

باید وویل شی چې ددغه کتاب مطالب ددرسی مقاصدو په بنا

راتول کړای شوی چې ټول ۱۹۸ مخونه لری . دا کتاب گستنتر په توگه د کابل پوهنتون ، په چاپخونه کی ، چاپ شوی دی .

د پښتو ژبی گرامر او ادب

د ناپښتو خانگوله پاره

دادهغه درسی کتاب نوم دی ، چې د کابل پوهنتون د پښتو خانگۍ استادانو پوهیالی بریالی باجوړی او پوهیالی آصف بها ند، له خوا په ۱۳۶۲ کال کی په ۷۲ مخونو کی ترتیب کړی دی .

د کتاب ، لومړی ۴۶ مخونه د ادب تاریخ اودوهمه برخه یې پښتو گرامردی د لومړی برخې په ۲۸ مخ کې داشرف خان هجری لنډه پیژندگلوی او دکلام نمونه راغلی ده . دا کتاب په گستنتر توگه د کابل پوهنتون ، په چاپخونه کی چاپ شوی دی .

د پښتو ادب تاریخ کې قصیده

د پیاوړی استاد ، پوهاند عبدالحی حبیبی ، د علمی تحقیق هغه برخه ده چې په پښتو ادب کې یې د قصیدی د پیدایښت ، تگ لوري ، تاریخ او پرمختگ په باب ژوره څیړنه په کی راغلی ده .

دا کتاب ، د افغانستان د علومو اکاډمی ، د ژبو او ادبیاتو دانستیتوت لهخوا په ۱۳۵۷ کال ، خپور شوی دی ، ټول ۱۵۶ مخونه لری ، چې په هغه کی له ۸۴ مخ نه تر ۹۲ مخ پورې د هجرې د شاعری اود هغه په شعر کی ، دهغه د قصیدی په باب هر اړخیزه څیړنه شوې ده .

نولسم

د پښتو غزل

پښتو غزل ، دهغه کتاب نوم دی ، چې پروفیسور افضل رضا ترتیب او تدوین کړی . د پېښور پوهنتون پښتو اکاډمۍ په کال ۱۹۷۸ کی د پریشان خټک ، په سریزه خپور کړی دی . په دې کتاب کی د پښتو له لومړنی غزل بول اکبر زمیند اوری ، ۷۵۰ شا وخوانه رانیولی تر گلستان نومی شاعر پورې چی د خواړ لسمی صدی شاعر دی ، د غزلو نمونی او دهغو په باب خبرې او د شاعرانو انځوری پېژندگلوی راغلی دی .

دا کتاب ، چی په مجموعی توگه ۳۸۷ مخونه لری ، په ۸۴ مخ کی یې د اشرف خان هجری پېژندگلوی او تر هغه وروسته ، تر ۸۷ مخ پورې دهغه شپږ غزلی هم راغلی دی . دغه راز د همدی کتاب په ۲۶۸ مخ کی هم د اشرف هجری یادونه شوی ده .

د پښتو ادب درې مشهورې کورنۍ

لیکوال : پوهاند صدیق الله ربښین .

په دې رساله دوله مقوله کی داخوند درويزه ، خوشحال خان خټک او میا عمرخمکنی په کورنیو باندې خبرې شوی دی ، چې د خوشحال خان د کورنۍ په ترڅ کی د اشرف خان هجری ، یاد هم راغلی .

دالیکنه ، په کابل کالنی دوزمی مجلی ۱۳۵۵ کال په گڼو او د عرفان مجلی د ۱۳۵۵ کال لسمه گڼه کی چاپ او خپره شوی ده .

شلم

د پښتو ادبیاتو تاریخ د خلوړم ټولګی له پاره

لیکوال: پوهاند صدیق الله رښتین.

دغه اثر چې په ۱۳۴۶ کال کې، د کابل پوهنتون د درسی موادو په لړ کې دهغه پوهنتون د ادبیاتو د پوهنځی د وېبپاڼې مجلې د خپرونو په لړ کې چاپ شوی دی.

په دې کتاب کې، د نورو شاعرانو په لړ کې، د اشرف خان هجري معرفي، دده د شاعري څانګې، د ژباړنې نښه، د دیوان معرفي او نورو څانګې تیاو و بیان راغلې دي.

د برتانیا په ټاپوګانو کې د پښتو خطي نسخو فهرست

لیکوال: داکټر میګنزی.

په دغه فهرست کې، چې په کال ۱۹۶۵ پلاندن کې خپور شوی دی، مجموعاً (۱۶۹) نسخې معرفي شوي دي او دهغو په لړ کې، د اشرف خان هجري د دیوان خطي نسخې هم په (۶۹ او ۷۰) مخونو کې معرفي شوي چې یوه په برتیش موزیم کې او بله د کمبریج د پوهنتون، په کتابتون کې خوندي دي.

د خوشحال خان کلیات

لوړی ټولګ

د غزلونو برخه

د افغانستان د علومو اکاډمۍ د ژبو او ادبیاتو انستیتوت د ادب او فولکلور څانګې، د ۱۳۵۸ کال د قوس په میاشت کې د خوشحال خان د مړینې

یووېشتم

ددړې سوم تلين دبين المللی سيمينار په وياړ، دخوشحال خان دغزليا تو مجموعه ددو کتور گل محمد نورزی او سر محقق روحي له سريزو سره په (۵۱۵) مخونو کې دغزليا تومن چاپ کړی دی، چې ددغې مجموعې په سريزه او متن کې، داشرف خان هجري، يادونې راغلي دي.

د قلندر ديوان

د پښتو په کلاسيکو ديوان لرونکو شاعرانو کې يو هم قلندر دی. د قلندر ديوان، د پياوړی محقق زلمی هيواد مل، په سريزه او سمون په ۱۳۵۶ کال کې د پښتو ټولنې له خوا خپور شوی دی. په دغه سريزه کې د شاعر او دهغه د ژوند اشعري او د ژوند زمانې او دده دنور هم نامه شاعرانو په باب علمي څيړنې راغلي دي. د دغه ديوان د سريزې په (۴۰) مخ کې د اشرف خان هجري، د ژوند او مرگ يادونه او د شعر بيلگه پيدا کولای شو.

ديوان بيدل

بيدل د پښتو کلاسيکو شاعرانو، يو خوږ ژبی او پياوړی شاعر دی. اود پوهانو د اټکل له مخې د تيمور شاه دراني (۱۱۸۶-۱۲۰۷ هـ ق) دوخت شاعر دی. دی په يوه قصيده کې د پښتنو د اکثر و اشاعرانو نومونه او دهغود شعرونو ځينې ځانگړتياوې په شعري جامه کې بيانوي، چې دهغو په لړ کې د ديوان په ۲۱۲ مخ کې په يوه قصيده کې، داشرف خان هجري نوم هم راغلی دی. د بيدل ديوان، چې د پياوړی محقق هميش خليل، له خوا تريب شوی دی، په ۱۹۵۷ کال کې په شاهين پريس پېښور کې خپور شوی دی.

دوه ويستم

روهي ادب

دويم ټوك

روهي ادب، د معاصر محقق ليكوال او شاعر محمد نواز طاثير، د ادبي تاريخي څيړنو هغه غوره اثر دی، چې په خپل ډول کې نوی اود پام وړ دی، چې د پښتو ادبياتو تاريخ ليکلو په لړ کې خپل ځای لري. دغه اثر (دويم ټوك) چې ليكوال يې (دادب عاليه دور) بولي، د پښتو اکادمي پېښور يونيورسټي، دخپرونو په لړ کې ۵۳ نمبر دی.

روهي ادب، دخوشحال خان له زمانې څخه تر معاصرو زمانو پورې د پښتو ادبياتو تاريخ په نسبتاً نوي ډول څيړي. مجموعاً ۵۶ عنوانه او ۲۵۰ مخونه لري. د دغه کتاب په ۱۲، ۱۳، ۱۵، ۱۶، ۵۵، او ۲۵۰ مخونو کې داشرف خان هجري، د ژوند، شعر او شاعري په باب بيلابيل معلومات راغلي دي. روهي ادب، په ۱۹۸۷ کال کې، خپور شوی دی.

زيری

داشرف هجري په ديوان کې قصيده

د زيری جريدې، چې د ۱۳۱۶ هـ ش کال راهيسې د پښتو ټولنې نشراتي ارگان دی، او د پښتو ژبې د پياوړتيا او پر مختياله پاره يې لازمي مرستې کړي دي، د ۱۳۵۶ کال په ۲۸ گڼې يا په بله وينا په ۲۲۷۵ پرله پسې گڼې کې يې د پياوړي او علامه استاد پوهاند عبدالحي حبيبي، يوه مقاله داشرف خان هجري په ديوان کې قصيدې، تر عنوان لاندې خپره کړې ده.

چې په هغې کې دهجری د شعر او شاعری او په تیره بیا، قصیدی ویلو او دهغو
د ځانگړتیاوو ځانگړی بیان راغلی دی.

شکرستان افغانی

دغه اثر د افغانی اشعار و هغه غوره جونگ دی، چې غوره منظوم
غورچاڼ لري. دغه کتاب په ۱۹۰۵ کال په لاهور کې د چاپ ویاړموندلی
چې د غورچاڼ په دریمه برخه کې یې دهجری د غزلو انتخاب
موندلی شو.

فراقنامه

د

خوشحال خان خټک

فراقنامه د خوشحال خان خټک د حبسیاتو هغه مجموعه ده، چې په ۱۰۷۵
ه ق کال یې درندبور په کلا کې بشپړه کړې. په شکلي لحاظ دغه کتاب غزلی
قصیدې قطعې او مثنویات لري، خو په موضوعي توګه، د هغه وخت پر سیاسي
ورانیو غزلی او کله کله زندانه غزل هم پکې وایي. د پښتو نخو او په بیلته نه
کې سوي ساندې بولي، پښتانه او د «رو سیمه» ان تر کابل، په خوراحسرت
یاده وی، مګر ددی له دونی فشار و نو سره سره پادشاه ته دخپل خلاصون له
پاره زاری او جیګی نه کوي، بلکه اعمال یې سخت غندي. دغه کتاب تر
۱۳۶۳ کال پورې لا چاپ شوی نه و، خو په ۱۳۶۳ کال کې د پیاوړی او

چلیز ویشتم

محقق زلمی هیواد مـل په سریزه، او انتقادي او تحلیلی تفسیر
سره چاپ شوی.

په دغه کتاب، پوهاند عبدالحي حبيبي، پوهاند زیار، پوهاند میر حسین
شاه، یادونې لیکلې دي. خو څو ان محقق گران هیوادمل، په هغه باندې په
۴۸ مخونو کې، یوه تحلیلي علمي سریزه لیکلې ده او اصلي متن یې ۷۲
مخونو ته رسیږي. دغه راز همدې څیړونکي په دوه شپږتو مخونو کې
تعليقات پرې کښلي دي.

دا کتاب چې دراحت الله راحت زاخیلی، دزو کړې دسلامی
کاليزي دسېمینار، په ویار، د کابل پوهنتون دادبیاتو پوهنځی، نه خواد
لورواو مسلکي تحصیلاتو دوزارت، په مطبعه کې دزروتو که په شمیر
چاپ شوی، دتعليقاتو له (۲) مخ نه تر (۷) مخ پورې، دهجری پیژند-
گلوي، کړو وړو، ټولنیزې مبارزې او شعر او شاعری، په باب معلومات
په کې راغلې دي.

فرهنگ زبان و ادبیات پښتو

جلد اول

دهغه کتاب نوم دی چې په خپل ډول کې ساری نه لری. فرهنگ
زبان و ادبیات پښتو، هغه کتاب دی چې په هغه کې ددوهمې هجری
پیرې (۱۳۹) څخه تر ۱۵۴ هـ. نه تر ۱۳۹۷ هـ. ق کال پورې دپښتو ژبې
دهغوثر لیکونکو او شاعرانو احوال او دهغوی دکلام نمونې راغلي
پنځه ویشتم

دی، چي په دې دوران کې يې ژوند کاوه. د معرفي شويو کسانو شمير (۲۰۰) تنو شاوخوا ته رسيږي او دهغو نومونه دالقا په ترتيب جوړ شوي دي. دغه غوره اثر، چي زموږ د زمانې پياوړي ستريانه پيژندونکي فرهنگيالي او پوه گران زلمي هيواد مل، ليکلي دي په ۱۳۵۶ کال کې کي د ښوونې او روزنې وزارت د تاليف او ترجمې رياست له خوا د ښوونې او روزنې په مطبعه کې په ۵۴۹ مخونو کې چاپ شوي دي.

په دغه کتاب کې، څلور اشرف نومي شاعران معرفي شوي دي چي يوي اشرف، بللي يسي اشرف خان خټک بل يسي اشرف خليل او څلورم يي اشرف خان هجري دي.

موږ وويل چي په کتاب کې دوه زره تنه معرفي شوي دي، چي دهغو په لړ کې د اشرف خان هجري، معرفي، د کتاب په (۵۴۳) مخ کې راغلي، چي د هغه د ژوند حالات او د شعر ځانگړتياوي او د کلام نمونه يي هم لوستلې شو.

دغه راز د دهمدي کتاب په ۴ مخ کې د ازاد خان د خوشحال خان د زوي په معرفي کې د هجري يادونه هم راغلي ده.

کابل مجله

داشرف خان هجري ديوان

دهغه مقالې عنوان دي، چي د پياوړي محقق زلمي هيواد مل له خوا، د محمد رفيق په (مستعار) نامه، د کابل مجلې ۱۳۵۶ کال د زمري دمياشتې په گڼه

ښيږ ویشتم

کې خپره شوی ده. د کابل مجلې، دغه گڼه چې ټول ١٢٩ مخونه لري ٥٢ مخ نه تر ٥٦ مخ پورې، داشرف هجري، دزو کړی، ژوند، دژوند دبیلا بیلو حالاتو، داشرف هجري ددیوان، دبیلا بیلو نسخو او هم داشعارو دبیلا بیلو منتخبو اشعارو په باب غوره علمی غځیرنی لري چې په خپل ډول کې یې ساری دی.

کلیات خوشحال خان خټک

د خوشحال خان خټک کلیات، هغه جو ننگ دی، چې له مقدمې او شرحې سره د دوست محمد خان کامل، له خزانې په اداره اشاعت سرحد پېښور کې، په ١٣٧١ هـ ق کال چې ١٩٥٢ عیسوی سمون خوري، خپور شوی دی.

د مقدمې په (ای) مخ کې د خوشحال خان دنورو زامنود پېژند گلوی ترڅنگ داشرف خان هجري پېژندگلوی راغلی ده. دغه راز د خوشحال خان له خپلې یادونې نه برسیره دهمدی کتاب په ٥٨٥ مخ او په ٥٨٩ مخ- په لمن لیکو کې هم داشرف هجري یادونه شوی ده. باید ووايو، چې داکلیات په ٩٦٨ مخونو کې چاپ شوی دی.

کلیدافغانی

کلیدافغانی، د پښتون ژباړن او نظم، یو غوره چاپ دی، چې انگریزي لیکوال پادری هیوز، په کې د پښتو ژبې د پخوانیو مخورو لیکوالو او

اوویشتم

شاعرا نود نثر او شعر بیلگی، راتولی کبری دی. دا اثر په کال ۱۸۷۲ع کی، د لومړی ځل له پاره چاپ شوی دی.

د دوهم ځل لپاره دغه غورچاڼ، د خیرندوی عبدالله خدمتگار په سریزه د اطلاعاتو او کلتور د وزارت له خوا، په دوو وروستیو پیریو کی د پښتو د چاپ شوو آثارو د سیمینار، په ویاړ، په (۱۸۸۰) مخونو کی په ۱۳۵۶ کال خپور شوی دی.

که څه هم د وروستی چاپ په سریزه کی، خیرندوی عبدالله خدمتگار، لیکلی:

د (اشرف هجری دوه شعرونه په کتاب کی راغلي) نوموړته په اصلی مجموعو کی د اشرف هجری، یوازی یوه غزل، د کتاب په (۳۷۸) مخ کی تر سترگو شوه.

گلشن روه

گلشن روه، چی د پښتو ژبی دیو شمیر پخوانیو لیکوالو او شاعرانو د منشور او منظمو آثارو مجموعه ده، دیوه پیاوړی انگریزی ختیځ پوه هانری جارج راورتی، (۱۸۲۵-۱۹۰۶ع) په زیار، راتپو له شوی ده. دغه مجموعه، په دوو وروستیو پیریو کی د پښتو د چاپ شوو آثارو د سیمینار، په ویاړ په کال ۱۳۵۶ کال کی، د پیاوړی استاد پسرهاند عبد الشکور رشاد، په سریزه په ۲۱۲ مخونو کی د اطلاعاتو او کلتور د وزارت، له خوا خپره شوی ده.

اته ویشتم

ددى مجموعى ۱۵۱ مخ نه تر ۱۶۲ مخ پورى، به مجموعى توگه
داشرف خان هجرى، (۲۵) پارکى راغلى دى .

بايد ووايو، چى دگلشن روه، دادريم چاپ دى .

نظري به ادبيات پښتو

ليکوال : پوهاند عبدالحى حبيبي .

دا هغه اثر دى، چى علامه پوهاند عبدالحى حبيبي، په ۱۳۴ کال
د پياوړى استاد عبدالروف بينوا، په غوښتنه د عربى ژبې دوستانو، له پاره
ليکلى دى، او هدف يې د پښتو له ادبياتو سره، د عربانو اشنايي وه. دا اثر
عبدالروف بينوا، په عربى ژباړلى او عربى نوم يې (نظرة عابرة الى
لغة البشتو) دى، چى په ۱۹۶۵ کال، په ۷۹ مخونو کى خپور شوى دى.
ددى اثر درى متن، په ۱۳۵۷ کال کى، د محمد هوتک، دنما نځښى
د غونډې پوښ، په ۴۸ مخونو کى د ژباړو ادبياتو د پوهنځى، له خوا
خپور شوى دى .

دغه اثر د امير کروړ، له حماسى رانډو لى تر ننديو شاعرانو، پورې په لنډه
توگه پښتو اديبان او شاعران، معرفى کوى، چى د هغو په لړ کى د کتاب په
(۳۱) مخ کې داشرف هجرى، پېژندگلوى او دهغه د شعر د ځانگړتياوو
بيان شوى دى .

وزمه مجله

د کابل پوهنتون د ژباړو ادبياتو د پوهنځى د پښتو څانگى نشراتى
ارگان و، چى اوس نه خپريږي . دغى مجلې د ۱۳۴۰ کال په خپلى

نهويشتم

لومړی او دوهمی گڼی کی، دمخترم پوهاند صدیق الله رښتین، یو مضمون
 د(هجري د شعر او شاعری) تر نامه لاندی، خپور کړی دی، چې له (۳۰)
 مخ نه تر ۵۶ مخ پوری لیکل شوی دی.
 په دغه مضمون کی، دهجری دمعرفی نه برسیره دهغه شعر نقد
 شوی او بیلابیلې خواوې خپرل شوی دی. د غزلو او قصاید ونمونی
 یې هم راغلی دی.

وزمه مجله

ویرنی او مرثیې د ۱۳۳۸ کال گڼه (۳۹-۳۴) مخونه

د پوهاند صدیق الله رښتین لیکنه

په دې مقاله کې، د پښتو دنورو ویرنو په ترڅ کې، د اشرف خان
 هجري، هغه قصیده هم راوړل شوې ده، چې دخپل پلار خوشحال
 خان خټک دمړینې په ویر کې یې ویلې ده.

په درناوی

پوهنډار لطیف بهاند

متن :

بسم الله الرحمن الرحيم

دېوسي وعده هميش يار په فردا کيا
زړه زما کله باور په دا ويناکا
چې هوس کانن دگان دو (۱) په کارونو
عاقه-سلان په هغه کس پورې خندا کا
ياراگه نه دی ددهرله نيرنگه
لارښيټا په زړه کې نه لري دغا (۲) کا
هومره نازد زيبا مخ په حسن مه کړه
خزان گوره خشکل مخ دگل سبا (۳) کا
ته له کبره چې له ما سره دروغ کړې
زمانه به دعمل جزادر بيا کا
دوصال په ملک اسباب د عيش دپروې
ولی زړېې دهجران لښکر تالا کا

۱ - گانده : راتلونکې زمانه، راتلونکې وخت، سبا (ظفر/ ۷۲۰م).

۲ - دغا: تېگي، چل، چم، مکر (تشریحي قاموس).

۳ - گک: صفا، اصل، گک: مخ دگل.

دگل مخ ته هرگز مه گوره بـاـبلـه
 جدایی به دې تازه زخمونه لا کا
 په صلاح به بلبل گل کله رخصت کړ
 د خزان بادیې په زور خبله (۱) جدا کا
 د سبا په امید ډیر په ارمان لارل
 نن به څوک باورد عمر په وفا کا
 چې په طمع د ژوندون ترې (۲) فراغت کړي
 شین سپهر فرصت کله د بقا کا
 نن نوبت دیوه کار په جهان وینم
 گانده بله چارڅر گنده په دنیا کا
 بیجا پور، «هجري» په خوب لیدلی نه وه
 اخر پېښ شى هغه کار چې بې قضا کا

* * *

فلک تیغ د کین و کښلی دی هجا (۳) کا
 په نوبت له تنه بیل سرد هر چا کا
 که هر خود خیال پگری په دور ناخی (۴)
 زړه زړې په داځمکه خوره بیا کا

۱ - خبله: یو تر بله . (زړه پانگه / ۲۵۵ مخ)

۲ - اصل: د ژوندون نه.

۳ - هجوه: سپکاوی ، (دهمیش لغتنامه).

۴ - اصل: پاخی.

صد هزار مانی یې پرې ایستې له بیخه
لابه خو کورونه خاورې دبیدیا کا

څوکه به خشکه له امید دعیش کاندی
چې په دور واره غم لره پیداکا
هغه یو نفس دیدن دیار بڼا دي وي
هم یې بیا سره گیتی په زور جدا کا

په یو حال یې قرار نه پر یزدي په ځمکه
تر هغه چې یې راهی بیل له دنیا کا
داگردون لکه صرصر (۱) سړی وزر شه
هر ساعت یې گاه په مخ کله په شا کا

ته بازی دبازیگرسپهر (و) گوره
چې هر کار په ضد عقل هویدا کا
هر نفس به صد هزار عجایب ویني
که په کاری یې څوکه د عقل سترگی واکا

په دا حال ته نا پوهی دسړی گوره
چې به چیر ته بیهوده اوزده رجا (۲) کا
فلک کج دهر غلیم یار مستغنی (۳) وي
د «هجري» په خام امید عقل خندا کا

۱- تیزه او گرمه هوا (ظفر/۶۷۰ مخ)، سیلی (دهمیش لغتنامه).

۲- رجا: امیدوار شدن، امیدوار بودن، امیدداشتن (عمید/۶۲۴ مخ).

۳- ثروتمند شدن (عمید/۱۰۸۸ مخ)

د بهار په گلو سیر چې مسته شا کا
 نوی داغ به دمین په ځیگر بیدا کا
 عاشقان یې همیشه لری زخمونه
 نواو کسی بانه یې گوره تل وغا (۱) کا
 تورې سترگی یې عادت لری دتر کو
 په کاته مې دزره کورهمه تالا کا
 په هر لوری یې دزینت همسری نه شته
 چې دخیاله مخ څر گند کله قفا کا
 ماغلرې یې په لعلو کی مخزون دي
 شهریار به هسې گنج کله پیدا کا
 دشبلم غوتی په گل دي اویزاندې
 که یې در په بسناگوشو کې خلا کا
 سجنجل (۲) یې چې د مخ برابری کړه
 صیقلی یې په مالش څکه سزا کا
 چی یې باد د بدن شم په سجن (۳) وروړی
 د چمن دلبرې خوله په دا دعا کا.

۱- جنگش. جگره (دهمیش اغتنا مه)

۲- شیشه، آئینه (اردو پښتولغت / ۱۳۵۴ مخ).

۳- زندان (عمید / ۶۹۹ مخ)

دا اسباب دحسن اوزمي (۱) خخه نه شته

چې يې مخ و ته مهتاب وايي خطا کما

تورې خاورې يې ددر زما دارودي

ددید و علاج مې کله نوتيا کما

په وصال به د«هجري»، خاطر تازه شی

بيلتا نه په زړه ويشـتلی دی غوغا کما

* * *

زړه مې ځکه دبنادی په سیند شنا کما

چې قاصد راته خـبرې داشـنا کما

جم اسایې در غبت په غوږ واوړم

فرخنده هدهد چې ذکر دسبا کما

وې مې حال دوطن وایه آهو تگه

بلکه یون دې په سرعت نسیم ته شا کما

غم وژلی زړه مې تا په دم زنده کړ

له عیسی د مساوات هره وینا کما

لکه زه دې په نوید دخبر بنیاد کړم

خدای دې اجر د نیکی تاته عطا کما

غدارت له مینځه وېا سه صادق

کا زبان په تفاوت ژبه گویا کما

۱ - سپوږمۍ (ظفر / ۸۰ مخ)

مسافت دروه ظاهر دی له دکنه
مگر باد یې پس له تاخبرې راګا

وې یې ته ترهغه جوړ اوسې پر دیسه
خو په تور و زلفو کیل لاس د سبا ګا
د مقصود غنچه دې هسې شگفته شوه
لکه باد چې د گلو نو ګنده واکا

روشن فکر دې موی یې په مزی
دانایسی دې بنایسته نظم انشا ګا
که هزارار تینې کینې په وطن کې
خوک به تا غونډې قابله زوی پیدا ګا

په کرم یې مهم و سپاره ډاډه شه
ګر د و ن تل دا هسې چارې په دانا ګا
حقیقت به یك به یك درته بیدان کرم
که ستازره یې د باور په غوز اصغا (۱) کا

عاقلان یې و هنر ته حیر انیزې
هر زمان هسې فتنه ګله سما ګا
غم الم همه همدم شه دیارانو
د نعم په صنم کیل (۲) همه اعدا (۳) کا

یو مضحک داکو رې په مسند ناست دی
له کر کو ته یې په ګو ر شر م یحیا ګا

۱- گوش دادن به سخن کسی (عمید/۱۳۲ مخ).

۲- لوبه.

۳- دشمنان.

بيهو ده عمل يسي نښه د قيا مت دی
 له احواله يې حيرت مرد ونسا کا
 چې صورت سیرت يې گورم عجب نه دی
 که په مخ يې لهن سل لُله خنسا کا
 هغه شهر چې محسود (۱) د پيښور وه
 نن کو ترې په کې جا اه د بيد يا کا
 نهایت هغه و دان شهر کنډر شي
 چې بومان يې په کو توباندې صد اکا
 نحو ست يې هومره او ر په وطن نه کړ
 چې دانا يې مصلحت دا نطقاً (۲) کا
 دا آتش به آخر و سيزی ملکونه
 مگر مړي يې په کرم زور دمولا کا
 نا قابل په قبيله کې پيدامه شه
 نادانی يې په اولس گنده و باکا
 په هر قوم چې غضب دخداي نازل شي
 دجا هل حاکم په ظلم يې سزا کا
 برکت له هغه کوره سفر کا ندی
 چې صغیر دبزرگانو ادب لا کا
 ياران دوه فريقه وينم په وطن کې
 ديرو شا کړه په جفا ځينو وفا کا

۱ - مورد حسد واقع شده (عمید/ ۱۰۶۰)

۲ - خاموش شدن (عمید/ ۱۹۸)

خو سړی په و فاجور کمی یې نه شته
نور همه له ننگه و واته جفا کا
هر چې لاف دیاری کاندې په دادور
مخسان دې هسې پر وانه لکه مولا کا
خینو هسې یکک باره شرم تر شا کړ
چې وسله یی * په اولاد پسې ترملا کا
اخلاصی یاران یې غواری په زاریو
هر زمان لا سونه ونیسی دعا کا
چې گه ی دی په باغ وریشی د سیر
په ارمان د تیر ساعت قصه بنا کا
دافسوس شونډې په غاښ د قهر نیسی
گه یی لاس له درده مینې کاله ها کا
قصر و باغ در پسې و غواری ته نه وې
دواړه لاس په لیمو و نیسی ژړا کا
مجلسی یاران دې کل پوښتی چې څه شه
گل له یاره په ژړا پوښتنه ستا کا
ترصد (۱) نرگس اخته یی په یرقان (۲) دی
څرکه تل په اقامت تکیه عصا کا
ریزه رو خلق دې هسې په غم ډوب دي
چې ظاهراً باطن دې ذکر په ثنا کا

۲- انتظار داشتن ، به چیری چشم دوختن (عمید / ۳۸۲) مخ

۱- زیری.

* اصل : دې

که ز حمت په عوض مخی د چا له تنه
ستا بلا به په سر باندې غږرېا کا

ما وې لاف د یاری د یرو کړو ما ته
وې بې کوم سړی په خپل قول رښتیا کا

د راحت په زمان مله، په سخته تښتی
رب دې سازه په داهسې خسوی بلا کا

قسم قسم ذکر د یر دی وایه نه شی
تم احوال په وړاندې بیت بې هویدا کا

پس له تاهسې ساعت اولس ته پېښ شه
چې په کار بې مردوزن همه خندا کا

اوس صورت دمهم (۱) ته را ته بیان کړه
غم خواري دې پېر فقیر که امرا کا

وې می خو خبرې ونغوز ه قاصده
طولانی حکایت تل کله بېدا کا

نه مې سره په غم شریک نه پښتیا نه دي
نه ختک د چا محتاج نه بې پروا کا

دماهی په نس کی پروت لکه یونس یم
مگر خلاص مې په کرم (خپل) حق تعالی کا

توکل مې د زړه تل بې غمه ناست یم
هر چې کنیای مې په باب هغه به را کا

۱- کار دشوار، امر عظیم (عمید/۱۱۵۷) مخ.

وې يې تا چې په همت کړه دا قبوله

تر دازيات به په تاڅه جوړ د چا کا

ولې غم دې وا بسته ولازمی دی

هر بنده د خپل و فکر په دنیا کا

ماوې څوک چې دازل په لیک راسخ دی

نه یې غم د زویو شته نه د بابا کا

لانطفه داخله نه وی په زهدان (۱) کې

چې نصیب په تخته نقش د سیما کا

چې زما په باب یې کړی نور به نه شی

چې د دوی په ناصیه ور به نما کا

دازیا ودانې خونې چې لیدې شی

نهایت به یې فلک لکه صحرا کا

نه به زویه- * دپدر په مراد پریزدي

نه به پلار د پسرانو په رضا کا

په وصال غره مین چې نن لیده شی

په ارمان به یې آخر موت جدا کا

۱ - بچه دانی ، رحم (دهمیش لغتنامه) . (عمید / ۶۷۲) .

* اصل: زوی

نه د چا غمونه کړم نه مې په کار دي

نه دې زوی وروڼه لږ فکرزما کا

په هغو مې ډیر سلام وایه قاصده

چې دایم په يك رنگی سود و سودا کا

اوس ورځه تر کوره وریږې شی په خیر

پر دیسی « هجري » به غم سره وغا کا

* * *

رب دې ورك آتشین غږ ددې سرنا کا

دم په دم د مرده غم را ته احیا کا

په هر لور چې یې له قریبه مسافر شوم

را ته او ر هغه مکان په ژړا بیا کا

په کرکی کی یې له قریبه گریزان وم

ماوې گوندې مې ترې بیل خرڅ دسما کا

بیجا پور، لره چې را غلم که می غوږ کړ

دلې هم هغه فغان دی چې یې دا کا

زه لمبه د هجر مړه کړمه په اوسنکو

دا یې (۱) بیا را ته پوکی سړیې بالا کا

ما په ډیره ناله نو د صورت وچ کړ

لامې هم چې بانه وچ ویني غوغا کا

(۱) اصل (وايي)

يا جدا ده له يارانو پسې ژاړی
 لا زما په حال خبره شوه ژړا کا
 چې پي غوږزه په مضمون د آواز وکړم
 واره يو په يو بيان قصه زما کا
 ما چې رازد حقيقت له نايه غوږ کړ
 خوک به څه رنگ له ياری طمعه وفا کا
 که يو دم وصال ديار چاته موجود شی
 هغه دم پي بيا گړدون سره جدا کا
 «هجري» ته بانه وچ م، لره چې خوږ پي
 ستا په روغ وگړی څه دی که خندا کا

* * *

په زيور چې ډيره مينه هر د لبر کا
 دنبايست سره کوماک زرو گوهر کا
 بل مطالب پي هرگز نه وينم په سترگو
 مگر داچې ملائک د زړه زيروز بر کا
 تقصير کله په لوت کا حسن د نيکليو
 چې زيور بيهوده مخ سره لنيکړ کا
 چې دمخ سپاه پي ساخت کا په هراوری
 کېود خال په سر روان لکه رهبر کا

د قضا کاتب يې مد کوز کا دو روځو
 د حيرت لاس رېوده ځينی مسطر کا
 چې په تاخت د زړه دشهر صرفه کاندی
 په زرگر دوباره ساز هغه زيور کا
 د جنگيا نو توره نه وي بی صیقله
 سور بلاق (۱) يې تل صفا ځکه زرگر کا
 د وطن عيش و هوا به مې هير نه شی
 بيجاپور که راته ډک همه په زر کا
 يو «هجري» د هجر غم تر لمن ونيو
 نور همه ديار په وصل تل اختر کا

* * *

زړه چې ياد دهغه تير عمر نوبت کا
 زمان لره تجو يزد اور صحبت کا
 گزشته عمر په زور غواړي يار انو
 مضاعم يې چالیده چې بيا رجعت کا
 صرفه نه کاندی هجران زما په وژله
 د قضا منيت راباندې لا مهلت کا
 د دې شنه گردون په گشت کې شه اثر دی
 چې په دم عشرت زحمت، زحمت عشرت کا

۱. د پوزی یو پښول (ظفر/ ۱۵۲ مخ)

صد هزار مخايه بنیادی چیرې ژر اشی
هر زمان چې آهنگ ساز د حرکت کا

روغه نه کاندې هر گزله آزاده وو
مگر لېز مهر د کل سره نسبت کا

که گهی د مقصد لاس ور کا په لاس کې
هغه هم په رښتیا نه وي حرافت (۱) کا

زمانه به خپل روش هرگز پرې نه ږدي
که څو شکر ترې همیش یا شکایت کا

د ژړا سیل مې جوړه کسی لا هوکړه
کله زړه د د هر سور شه لا شدت کا

هره شپه ددې فانی جهان که گوري
د یر کار ونه تولد د قباح (۲) کا

په راحت یې فریب مه خوره باقی نه ده
په ارمان به دې ترې تیر په لږ مدت کا

نن فلک له «هجري»، غم کارا شه گوره
چې پیداد «هجري» ختکل حمایت کا

* * *

چې آغاز د زړو نو بندلره تدبیر کا
تورې زلفې هله ځیل غونډې زنجیر کا

څو خمونه یې موجود شی په زنجیر کې
هومره زړونه په هغه ځیل کی اسیر کا

۱ - تندي وزبان گزی، طعم تند که زبان را بگذرد (عمید/۴۲۰) مخ

۲ - زشتی در قول یا فعل (عمید/۸۹۲) مخ

په کوڅه يې د عشق مه ورځه مالداره!
 په ننگاه به دې مجنون غوندې فقير کا
 خو شيران زلمی زخمی کا په ساعت کې
 چې دور وځو په لينده د بنو تير کا
 په تاراج يې حيله نه کاتورې وروځی
 خال په کوم جرم ترې بر لکه ايدر کا
 رنگ و بوی به يې ثانی د بدن نه شی
 که کا فور څوک په گلابو کې خمير کا
 په کالو نوبه يې شمار ترسره نه شی
 که حساب يې دنبايست څوک په ضمير کا
 دخو به يې ښکار يې خلک په اور کښي دي
 چې اور بل لکه خسرو تپکه وزير کا
 ښا يسته جوته غره دمخ په زيب دي
 په کثرت د مال که فخر عالمگير کا
 «هجري» سخت هغه سړی وي په دنيا کې
 چې نامی صنمى خا وروته مسير (۱) کا
 * * *
 چې اور بل دمخ د پاسه لکه سپر کا
 د سرو گلو يې خاصيت همه دنمر کا
 ديا قوت مثل يې سکو رنده آتش ده
 سور بلاق (۲) دې څنگه جوړ لکه شرر کا

۱- روان (دهميش لغتنامه)

۲- پيزوان، د پوزی يو کالی (اردو- پښتو لغت / ۳۱۲ مخ)

چمکلی یې مخکې سره د یار په وینو

چې خلش (۱) ته یې هر دان لکه نشتر کا

ابروان یې جوړ لېندى بانه یې غشی

پیر ایه دحسن توره خوځ خنجر کا

هغه دم چې سینگار وکا روانیزى

یونظر یې صد ساله صوفى اتر کا

ژولیده زلفې چې خم کا په رخسار رو

خرا بى ته اجازت زنگي لښکر کا

تورې سترگې یې لا تورې په رنجو کړې

هر بانه به دا شنه په وینو تر کا

نرمې نرمې قصې کا واره فریب دی

په بانه بانه په زړه د سحر کر کا

او رآلام (۲) یې وعاشق ته مهیادي

دوصال خوازه بهشت هجر سقر کا

د عشق سوری مشخص سنگ پارس دی

په هر چا باندي چې ومبى تن یې زر کا

۱- اصل: خالاش: هغه درد چې دازغى لسه چو خیدونه پیداکیزی .

(اردوا پښتولغت)

۲- گک: رام .

په ملاهېب دسر بيا زانو کښتنی دی
 چې د عشق په لارې ځی له غاوه (۱) در کا
 غټ دې نه گوري هرگز ديارو مخ ته
 چې مایل وي په حیات ویره دسر کا
 هر چې وکره د «هجري» په زړه دلبرو
 هغه تاخت په سره (۲) مغل کله خیدر کا
 له جنابه «هجري» شاننه کاو یارته
 که لت پټ (۳) یې تن په وینو کې احمر کا

* * *

هغه څوک چې له زړه لرې بیخ دآز کا
 نور به ورک دابیدهوده فیکر دراز کا
 همه اوردبیالته نه دی چې بلیږي
 که څوک څیر فهم دناي دژغ په راز کا
 له مضمونه یې د کوچ خبر مونده شی
 هره شپه چې په سحر جرس آواز کا
 په دابادفانی منزل د عیش به څو کرم
 غم درازغ دگریال دم په دم باز کا

۱.. شور، فریاد (ظفر/ ۶۸۸ مخ).

۲- گڼ: سردمغل

۳- اصل: پټ پټ. گڼ (لت پټ).

ژړاواره دهجران له غمه کاندې
 شورد چنگ که درباب که يې بل ساز کا
 په مداد که اشعار کونښی نور وگړی
 دانایان به د اگفتار په زړه طراز کا
 د کویل د ژغ په راز «هجري» پوهیزي
 مخکې تل په ډیر زحمت کې عیش و ناز کا

* * *

چې زلفینې په بڼه مخ باندې مرغول (۱) کا
 هر زیامرغول یې وژله لکه غول (۲) کا
 هر چې مخ یې برهنه په چشمو ولید
 په ژړا لکه مچنون خانده په چول کا
 په چارگل یې ملک همه زیروز برکه
 لابه خه شی چې په غاړه همه پسول کا
 هېڅ اثر یې په زړه نه شی له نخوته (۳)
 که شیدا په ناله تشه ناله قول (۴) کا

- ۱ - پیچ و تاب موی (عمید/ ۹۴۴) مخ.
- ۲ - دیو، موجود افسانوی زشت و بد هیکل، هیکل بز رگ، هیولای مهیب، (عمید/ ۷۵۳) مخ.
- ۳ - تکبر، بز رگی، خود ستایی (عمید/ ۱۰۲۸) مخ.
- ۴ - گفتار، سخن، کلام (عمید/ ۸۰۲) مخ.

هغه کار چې یو نظر دجونو کاندې
هسې کار نه هراول (او) نه ښه غول کړا

شپې مه زده په کټ پښه چیرې به خوږشی
خو گڼونه دبستر خا دمه تبول کړا

هر شید اچې یې په دبد د حسن ورشی
غش بدن یې رمیده (۱) خاطر یې اول کړا

عشق یوڅه سنگ محک دی په دنیا کې
هر چې شک دغش لري نمایی پول (۲) کړا

دخو روځنوبه پاه جهان نه شته
د دنیا په مال یې بیهه مگر گول (۳) کړا

«هجري» قدر دطرو (۴) تر هرڅه ډیر دی

که عزت یې څو ک د عشق په تله تول کړا

* * *

هر ساعت یې خاطر نوی نوی خیال کړا
په پيوډه په تشه طمع هڅان خو شحال کړا

کله زار کړا د هجران له کشمکشه
گه یې یاد په افرین ور دوصال کړا

۱- گټ: رهید.

۲- قطعه فلز از طلا یا نقره یا مس یا فلزات که از طرف دولت سکه زده شود
(عمید/ ۳۴۴) مخ

۳- مجازاً حیران او دریان (ظفر/ ۸۴۵) مخ.

۴- دسته بی موی تابیده در کنار پیشانی (عمید/ ۷۱۵) مخ.

کله وایی دیر دولت حشمت شوکت دی
 بییا (به) زر کله آغاز کارد زوال کا
 کله وایی درویشی دمقصود لارده
 لایعقل دی هرچی مینه به اقبال کا
 لکه تش په جهان راغی تش به درومی
 که خوک خپل په دیر حرص دجهان مال کا
 گاه دښودلبروشوق پرې غالب شی
 دیدن ارزو پیدا دخط وخال کا
 گاه یې سیر دگلزار گریبان نیسی
 هر نفس لکه هلاک سړی ته سوال کا
 هم په داخیامو فکر ونوزره اخته دی
 خود مرگ صیادی یې لاندی تر مجال (۱) کا
 هغه مرغ چې په هوامهی په سیند وي
 نهایت دواړه فنا وارد اجال (۲) کا
 چی باوردې یو نفس په حیات نه شته
 تف په پوهه دهغو چې طمع کال کا
 دگردون دوریو هسی باز یگر دی
 چې په یو زمان بدل دجهان حال کا
 ای «هجري» هغه نادان دجهان مه شه
 چې دنیا یې فریفته په خپل جمال کا

* * *

۱- محل جولان، جولانگاه (عمید / ۱۰۵۳) مخ.

۲- جمع داجل (دهمیش لغتنامه)

باد دې ياد په هغه يارزما سلام کا
 چې له ياره مخامخ مجلس دکام کا
 په يوه لاس تورې خښې ديار نيمسي
 پيو سته په هغه بل غزا دجام کا
 صد هزار زړونه يې بل شي په زخمونو
 يار چې زلفې په عارضو باندې دام کا
 په هر زړه چې لښکر کوز دمحبت شي
 سړي غوڅ په قينغ د جور د آرام کا
 هيڅ باوري يې په خرما د وصال نه شته
 اور همه دی لکه وي هجر بد نام کا
 د وصال روښنه ورځ ديره خوږه وي
 خو تلخی يې دهجران په سړی شام کا
 «هجري» کله شعر گوی يا يې طلب وه
 له غمونو د زړه سود په دا کلام کا

* * *

دل شده همه بد رشول سنا سپان سنا
 ټکه تل په ايرور غبري په استان سنا
 په داحال به دې له دره نښت ونه کا
 که همه تر نور و تير کاجلادان سنا

که یې منع څوک په زور کاځمان مه کړه
 چې دزړه مهر به نور کا عاشقان ستا
 څوک دې ځکه ژوندی نه ځي له درباره
 چې هر یو قوت د شیرلري سگان ستا
 له بنایسته به دې کبله څوک خبروه
 زما مینې نام نامی کړو په جهان ستا
 ما سنگدل لیدلی دیردي په دنیا کسې
 ولی تیردي ترهمه وو نو کسان ستا
 چې دحسن ما څرگند کړنودې غل شوم
 چې مې تل شیری له دره ننگه بان ستا
 لکه تیره شوه لیلی نوم یې باقی دی
 تل به هسې وی بیا یاد زیبوزمان ستا
 دریاض بازار به څه کړم چې ته نه یې
 گل هرگز په څیره نه وی د بوستان ستا
 زه خټاک دې قسم کړم په قوروسترگو
 که رانی (۱) وی په صورت دهندوستان ستا
 کافر نه کا هو مره قصد له مسلمانان
 لکه وکا په عاشق بانندی هجران ستا
 ترپا لنگه به دې یو ځل «هجري» ورشی
 که په زرو راضی کېږی در بانان ستا

* * *

۱- دراجانبه (ظفر/۵۰۹ مخ).

سبا شم له زلفو پټ دم سټې ماه کا
 بې درنگه واره طی د چمن راه کا
 په داشم چې مباحی توله غنچه شی
 له هوسه خوله کشا ده په واه واه کا
 د دنیا تعبیر یې څه دی خبر نه یې
 چې فاخه یې نن د سروې په خرگاه کا
 وایی سرې خټې (۱) په تن گلونه گوري
 په آتش به یې د ډیرو کور تپاه کا
 هغه چارمې په زړه وکړه سرو عذارو
 لکه زیړه کهر با (۲) چې یې په کاه کا
 هسې کار چې یې شکن د زلفو کاندې
 نه یې سحر دسا حرنه یې سپاه کا
 بس واله زړونه به وویښی په سترگو
 که نما د زلفوول د ذقن چاه کا
 بیا یې زلفې خم په خم په دانمط (۳) کړې
 چې په غم یې د شیدا عمر کوتاه کا
 غټ یې مه گوره په لوړ دتوروز لفو
 صفا بخت به دې تر کسو له سیاه کا
 خونړي یا قوت یې وپوښتی سړیو
 چې په کومه وجه خون د بیگناه کا

۱- اصل: سرختی.

۲- اصل: اکړ به.

۳- رنگین فرش (دهمیش لغتنامه)

که بی دار له خپله بده وځویه نه شی
ښې او کین دنتی درولسی پناه کا

له کتو بی صبر خشکل کرم واعظه!
صد ساله توبه باطله په گناه کا

که بی ووی نی نا صح طلب بی گوره
چې بی نن له مخه تل زما منا (۱) کا

«هجري» تن د غم ديار هغه تڼور کړ
چې لوگی داور شمله په یوه آه کا

* * *

په گوهر وعا شقان د کي کيسې کا
چې آ غازې مسته شاه خوزې قصې کا

په هر زړه کې یې د عشق لمبه بلایزې
لایې سترگی د ناتار لرگی پسي کا

هسې نه چې یې په روه د حسن کوک دی
د پنجاب خلق یې لاقصې پسې کا

بل مطلب یې قل په تاود زلفونه شته
د زړو بند یې په خاطر پخته رسې کا

خوک د عشق په نرد بازی گتلی نه شی
که طلب شی ددوشش ښکاره دوسي کا

د عشق لار د بیره مشکله ده بیشکه
په دالار له ډیرو یون کسی کسی کا

«هجري» ته چې یوسه لیه غواړې له یاره
ښایسته آشنا یې کله بی پيسې کا

* * *

۱- منع (همیش لغتنامه)

که مې کسی دلبر خای د کف پای کا

تر هر چا به لوی زما د عزت خای کا

زه دیار د در د خا وروار زو من بسم

نور عالم همه ارز و ظل دهمای کا

که یې یار همیش په اور د هجر سیزې

عاشق نه دی که ظاهر غیر و ته های کا

زه دو وصل له دولته پناه غواړم

چې آغاز د هجران خبره نای کا

دوصال زوال به ماله قصده هیږ کړ

دا خبره د کوچ بله چې یې درای کا

هغه تیر عمر هرگز د زړه یاد مه شه

په ژرامې وچه ځمکه سترگې لای کا

هغه دم چې زه دیار سره خلوت وم

یار که وکا دلبري عمر به پای کا

رنګ و بوبه ډیر حاصل کاندې گلونه

قصه ریاض لره په سیر دلربای کا

د هجران داغونه یوسی خپل وطن ته

هر بشر چې هویدا په دا سرای کا

روغ عالم د مال و ملک خبرې کاندې

د دلبر حکایت تل د عاشق زای کا

یار په څیر دوره «هجري» همیشه ویني

چې په خلکو یې گر دونه حادثه رای کا

* * *

هغه څوك چې د فغانی دنيا اسرې كا
نهایت يې مرگك هغه اسرې خورې كا
په هيڅ مخ د نجات لوری موندل نه شي
چې سواره داخل تيرې ترې پيرې كا
قضا زړه په كې توده كاتوړې خاورې
هغه خولې چې زمانه شكر خورې كا
پرورش په نعمت څه لره د ځان كړې
چې آخر يې چيمچي نوش لكه ترې كا
څه بنياد دودافنی زدې په داځمكه
چې نابودي يې شين سپهرله ايرې كا
مساچې وليد د دنيا نادان وگري
داوبو په مخ حباب غوندي ديرې كا
د قرار ولايت خپل د هيچانه شته
خوداشنه څرخه په سر باندي پيرې كا
هرمکان چې نياسته په و دانی شي
په شتاب يې سپين واښه لكه ميرې كا
د وصال مزی محكم راښكاره نه شه
ځكه زړيې همجيران لاسونه پرې كا
خرمی په جهان نه شته كه پيدا شي
هم هغه زمان يې مرگك خاورې ايرې كا

نغارې په دروغ ژغ کاجی بنیادي ده
غم یې ځکه لوی عالم ته مسخرې کړا

په «هجري» یې سینده یخ په خپل مراد کړه
سودیې څه که اوس سپهر ته ښیرې کړا

* * *

کباب دل به مې تازه نه کاشراب
وچه ونه خو مریې کړه په تاب

تیننه مه کړه دگردون له نوائبه (۱)

دام دې نه شلوی مرغی په اضطراب

هر بشر دمراتب په قدر کار کا

نیوی نه شی دباشین (۲) صید عقاب

که عقاب حمله دچتی په نیوه کا

په منگلو به یې ورې شې تراب

دمین ژوندون مشکل دی بې صنمه

دماهی موت دی خشکی حیات دریاب

کواکب په ژراشمیرم نه تیریزی

طولانی ده دفرقت شپه تر حساب

۱ - حوادث، پیش آمدها، جمع نائبه (عمید/۱۲۰۲ مخ).

۲ - یو ډول ښکاری مرغۍ (دهمیش لعننامه).

۳ - راستی، درستۍ، استقامت (عمید/۷۰۱ مخ).

صفادلدې جگره نه کاله بد ذاقو
بحرنه شی که غوغا کاندې سیلاب

دحیلې لومړۍ به بندد صادق نه شی
نهنگ کله پرې حصار کا دگر داب
که دسر قدر لرې سداد (۱) پیشه کړه
دراستی په مجلس کوز کوري قلاب (۲)

صادقان به ولی دار کاله کذابو
نهایت دی کار مطعون (۳) گڼه کذاب
«هجري» ستا په ژړا دورنه خمیښی
دل سوزي په مژونو کله کا قصاب

* * *

چې یې زلفې په خپل مخ کړې پیچ و تاپ
زما زار په مخ یې پرانست د غم باب
غم دیار همه له ما کړه میلمه شه
ما حضر (۴) مې ورته پیش کړ زړه کباب
محبت څه هسې زه مالیده نه کرم
چې به خوښ شم په سل جامه د شراب
زه په تیغ دهجر غوڅ بهار به څه کرم
زیری روغ خلکو ته کار کا د رباب

۱ - اصل: که د قدر سر لری سداد پیشه کړه.

۲ - پوشالی، غیر صادق، تگ.

۳ - طعنه زده شده، طعن کرده. سرزنش شده (عمید/۱۱۵۰) مخ

۴ - آنچه حاضر و آماده است، غذا حاضر (عمید/۱۰۲۶) مخ

لادعشق لمېې و ماوتنه جنت شوې

ياماهيو نه بهشت وينم درياب

په نرمې دزرو تسخير کاغلط مه شه

دام طايرته صياد پټ کړا په تراب

چې په خم دزلفو بند شوې تينته مه کړه

مرغه لاپه جال اخته کړا اضطراب

نن به خه مومم رهاد عشق له چنگه

که هرڅومې وړيتوى دعشق په تاب

هغه دم مې پې دزړه زرکه شگون کړه

په ازل چې ښکار کاوه دده عقاب

دذقن په چاه کې بند رهامې نه شى

مگر را کړي لښه دوو زلفو يو طناب

شپه دهجر طولانى ده تر حساب

خوبه ورځ دوصال گورم زه خراب

ما «هجري» چې دباور په چشمو وليد

دوصال عمر ډير کم دى تر حساب

* * *

خسته زړه مې تنازه نه شى په شراب

خشکه ونه باران (۱) نه کاندې په آب

شورش مه کړه دگردون له کشمکشه

لږمه کلکه کړا مرغى په اضطراب

۱ - اصل: پهلاو، گک: باران.

له هر چا طمع په قدر د هنر كړه
په منگل به واطه؟ (۱) نه شى دعقاب

هر صنم و خپل مين ته حميده وي
ماهى خوښى په بحر نه وي تر تالاب

تو يول دشهاب څه غدر (۲) يې څوك كا
زه اوبه كړم دهجران په شپه عذاب

دحاسد په طعنه غاونه كارښتيني
په سنگينه ځمكه شور لري سيلاب

نه به جمال دمكړ بند شى درندانو
نه به جل شى دهننگ په مخ گرداب

يك رنگان دې فكر نه كاله دورنگو
سم سوري (۳) يې منگور كچ كړ په طناب

په زحمت به مې گردون تر رحم وكا
كه په مژه دلسوزى كړې وي قصاب

عندليب «ختك» يې بند په هسې ملك كړ (۴)
چې طوطايسى ژبه وايي دغراب (۵)

* * *

۱- اصل كى: واطه. گڼ: ورطوطا.

۲- گڼ: عدد.

۳- اصل: سوري. گڼ: سوري.

۴- اصل: عندليب ختک بندى په هسې ملك شه.

۵- زاغ، كلاغ (عميد/ ۸۴۱)

مخ يې هومره دکتونی کا نظرت

چې دهیچا نظرنه کاهسې نمرت

خوک يې غټ حکه دیدن ته کتسی نه شی

چې په دم يې کا نظرنور ددلبرت

زه يې مخ په قمر خشکل نسبت کرم

نظرنه کا دهیچا مخ دقمرت

دنبایست پایه يې دومره ده بلنده

چې يې وینم ترخوبی پورې گوهرت

لطافت مې درخسار مشاهده کرو

چې زینت يې که یاقوت همه احمرت

دیارحسن به هم هسې فلک تیرکا

لکه وار کا دخزان دگل بشرت

هرساعت چې په دیدن دریاض ورشی

دمخ زیب يې کا «هجري» گلو نه ترت

* * *

چې په ملک دحسن ستا په سردی تاج

مناسب دی که له ښکلو اخلی باج

دخوبی مداح دې زه مهر په بل کړې

ستا په دورمې نن ولید دارواج

نه دچاپه زړه جوړه مينی وفا کا

نه په يورنگه وطن کا دوه مهراج

هغه يار چې په ديدن يې مېتهج (۱) وم

په ارسال يې د خواب يم نن محتاج

جدایی په رضانه په زور يې بوتلم

دقضا قوت چوگان وه زه مغلاج (۲)

د مراد دامن بلند سدمې نه شی

مگر هسک مې کاد مهر په مهراج

هغه مه گڼه عاشق بل منافق دی

چې جداله ياره کاندې ابتهج (۳)

د نفاق سردهمت په توره غوڅ کره

هله درو مه دعشاقو په منهج (۴)

په ساتل يې فهم بويه چې مات نه شی

د «هجري» خاطر نازک دی ترز جاج (۵)

* * *

۱ - خوشحال (دهميش لغتنامه) - خوش وخرم ، خشنود ، خوشحال

(عميد / ۱۰۳۹) مخ .

۲ - پند وس (دهميش لغتنامه).

۳ - شاد شدن ، شادی ، شادمانی (عميد / ۸۰) مخ

۴ - راه راست ، راه روشن و اشکارا . مناهج (جمع) (عميد / ۱۱۴۶) مخ .

۵ - شیشه ، پښکری (دهميش لغتنامه)

لکه توره دیا رهجر کړه په ما ورځ
 په چاورمه شه هرگز هسې سیاورځ
 نه زما په هجران خوښ مه شه رقیبه
 نهایت به شې داهسې توره ستاورځ
 که وفاد وصال وارد هیچانه کا
 آخر شپه دهجر هم شې مجلاورځ
 د شباب د بهار ورځ تر گلوښه وه
 ولې نه وه چندان هسې با وفاورځ
 یاره راشه په دیدن مې مشرف کړه
 حق پیدا په جهان نه کړه دبقاورځ
 ته چې تل وعده دوصل په فردا کړې
 گوره کوم مخ تولد کاښدي سبا ورځ
 ورځ دعیش لکه باد هسې آخر (۱) شوه
 خوبه ماسره کینه کا دعنا (۲) ورځ
 خو آخر به لکه با دهسې ماضی شې
 دا چې وینم دفرقت بې سرو پاوړځ
 غم ښادي دگردون تل په قرار نه وی
 خوبه تیره شې «هجري» داد جفاورځ

* * *

۱- گڼ: ۱ جر.

۲- سختی (دهمیش لغتنامه)

په دليابه هسې نه وي څوك سبك روح

خولسرى تل شگفته يار دختك روح

يو نظريې هسې زړه له تنه يوسدى

لكه رانيسى له چا تير دتو پلك روح

عاشق زړه هسې ديار په زلفو باى كړو

لكه باى كړو گدايانو په بڼا ناك (۱) روح

نه عاشق ديار له عشقه صبر كاندي

نه شكيب له شيرينى كادهاك روح

زړه مې هسې ديار هجر په اور سيزي

څو ورتيزي په دوزخ دبد ملك روح

تش صورت دختك شته په بيجا پور كى

تل يې مېر پورې كاندى تر اتمك روح

«هجري» هسې خام عاشق نه دى دلبره

چې دربان دې يې هيت كاپه كوتك روح

* * *

په دربار دې يې هغه گرځى گستاخ

چې له غيروېې خالى وي د زړه كاخ

كزه خانگه ماليار غوڅه په لاره كا

پرورش كا هميشه دسيده بڼاخ

۱ - دلرگى ياد خاورو لوى پرات (ظفر/ ۶۵۹ مخ)، دلرگى نه لوى جوړ

شوى تالى (طشت).

ته قابل دیاری نه یې لافې مه کړه

گډه وی په ملک ذره خپری دماخ (۱)

دواعظ وعظ باران اثر پرې نه کا

دجاهل دزړه پتی دی همه لاخ (۲)

اوریده لیده هغه ته نصیحت دی

چې یې لاردزړه په ملک ده دسماخ (۳)

دمغنو مغز دانا ته برهنه وي

نه چې سر پوشیده مومی هرطبایخ (۴)

ته به خشک راز موهی دخبرو

بې زبانه تن ولاریې لکه تاخ (۵)

که هرچند سړی کودن دزمانې وي

دخپل عقل مللک تربل گنی فراخ

۱ - سیموزر قلب، ناسره، آدم پست وخیس (عمید/۱۰۱۶). مخ

۲ - گتیزه ځمکه، کار (دهمیش لغتنامه).

۳ - دغوز سوری چې اوریدل پرې کیژی (دهمیش لغتنامه).

۴ - پزنده (عمید/۸۹۸) مخ

۵ - بت، کالبوت (زړه پانگه/۱۵۲مخ)، طاق (ظفر).

خومرهم راخي دوصل زه به نه وم
 زره مې سرله سره هجر كړو سوراخ
 بل ثاني د خواب نه وينی په دور
 «هجري» څكه په خپل شعر كا پتماخ (۱)

* * *

په دنيا كې پيدانه كاهيڅ گلزارمخ
 چې خزان يې زخمی نه كا د سينگارمخ
 كوم وصال د كوم دولت چې ميسرشي
 چې يې خال د جدابي نه كا اظهارمخ
 چاخيره دهوس (۲) كچه په سر كيښوه
 چې فلک يې نسكور نه كا دستارمخ
 چې معيوب په خط و خال د فنا نه وي
 ماونه ليد په دنيا هسې هموارمخ
 باقي گل په باغ د دهر مونده نه شي
 څكه تل په اوښوت. روي د هزارمخ

داگردش د زمان هسې باز يگردي
 چې هر دم كا برهنه دنوی کارمخ

۱ - هغه آواز چې له هگي اچولو وروسته يې چرگه باسي ، داته
 مجازاً (دولافي وياړ) معنور کوی (زره پانگه / ۱۰۰ مخ) .

۲ - گڼ: پاسه.

چې ثابت په يوه لوروی جنبش نه کا
هرگز نه شته په جهان هسې قرار مخ
دن کار طمع هرگز له سبامه کړه
سباگوره هویداشی دکوم کار مخ
راشه زړه دختم وگوره مينده
چې هر لوري يې لري دغم پرهار مخ
هېڅ باوړ په رفاقت د عمر نه شته
«هجري» هر نفس په خیر گوره د ياره مخ

* * *

عمر خشک گرندی لار لکه باد
بلکه نه لرم تیز باد هسې په باد
د شباب حسن پیری همه تاراج که
له ستمه يې په چاو کرم فریاد
غم دهجر مبرا کرم له فریاده
کاشکې زه وی په خلقت کی یو جماد
پس ترخودې عیش راو نیو فلکه !
لابه کله خواجه را کړې دمراد
په هر چا چې زخم زدي مرهم پرې کښيږدي
چیرې نه چې په ماهیر کړې خپل معتاد

کله بخت سپهر هسې کج وکو رکا
لکه روند شی په خطا د کاتب صا

بي موسمہ ونه کاله میوه کښایي

هر مهم هسې موقوف دی په میعاد

گو ییام-ارین-هرگز لیدلی نه وه

درست دکن راباندی هجر که سواد

چې لانه دی دفرقت انسوده خوړلی

(هجري) زړه دې بس متین دی تر فولاد

* * *

لکه هجر که زما په زړه بنیاد

هسې داغ به هرگز نه وی د چا یاد

چې لانه دی اوبه شوی له غمونو

د زړه سر مې مشدد (۱) دی تر فولاد

هر ستم چې مین کا چاره مې نه شته

د دلبړ له جوړه نه کا څوک فریاد

ما به سل ځله فریاد هم په چا وکه

که موندلی چا د دوی له جوړه داد

۱- قوت داده شده، سخت و محکم شده، کلمه و حرفی که دارای

تشديد باشد (عمید/ ۱۰۹۵) مخ.

د هجران الم به ما زیر وزبر کا
ستا د وصل خورا ورسی میعاد

خاصیت د زمانې په څیره گوره
بیا وجود رینا د لمر واره سواد

تا به کله هومره شندی په «هجري» کړې
که یې صبر ستا له مینې کړای فواد (۱)

* * *

غم ښادي د جهان باد گڼه یا گرد
په دانه لری پروا آزاده مرد

آمد شد یې تر سبا هم گرنندی دی
تجربه مې کړه د دور گرم و سرد

هیڅ هوس د زمانې و خوان ته مه کړه
یو لقمه به غمه نه لری د خور د

په خورنگه نقش پیدا په یوه دم کا
د فلک دورونه تاس (۲) گڼه د نرد

۱- زړه، روح (دهمیشس لغتنامه).

۲- مهره استخوانی که درشش طرف آن نقطه‌های از يك الى
شش دارد/ عمید (۶۳۰ مخ).

چاچې نازد زمانې په دور (۱) وکړ
 په خندا کې زخم ورکاندى پر درد
 غم ښادي که یې دهوش په نظر گورې
 د بقا عمر یې زیات نه دی ترورد
 «هجري» بد عمل تر شا مخ په صفا کړه
 چې په ورځ د محشر نه شې گونه زرد

* * *

هرگز مه شه ستا له حبه زړه زما سرد
 لکه نه شه له جوړونو خاطر ستا سرد
 مابه کله خوځ رښتینى عاشق بولى
 که مې زړه شى ستا په غم کې له وفا سرد
 نه زما خاطر هرگز له وفا سوړ شه
 نه ستا خوى شه په دنیا کې له جفا سرد
 نل په هومره جفا شانه کړه دمن ته
 نن به خشکله له تاشى زړه د چا سرد
 خو غوغا پرې همیشه کړى روغ وگړي
 عشق هرگز نه شه (زړه) دقيسه دلیلى سرد
 د سود پند ورته همیشه کړ وا عظانو
 وامن پند د هیچا نه کاله عذرا سرد

۱- اصل: یاری.

نه دنيا هرگز وفا له تيدرو وکړه
نه خاطر شه د حريصوله دنيا سر د

ستا په ديد مې سوي زړه هسې تازه شه
خو ريحان کاندې وهلي د گرما سرد
د وصال اميد مې تا و د هجران سور کا
او تبجن هميش خولې کا د شفا سرد

محبت په ستا په مرگ «هجري» پرې نه زدي
لباسی دی که يې زړه شی په احيا سرد

* * *

زړه چې وکړو ستا د زلفو خم پيوند
په خپل ځان يې کړو سور او د غم پيوند
خو مې زړه شه منظم ديار په زلفو
په جام نه وه هومره زړه د جسم پيوند
د غم باريې په زړه هسې رنگه ثقیل شه
عجب نه که بيد کالوی و کم پيوند

زه د تير عمر په ياد خاطر تازه کړم
هجر بيا کاندې پلکه زړه الم پيوند

تيلک درې يې په اور بل هسې جوړه کړه
لکه وي په رباب زير و بم پيوند

د «هجري» د کار صورت ځبله ويزا شه
گوڼدې بيا يې کا د خداي کرم پيوند

* * *

چې له تانه سلام راغی په بار بار
په زرگی یې ملهم کښینه دافکار (۱)

له سلام دپسه داچې خټ مې خوږ دی
دعاکړه که زرمې روغ کائېدي ستار
له د عامې کله هیره یو ساعت یې
که په ژبه ملا مت کرم صد هزار

په ورمیز کی دې دانه خټلی نه ده
داشنا بيلتانه کسری دی پسرهار
سپه مار لکه دماپه پښو ویده شه
غم یې ستا په خټ (کې کړی دی گذار) (۲)

چې د زړه اوږدې وسروته روان شه
له هغه تاوه گردن دې شه بیمار
چې د زړه په سرمې ستانامه ده لیکه
گمان مه کړه چې (به) (۳) خای وی دبل یار

بناېسته په جهان ډیر گلې گلې دی
زما زړه شه ستا په مینه گسرفقار

۱- اصل: په زرگی ملهم کښین دافکار .

۲- اصل: خټ که کړی وی گذار .

۳- اصل: په

په ما هر زمان اختر دی چې تاو ینم
 بې دید نه دې دکن شه راته خار
 په راحت کې دروغجن د مینې لاف کا
 په سختی کې زرتوزره شی ویزار
 په اخلاص شه راروانه فکر مه کړه
 و همت و نه شی لنډه لویه لار
 که مې قدر داخل ص لرې په زړه کې
 بې له مابه وي اغزی درته بهار
 تل دې لاف د پت کاوه په خپل وطن کې
 دکن څه دی که رښتیا کوې اختیار
 تره ند وې کمه مه شه په یاری کې
 چې په یار پسې د اوره نه که ډار
 دعا شق په زړه کې خای د صبر نه شی
 همه حال مې درته وکیش په گفتار
 که په ما پسې رانه شی و دکن ته
 په دروغ دې راته که د مینې شمار
 دلیلا غوندې رښتیا و کړه نامي شه
 په مجنون پسې وطن کړه هندو بار
 غه وعدې که په دروغ چې دې کولای
 زه دې نه شم تر تا پورې شر مساز

دژوند ونه خبرنه بسم چې به خووي
که اصلی يې دیدن راکړه په تلووار

چې د عشق سورودې زور راباندې و که
تار په تار يې کړ د ماد صبر هـار

په دکن کې ناوې جوړه کمې نه دي
که مې زړه په چاکولۍ لږ قرار

همه رنج راته اسان که یار لیدلی
بی جوړې (۱) راته قیامت شه روزگار

چې زه ستاله درده سوځم په دکن کې
ته به څه کړې که وطن دي شی گلزار

نور همه بلا اسانه چې په تن ده
جداي مې زړه چیدچسۍ لکه بښا مار

که په ماسپې (۱) وهرځه ته شانه کړې
په لباس دي گرم او راته بـازار

شپه او ورځ دیار دیدن له خدایه غواړم
ددنیا اسرې همه دي تار په تار

غم رنځور سره اخته دروغوڅه دي
چې بې یاره یې نور نه دي څه په کار

د فانی سرایه د بادغونډې گنډی
خدای دي نه کاپه یاری کې څوک مکار

۱- اصل: جوړه.

۲- اصل: ماسی

عراقی غونڈی پہ تگک کہ ولا پر نہ شی (۱)
 نور دی و شلوہ زما د مینسی تسار
 بیدلتون دی اور «اشرف» بی وسہ
 تردیدن پورې وگورہ خہ شی کار

* * *

لکہ ماتہ کہ نصیب ہمہ جہان اور
 هرگز مہ شہ پہ ہیچا ہسی زمان اور
 پہ ہغہ جہان کافر پہ آتش سوخی
 ہجر بل کہ پہ دنیا زما پہ خان اور
 بیلٹانہ ہسی آتش را بانڈی بل کہ
 لکہ بل کاد بابل پشہ زرہ خزان اور

پہ انداز دما د سوز کلہ پوہیزی
 چاچی نہ دی از میلی د ہجران اور
 کہ دیار د ہجر غم را بانڈی نہ وی
 راتہ سہل دی سسریو د زندان اور

جور ہومرہ طغیان و کرد سرانو
 چہ بی و ریت کرد کن خلق ودان اور
 لاتاثریو پہ ظالم نہ کاسبب خہ دی
 د «ہجری» پہ ہر سحر لونی (۲) نن دہان اور

* * *

۱۔ اصل: کہ عراقی غونڈی پہ تگک ولا پر نہ شی۔
 ۲۔ لونل، شیندل، لونی: شیندی۔

چچي قرار مڃي عشق وکړه بدل مه شه د اقرار نور
 مطلب (که) میسر شه زه به څه کوم بل کار نور
 که تیننگ په د اقرار یې دامن مه پر یز ده د صبر
 په جوړیې هوس کړه گیله مه کوه دیار نور
 شاه به شم د دور که مې نوم په غلام یاد کړي
 خټک تر د ا فدا هم د خټک غوندې هزار نور
 دیر دې بې آتسه اور لرونی د تنور کړه
 قسم دې په خپل مخ وه هر گزمه کوه آزار نور
 یو ځل دو صال دار وړ او بخښه چچي روغ شی
 بې له تا صمنې نه پایسی بیدار نور
 ما دمخ ښایست یی ولیده په سترگو
 یاد مه شه په ژبه زیر گلونه د بهار نور
 دمخ ښایست یې دیر دی نور صفت یې په مانه شی
 تم به دا غزل کړم هم په دایوه گفتار نور
 ښه بهار یې جوړ دی ځکه تل هسې دعا کړم
 د دهر خزان مه وه ددې حسن په بهار نور
 اسرار د محبت نهان بهتر له زمانو
 جبر په آلم کړه «هجري» مه کوه اظهار نور

* * *

نن له کبره ځکه نه کوي نظر کوز
 چې تر مخ پورې زينت گڼی دنمر کوز
 ته کړې ناز که په ښايست بې ځايه نه دی
 چې له شرمه ستاد مخ گوري قمر کوز
 ستاد وصل په اميد مړې عمر تير شه
 ماد بخت له وني نه که هېڅ ثمر کوز
 که په توره شپه مخ سم کړې په سپهر
 محبت به يې له چرخه کا اختر کوز
 سبا زلفې پرېشانې په رخسار کړه
 چې له نرخه په دنيا کې شې غنبر کوز
 رنگ مې هسې دهجران غمونه وژير کړ
 چې تر رنگ پورې يې رنگ وينم دزر کوز
 ماد قیاس په تله غم دهجران تول کړ
 تر نسبت يې هوید اشه لواغر کوز
 چې تاراج يې ستاد ستر گو تېر به کړه
 په داکار کې هغه وليده خيبر کوز
 رقيب هسې گوري کوز ديار په در کې
 خود حق په در کې تل گوري کافر کوز
 يار له کبره هسې غوږ په هيسچانه کا
 لسک همت د «هجري» نه کړ چاته سر کوز

* * *

چې لذت دجوړه لېږدی دیارخوږ

هسې نه دی نیشکیر دهند و بار خوږ

هېڅ خوازه به یې په شان دلبونډه وی

گونډې وي په مزه هسې دا اشعارخوږ

زر په زربسې شیرنی هجر گنډ یرکا

که هرڅووي په دنیا دوصال وارخوږ

زمانه یې لاس په لاس په ژراسرکا

که هرڅو د پدن دگل وي په هزار (۱) خوږ

چې دلبرگل ومل چاته میسرشی

بل به نه وی په جهان داهسې کارخوږ

غنیمت گټه دا کار همیشې نه وي

په چا نه لري فلیک ساعت قرارخوږ

«هجري» ځکه هومره ناز په طبیعت کا

چې په دهر تړده نشته په گفطارخوږ

* * *

لکه زه یم ستاد عشق په غم محظوظ (۲)

بل به نه وی په غم هسې تم محظوظ

خوډې زه په دیدن خوښ یم هسې طور

په موندنه به دجام نه وه جسم محظوظ

۱ - بلبل (دهمیش لغتنامه)

۲ - خوشبخت - بهر مند (عمید/ ۱۰۶۰) مخ

چې دهجر غم يې زور په خاطر وکړه

په آوازي يې کړم دزيرو بسم . محظوظ

زړه د عشق په غم کې هسې خړم وينم

چې په ملک به هسې خړک وي کم محظوظ

مرتبې يې دخوبۍ هومره والا ده

چې په ياد يې دنا مه شی فم (۱) . محظوظ

باده زلفې يې خورې کړه په رخسار و

چې يې بوی کا کورو کای چم محظوظ

«هجري» هر غزل چې نه په وزن جوړ کړي

په لذت کا د دنيا عالم محظوظ

* * *

اې چې فخر په کثرت کړې دمتاع

دنیکونو حال دې نه کا امتناع

دنمود عمر يې لېږدی تر گلدونو

باورمه کړه دجهان په اختراع

مخ د تخمکي که فراخ دی ستا پر خه دي

ستافصیب دده په نس کې درې ذراع (۲)

چې دې کور تر تخمکي لاندې مقرر دی

بیهوده کړې دما نیو ارتفاع

۱ - دها ن (عمید / ۱۸۸۲) مخ .

۲ - دست انسان از ارنج تا سرانگشتان ساعد (عمید / ۵۴۲) مخ

خورمی عشرت قسمت دناخبرو
 غم اندوه واره نصیب دا طلاع
 طا لبسان ددنیوا واره جفااگردی
 له هیچا مپی وفا نه کړه استماع
 لزحیا دسړیتوب له اسمه نه کا
 یو په بل خوله لگوي لکه سیاه (۱)
 که ظا هرسره بیور (۲) دمحبیت کا
 زړه دهرسری مملودی په نزاع
 دافریب چپې نن ابنا دزمانې کا
 روپانه کا هسپې مکر واخنداع
 که سختی وینې له دهره ژرامه کړه
 باقی نه دی دفانی دنیا اوجاع (۳)
 اې «هجري» محبت ښه دی دیگر نگو
 ددوور نگو یاری نه کا انتفاع (۴)

* * *

-
- ۱ - درندگان ، جانوران درنده (عمید / ۵۹۵) مخ
 - ۲ - مجلس - مشغولا (ظفر / ۱۶۴) مخ
 - ۳ - درد - جمع درد (عمید / ۱۷۱) مخ
 - ۴ - نفع بردن ، سود بردن (عمید / ۱۶۰) مخ

چسې فروغ لرې د مېخ لکه چراغ
 گنجایش دی که په خلق کما دماغ
 ساقی غم دهجر ډیره دلیري کما
 پیای پی را که ږه دملو خوا یاغ (۱)
 خوړو لېو به یې قصد وژلونه کما
 که یې نه وای مصاحب له څنگه زاغ
 دهجران مټوډې زورا باندي و کمر
 وسیله مې د تسکین کړه راغ و باغ
 د دیدن شوق دې لار ابا ندي زور شو
 له مثاله دې خالی وه باغ و راغ
 په داز یری به دوه کسی ترې فدا کړم
 که دیار دوصل څوک را که سراغ
 نور به فخر په ظهور دداغ ونه کما
 حقیقت مې لاله واری (که) دداغ
 حادثه یې کیف ظاهر کاد یارانو
 نیک و بد د زرو، وکاندی سولاغ (۲)
 دمقصود ناوې زلفې که په لاسوي
 غم به ونیوه «هجري» ځای دفسراغ

* * *

- ۱- جام - پيال شرا بخوری (عمید/ ۲۱۲) مخ
- ۲- سوری، سوراخ، داغ - نشان (ظفر/ ۶۱۵) مخ

همیشه دي يار زماوي په دنيا روغ
چي بي تلوي نور له درده زړه زما روغ

پوه به درد د عشق بدل په دوانه کا

هر گز مه شه له دي غمه زړه د چارو غ

ته د خسوزو زړو له حاله څه خبر يي

زه د عشق له غمه زړه گنم د تارو غ

بل فکاريي تورو زلفو په سر کيښوه

زړه مې نه وه له يوه زخمه صفارو غ

بيا يسته کله جفا کاځه ملا مت دي

چي خالق يي کور د زړه که له جفارو غ

په ازل چې پي جفا و کښليو ور کړه

بيا يي زړه کا درد منود وفارو غ

نن يي زړه په عنايت د بوسې خوښ کړ

په وعده به «هجري» نه شي د فردارو غ

* * *

نن بهار دی دفاف (۱) کنبیز ده په کف د ف (۲)
 چې د زړه له ملکه مات کا د غم صف د ف
 ښه ساعت که په دنیا غواړې هغه دی
 چې مو جو د وي صنمې گل دالف د ف
 یو خیز بل هم باید د دي په مجلس کې
 چې غم لري له مجلسه کا سقف د ف
 نقاره سرنا که وی خو بهتري ده
 گڼه بس دی خو دلبرې هم جدف د ف
 که همه سازونه تول کړې په مجلس کې
 تر خپل غز پورې یې نه گڼی خذف د ف
 د گفتار مضمون یې تش له مغزه نه دی
 که لیده شی په ظاهر صورت اجوف (۳) د ف
 توره سردهیچا هسې گیاه نه کا
 خو په بزغ داندوه سرکاندی علف د ف
 په هر زړه کې چې عشق پروت دی د بتانو
 لایې دیر کا په آواز هغه شعف د ف

۱ - دم (دهمیش لغتنامه)

۲ - یکی از آلات موسیقی که دارای چمبه چوبی می باشد (عمید/ ۵۸۴) مخ

۳ - میان خالی - تو خالی (عمید/ ۹۱) مخ

په بنهرونو کې که ښه وايي کابل دی
 چې په هر لور يې سر نادی هر طرف دف
 غم هرگز په کابل نه ورځي چې ورځي
 نور يې زر کاد بلا د تير هدف دف
 هغه ملک دی ځکه ښا دا ندوه يې نشته
 چې يې زړه نه لري هرگز د چاله هف (۱) دف
 د سرنا د غز خسو بسی پو شیده نه ده
 ولی زه به د اترې ښه وينم صد ف دف
 نای د تير ز مان قصه کوي غمژنه
 په آ و از که هرگز يا د نه کاسلف دف
 چی آوا ز يې د «هجري» د زړه تسکين کا
 مولا مه کړه له دنيا هر گز تلسف دف

* * *

هرگز سور نه کا حنا هرگز د چاکف
 لکه وينم سور هميش دمستې شا کف
 ته يې څه خود منگلو په رنگ څير شه
 د چا کله هسې سور کا ندي حنا کف
 دايې رنگ د حنا مه گټه در و يشه
 بلکه سور يې دی په وينو د آشنا کف
 نن فلک مين ز ما په رضا را وست
 شيرين دف واهه د فاف په زيبا کف

۱ - کارگاه جولاهي - شانه جولاهي (عميد/۱۳۵۲) مخ

هنگامه د عیش یې گرمه فلک یار دی
 ساقی ولی دې تش وینم له صهبا کف
 اې چې گرم دستک کړې په دامجلس کې
 همیشه دې په امان و و له بلا کف
 ستا جفا به ما جدا کله له تا که
 هسې تینگ مې په دا من دی د وفا کف
 هیڅ دلبر په عاشق هسې جفا نه کا
 خو په مابا ندې کشا د که ستا جفا کف
 «هجري» خو ک په غم دهجر اخته به شه
 کشا ده لري دا بسم په دا دعا کف

* * *

هغه دم چې هویدا که کردگار عشق
 په نصیب یې که زما ستاد عذار عشق
 که باران دتورو اوری باورمه کړه
 چې له دله مې خروج وکاد یار عشق
 لکه زه چې ستادمخ په زیب مین شوم
 بلبل هم لری په زړه کې دگلزار عشق
 بلبل گوره سرفربان کایایې نه کا
 زما سرخو په منت که تر تا حار عشق

دریغ گل هم سرطالب کړي له بلبله
 خود به خلکو ته ظاهر شی د هزار عشق
 ایمان نه راوړم په کفر ستاد زلفو
 چې بې تار زما په غاړه که ز نار (۱) عشق
 ما چې ستاد مخ بهار مشاهده کړ
 هغه دم مې زړه رخصت کړد بهار عشق
 لیده نه شی هسې زړه په زما نه کې
 چی زخمی نه کا په سر ستاد فتنار عشق
 یامازده او یا هغه چې راخبر دي
 خوارمه په خاطر ستاد گفتار عشق
 که بستري همه صوفوي خوب بې نه شی
 چې بې بل ددل په سر کادو د نار عشق
 «هجری» هله د جهان رونق پیدا شه
 چې بې گرم که قضا په دابازار عشق

* * *

که دې تل په درولاړوی جلادان سل
 همیشه په تورو وژني عاشقان سل
 گزنده سگان دې دیر په در پراغه دي
 مقرر کړه په داسپیو نور سگان سل

۱ - رشته که کشیشان (برهمنان) به کمر خود می بندند. نو اریا گردن بندی
 که نصار ابا صلیب کوچکی به گردن خود او یزان میکنند (عمید ۶۶۷) ۰ بخ

عزیزان دې تر دا تیر حسد پیدا کا
 په رشوت دتن مدد کاندې قاضیان سل
 دربانان دې هیڅ صرفه په وهل نه کا
 په کومک یې مقرر کړه مست فیلان سل
 که در څخه بدخواه لږ د عشا قو
 نور جفا لږه پیدا کړه رقیبان سل
 کورو کلی خو یې منعه همیشه کا
 ته هم وعظ ته پسې کړه واعظان سل
 نوکران دې خودله خیر می ستمگردي
 زدو برد لږه یې مله کړه غلامان سل
 که په داهمه دې واورې له درباره
 هر عاشق ته زورل وکړه په زبان سل
 که «هجري» تر تافدا په څه حساب دی
 تربدن دې یاره څار شه خسروان سل

* * *

دارواح د کوچ نیلې په زړه کې زین شول
 چې په زنه مې وینښته د شباب سپین شول

دخوانی بهار چې ولیښ (۱) له بدنه

دپیری په خزان تورویشته زرین شول

۱- کوچ کول.

نور به تورلشی هر گلو که دایم ژارم (۱)
دشباب وینته چې یوخله سیمین شول

دهجران اندوه چې نه دي سکاره کړي
داهلونه می دتن مگررو ئین (۲) شول
لامې بخت په خوب ویده شه مدت نه کا
یاد دور حاکمان په زړه سنگین شول

چې تو برې (۳) بې هیڅ تاثیر (۴) په صورت کا
دآه غشی سگرمات په چار آئین شول
هسی وینی می غم تو یې کړې تر سترگو
چې می نمری (۵) د صورت همه رنگین شول

حال مې وگسوره دکسیوله هجرانه
په گلزار کې دسرو گلو په آئین شول
دغم تخم په زړه پروت نه وي زرغون شی
چې په هل (۶) بې دهجران پتی سادین (۷) شول

ای «هجري» کاشکی هجران په دوران نه وای
له تاختو نویې په جال اهل زمین شول

* * *

۱- به گلش روه کی دابیت نشته.

۲- آنچه از روی ساخته شدن باشد و کنایه از چیزی

۳- دغشی خو که، پیکان (ظفر / ۲۷۹)

۴- گڼ: اثر

۵- جامی

۶- یوخل کولبه کول (زړه پانگه)

۷- شدیاره مز که (ظفر / ۵۶۳)

هغه څوك چې په فاني نعمت څار به شول
 عاقبت چمچي دځاورو پرې ماره شول

هغه (۱) تير غټان چې حال يې كتاب وايي
 وار په وار ذبح د موت په چاره شول

مال و ملك ماني يې و سپارل په نورو
 ځان په ځان دگور په خونه كې ويده شول

د دنيا په تش لباس عجب مغرور وو
 نهايت يې ارمان وكه چې په تله شول

چې له تير و هېڅ وفادنيا ونه كړه
 نن پرې ولې پسمانده هسې تاوده شول

دنياناوې بې وفاده شو هر وژنسي
 عاقلان يې له دوستي ځكه ساره شول

د هر فصل گل چې وزوول (۲) په باغ كې
 بيا هم هسې د خزان په وار خواره شول

اې په تش هوس غره سامان د كوچ كړه (۵)
 خپل همزولي درته ستري په كاته شول

۱ - گڼ . هماغد

۲ - زيزيدل

۳ - گڼ: ۱. په تش هوس غره سامان كوچ كړه

هدير و ته نظر كړه رياض (۱) به څه كړي
 مجلسي ياران دې وگوره چې څه شول
 ناوې جوړه ښه زلمی مشاهده كړه
 گوښی گوښی په گورونو كی وراسته شول
 اې «هجرې» بهشت په ښه عمل مونده شی
 هرگز خوی دهغومه كړه چې كاږه شول

* * *

گهې آه گهې افسوس گهې دردا كړم
 كله واه كله دريغ كله ويلا كړم
 خوب خندا په ماحرام صبر عدم شه
 تل ژر اېدېم فرياد كله هاها كړم
 چې دزړه لمبه خروج و كاله فمه
 دلوگي په زانفريت مخ دسما كړم
 بس خروش می سترگی بچرد حباب كا
 چې را ياده دشباب تيره هوا كړم
 پيری را وسته هجران په زور دمتو
 ماوې ژربه يې مغلوبه په و كا كم
 دهرم (۲) نشان ناگه په زيره و خوت
 خوانی لاره په گريزه ئی رها كړم

۱ - جمع روضه (عميد/ ۵۵۷)

۲ - زړ بودی - سپين زیرتوب (دهميش لغتنامه)

مخ په وړاندې ميل کداراځينی تښتی

پيره نه کاپه ستنه که سل بلاك ږم

هی هی څه خامه یاري وه د خوانی یې

چی خبر یې له فربه میم ویا کرم

گهی زغ له دوکه وکرم چې سپره

زه دې ولی هومره لرې له اشنا کرم

کله ور د گیلو پرانزم له درده

ملامت واره ستم د اورنگ شاه کرم

نه د چرخ له دوره خوږ نه مې گيله شی

نه د شاه له جوړه غم نه یې پروا کرم

چې دایم هیات کوم روغه عالمه

د فرقت په توره غوڅ ځکه غوغا کرم

کشکی زه هرگز بینا په دنیا نه وای

چې په غم د هجر سترگو مبتلا کرم

خومی زړه په وصال خوښ وه دیارانو

یو په زری یې هجر ستړی په ژړا کرم

که بیا وکسی هرگز دچا و مخ ته

کسی توره یې په ستن سره جدا کرم

هغه دم چې می شربت دوصال نوش کړ

شنه فلک د هجر سم لره سزا کرم

دغبرا (۱) په مخ کجا وطن یې کوم دی
 چې کمر د جدل تینگ پسي غذا کړم
 گوندې وي گريوان یې ونیسم په لاسو
 پرچه ځمکه یې په دم گل لالا کړم
 نه ، نه لاس به زما بر په هجران نه شی
 مگر کوریې د سحر په آه صحرا کړم
 ما وصال په خوب لیده که هرگز نه وه
 که مې ولید یې وفا څه یې ثنا کړم
 د فرقت قضیه وایم په خورنگه
 لا بهتره یې بیا نه تر سر نا کړم
 نه ، نه غم د هجر ډیر دی وایه نه شی
 حال یې زه په کومه ژبه نن ادا کړم
 نه به هر ویشته هزار ژبې پیدا کا
 نه به ختمه دا یې حده ماجرا کړم
 له خرمنه جودانه له کوه کابني
 په ډیر ډیر جدل (۲) یې گوندې هویدا کړم

۱- مخکې (دهمیش لغتنامه)

۲- اصل : (جدلو)

فلک خو په ارمان (بوته) (۱) له جهان

حکایت د کوم اول ورستو د چا کرم

په داغونو مړه عشاق اوڅار ومه

که مذکور د ملوکانو مهیا کرم

تیر ساعت د مجنون وایم له اوله

که په خوا قصه بنیاده د لیلا کرم

قباد چیرې تخت کجا افسرې څه شه؟

که ویرانې مانی یا دې د کسرا کرم

رعایت یې برهنه له فاضلانو

که سلوک یې هویدا له اولیاء کرم

د جهان په ریاض گل د مراد نه شته

طولانی قصه به تم په دا وینا کرم

د فنا بنادي نصیب شوه د کودونو

زه «هجري» د غم وطن چې یې دانا کرم

* * *

هغه ورځ د هجر غم لره سزا شوم

چې له یاره په ژړا ژړا جدا شوم

ما هله ماتم د ځان وکر په وینو

چې اتک و نه مې شاګړه په ژړا شوم

اوس به څه د وطن کسانى بونى ژارم
 درخصت سلام مې کړى ترې بډا (۱) شوم
 يو ناولک مې په دل لک راوړله روهه
 څارو جار مې د باغ ونکړ خطا شوم
 په محنت مې يو رياض جوړ کا په دهر
 لامې گل بوى کړى نه ځنې جدا (۲) شوم
 لوى فلک په خندا شين شه له هو سه (۳)
 چې هو ډي جبل په مخ زه ورته شا شوم
 يو پارو په دکن نه شته چې مې دم کا
 گزفتار په کنډج وکاود اژدها شوم
 د هو سى په ټکر برات دوصل و (۴) شه
 چې راپورې په ندى (۵) دنرېدا (۶) شوم

۱- د قسمت ليک - نصيب - وداع (از دو پښتو/ ۲۸۴)

۲- گډ . سيوا .

۳- اصل . لوى فلاک له خندا شين شه له هو سه

۴- اصل : . مخ .

۵- ندى . په هندي کى سيندته وايى .

۶- نرېدا . په جنوبي هندوستان کى ديوه سيند نوم دى .

دو صال ودل (۱) می گنج پرې نازیدلم
 تارو مار همه دهجر په و غاشوم
 نن به څه له هجره زار کوم و چاته
 مایه خپله غم خرید که چېرې اشنا شوم
 بس غبار د هجر بخت را څخه گم کړا
 په بلبل بلبل یې ستړی په صدا شوم
 زه خټک د یار طلب کړم موندنه نه شی
 له ناکامه یې له غم سره ملیدل شوم

* * *

خو دیار له مستوسفر گونه جدا یم
 لا هو کړی د حیرت خوښی بېلا یم
 د څیگر وینې مې و خورې غمونه و
 مرگه جگې جگې راشه اوس رضایم
 که زما په خون مین یې نن دې واری
 دیار غم مې سبا وژنی درته وایم
 د کفن حاجت یې نشته شهیدان دي
 چې په تیغ دهجر مړه دي زه یې گوا یم
 په هغود هجران څه چې یار یې نه وي
 زه یې ځکه په اور و سوم چېرې اشنا یم
 دو صال خوښی لا تنده تر سبا وه
 له فراقه یې خسته په سالها یم

۱- گک . دول .

دهیچازره یې تر وزن لاندې مه شه
 چې مې یارد هجر ولید په دعا یم
 هر طرف چې نظر کیږي غم لیده شی
 خورا پورې په ندی دنر بډایم
 یاد کن د غم وطن ښادي یې نشته
 لا په ماغمو نو شپه کړه مبتلایم
 هر نفس په ماعا شور که یزیدانو
 گویا زه حسین دوخت په کر بلا یم
 د زړه سرمې سکه زد په یونام دی
 که بتان د جهان مخ زه ورته شاه یم
 په گفته مې دلپاس مظلنه (۱) مه کړه
 په کز و زلفو سوگند که په دعا یم
 دم په دم مې د خان نوم په ژبه گرځی
 زه «هجري» له بله ذکره مې را یم

* * *

همیشه دیار په مخ پسې رنځور یم
 د هجران په اوریې تود لکه تنه ور یم
 تش صورت مې تقدیر بند که په دکن کې
 تل د زړه په یادو یارو ته حضور یم

۱- جای گمان بردن - جای که گمان وجود چیرې دران برود مظان (جمع)
 (عمید/۱۱۰۷)

زه په هومره ژبه ژاړم له هجرانه
چې امام دنای وچنگ و د تڼوړیم
عشق هزار خفته بلا کسري راخبري
صدر حمت مې په همت چې لا مسروریم
زخمی زړه لره مرهم د وصال بویه
جدایی غوڅ کړې پروت په بیجا پوریم

د وصال په امید هر ساعت تازه شم
که هرڅو له یاره لرې په ضروریم
نیلک وید مې د تهمت په کانیو وولسی
زه «هجري» داوسنی دور منصوریم

* * *

یاره راشه په یوه وطن ماوا کړو
له خاطره مې را اوزده رجا کړو
لاس په لاس به سره گرځو غنیمت دی
صلاح نه ده چې دنن طمع سبا کړو
له ازله شین سپهر جفا کاردی
خطایی ده که نن مو بظمع و فاکړو
څو یاران لکه رمه هسې غنچه وو
دهجران لپوه په زور سره جدا کړو

مجلسی یارانو کوچ و کړله دهره
موزبه خو حیات آخر په دافنا کړو
خوک به خشکه امید دعیش کاندې
په دادرېې همه غم لره پیدا کړو
یاره قه به «هجري» پرې نه ښوې پوره غه
په ستم سره بیل جوړ دباد شاه کړو

* * *

برایه غمان راغالی دهجران وو
دلنیکر وحدیې نه وه بی پایان وو
هیڅ صرفه یې دتاراج رعایت نه کړه
دزړه ښه یې خراب که ظالمان وو
دآه غشی مې ویشته په قوس دصبر
ولی زخم یې پرې نه کړو پت سپاهیان وو
خومې کړې وه خوښی دیار په وصل
راتعین دهغه عیش په تاوان وو
هیڅ طرف یې له انښوه خالی نه وه
هم په ځمکه گرځیدل هم په آسمان وو
دفانی دنیا کارونه سرسری دی
شکرشکر چې تل نه خویو زمان وو

زهره گوره په لرزه چې په دیره شی

که می سردخوبه پورته کړو روان وو

خود ورو نه ختمه ولیدل په سترگو

د استادو فایې نه کړه گذران وو

«هجري» واره په ارمان له دنيا لارل

باد شاهان د مملکت چې په جهان وو

* * *

زیب یې هسې زرو نه غوڅ کادسریو

آب له ده گویا اخیستی دی مصریو

له دوو لیبو یې لذت خبرې واخلې

څکه سور کانرخ په هند کې دمصریو

مخ یې هم په تماچه د سبا سورشې

داودی که یې تقلید کاد غوتیو

ماچې زیب دمستی شاه مشاهده کړ

نور د حسن لافې مه کابې رانیو

د زینت رتبه یې ختمه په صورت شوه

تش گونگس دی په دنیا د سبا پیرویو

بې درباره یې پایا و ما غلط دی

حیات کله وی بې سینده د ماهیو

په خوږې دحسن هومره دماغی ده

چی ز یوریږي واره مات کړه دموتیو

زه یې ځکه تل ددرپه خاورو پروت یم

چی پرې خوښ یم داطلسوتر نهالیو (۱)

په «هجري» به غم داهومره شندی نه کړې

که آو از گهې راتلی دیار دسپيو

* * *

زه به څرنگت بر خوردار شمه له بخته

چی په شاوینم اشناراته یلک لخته

ډیر خریدې دباری په دوکان وکړو

ولی سودې هېڅ ولاړنه شه له رخته

ما به باغ دوصال نه کوټ که خبر وای

چی یې گل دهجران خیږی له درخته

لکه پرې کاه سجرزړه دپردیسانو

هسې غوڅ نه کاچورنگت توره آهخته (۲)

۱- نهالی. بستر، تشک. نهال ونهالین هم گفته شده (عمید/۱۲۰۹)

۲- آهختن. اختن - بر کشیدن - بر آوردن و بیرون کشیدن

چیزی، مثل، بیرون کشیدن تیغ از غلاف. آهختن نیز گفته اند.

بر کشیده (عمید/۷۵)

د عشق ساه مې د خاطر و لایت خپل کړو
 اوس دې رخت تېری د کوچ صبر د وخته
 په سر یرد حسن هو میره دماغ مه کړه
 دیرې لارې په ارمان له دغه تخته
 خودار و راځی دوصل گوره خه شی
 په «هجري» شوه بيماري دهجر سخته

* * *

دهجران له دو که څه وایم وچاته
 پرې پې نه ینس د فریاد طاقت و ماته
 هرستم چې په ماکاهمه روادۍ
 خو یو ځل دی مسته و دري مخ راته
 سره کونډۍ (۱) پې په مړوند عجیب نمای کا
 هرگز مه شه په آفت د گردون ماته
 دلسوزی مې په حال تل کوی طبیبه
 وایی خلاص به په علاج شی له افاقه
 د بدن رنځورې پیژنې بې شکه
 د زړه درد بېر هغه کله دی و تاته
 زه خټک هر گز رضا په پردیس نه یم
 دیار میسنی کرم جسد له قنر اباته
 د «هجري» غم به بدل په خرمی شی
 که څو لار وری گری (۲) می له خراباته

* * *

۱- گڼ . کندن.

۲- اصل . کره می.

لکه ماته شوه درازه داخزان شپه
 وهیچانه پنبه مه شه هسې شان شپه
 زړه آخر به نهایت شی همت لوی کړه
 که لیده په سترگونه شی دپایان شپه
 که هرڅو عالم په توره خیمه پټ کا
 ولی بې سحره نه وه په جهان شپه
 البته به نمرود وصل جلیوه گرشې
 په چاکله پاینده وی دهجران شپه
 هغه ورځ چې دخوښی وه پاتی نه شوه
 تل به هم قایمه نه وي دارمان شپه
 براهه مې دیار یادپه زړه غالب شه
 نهایت مې کړه دروپه سیلان شپه
 په احوال مې دلسوزي سپهرنه کا
 تل روشنه کرم دچشموپه باران شپه
 په خوږ زړه مې هسې کار کالکه مالګه
 چې رایاده کرم دوصل دزمان شپه
 د رنځور له درده روغ کله خبروي
 چې په څه عذاب تیر یزي په حیران شپه
 په کومک به دبخت هله باورو کرم
 که مې وشي یوځل بیا په کوی دجان شپه

نن حیات څه حیات نه حیات هغه وه
 چې به روښه شوه دروه په گلستان شپه
 ښادی څوک په وسیله داند وه مومی
 په ناحق دا یم په غم کړمه گذران شپه
 بیهوده حرص باطل مگر نصیب وي
 چی موجوده شی دگلو په دامن شپه
 دهجران له تاوه آه که «هجري» وکا
 تورلوگی به یې کاتل په هندوستان شپه

* * *

که هرڅومې دخطا مرمینه په تاده
 دهستی بهره یې نه وینم فناده
 سنا دیدن به زما اڅشکه روزی شی
 نه همیش په دورزه نه ستا بقاده
 دفرقت خوله پنبه دیاده مخ شه
 له جفایې په عالم گنده غوغا ده
 دوه مین به سره پرې نه دی په ربزو
 دبقا ازسد یښه مه کسره ناروا ده
 چې هوس په یاری گالاهه (۱) یې څه ده
 یونفس په د ییدن خوښ تل یې ژرا ده
 ځکه غم دیار کوم قرار مې نه شی
 ما لیدلی دگر دونه دیره جفاده

۱- فایده، مطلب (همیش لغتنامه)

ماوی یار به نهایت هسی جدا کا
لکه زن مجنون کجا لایلا کجاده

مور به نه شی په کشتن دعا شقانو

چی بی سعاد (۱) په نس دوب بلا سواده

هرستم چی فلک کجا چاره مې نهشته

په قیامت لمن دده منگل زما ده

دفرقت له پاره نن لکه لینده شوم

لابه څه شی دوصال طمعه سواده

یوځل سترگی روپرو په هغه مخ کړې

چې مې خونه دخاطر پسي نالاده

صفا بوی له کومه نن په دکن راغی

سرپه سری مینک و ناب همه هواده

باد دیار له زلفوشم راوړ له رو هه

که اصلی نافه عطا رو کسره واده

«هجري» تاپه شکایت هجر بد نام کړو

اشنایي اور لگوي تو ره بلا ده

* * *

۱ - خجسته، مبارك. سعود (جمع) سعدین دوستاره سعد - مشتری وزهره

(عمید/ ۷۱۶)

همه غم لره موجو ده داد نياده (۱)
په خطه يي نسل ژړا كمه خندا ده

نه نه خای د خندا نه غلط مې ووې
بلکې داهمه ژړا لره پيدا ده

دامان لوری به چیر ته وي عالمه
دلې واره د مرگي شور و غوغا ده

د صفی او لادر مه دی يې ليو شه
دم په دم يې خکه خوري چې يې غذا (۲) ده

خوب به خه رنگه په حیات کاندې بي غمه
په هر زړه چې رقم ویره دموتا کا

ماونه لید هسی زړه په زمانه کې
چې يې نه موت په سر اینه عباد

نه نه داغه اخاصه په انسان نه ده
په د اداغینه اخته د هر اشیاده

زما زړه چه گواهی للی (۳) په دروغو
په داقول يې را کړی نن فتو اده

خه يې وي، په ويل غوړ باسه خیر که
چی خبر يې په ماکر واقعه دا ده

يعنی نن هغه امام د ننگياليه و
په ډنبره (۴) غریب لار د که يې خواده

۱- په دیوان کی د ابیت داسی راغلی: همه غم لره موجوده دافنا ده.

۲- اصل: عزا .

۳- لل: شاهدی ورکول .

۴- ډنبره: په تیرا کې یوه سیمه ده چې خوشحال هلته وفات شوی و.

مسا فرشه هغه شیر دجبا لونو (۱)
 چې زهره ځینی او به داورنگ شاهده
 نه یې زویه پرې حاضر نه برادر وه
 ساه یې قبضه له غمو نوپه صحراده
 نه یې مخ په سترگو ولیده دخپلو
 نه یې کړې چا په رنځ کې دلاسه
 یایې (۲) رب په حال خبر یازه پوهیزم
 چې له خپلو یې لیدلی څه جفاده
 دجبال غرخه یې ژاړی په زاریو
 دسړیو باندي هی نه یې صدا (۳) ده
 مروړله خلقه لار دی رابه نه شی (۴)
 ستا په باب یې دعا کړې دبده
 په په مخ دځمکې گړځی کوم ادب دی
 چې تنه د صاحب لاندې تر غبراده
 ونې غرونه یې د حال په ژبه ژاړی
 نه یې غمه خوب کوي دادې وفاده

۱- اصل . جبانو .

۲- اصل . لایې .

۳- اصل . صلا .

- په تاریخ مرصع کې : مروړله خلکو لار ورا به نه شی .

ماوې څه بيهوده شور کوي (۱) باطله
دا قصه چې ته کوي کله صلا ده

له حيا به تن دخان خورلي نه شي
په داخوي که هر څو ځمکه بې حيا ده

وې بې ته که خبر نه يې زه دې څه کړم
دا قصه په دکن هر چيرې رسوا ده

راته ښه وايې که بدرضا دې خپله
پاکه زيره دې په گور کې دبا باده

په ښه مخ به يې نور سترگي ځلانده کړې
ددیدن طمع به راته په اخراده

ماوې هوش يې له ماواړه ربوده کړ
چې دغم قصه دې بيا کړ له بنياده

هو مړه مه تلې مرور له زمانو
څروداسخته حادثه پرته پر ماته

وې يې لاس د قضا و ځکا وه يې وسه
ستا مشکه مې سپارلې په مولاده

ماوې وايه حقيقت له هغه ملکه
چې داسخته حادثه په کې بر باده

وې يې څه پوښتنه کړې له هغه ملکه
چې جبه يې تشه توره له اروا ده

۱- تاريخ مرصع کي. مرور خله و لاړ و رابه نه شي.

دختکو عزت هاله چي دی روغ وه
حریاتی یې پس له ده بیا دو هواده

نظام پور په ژړا ماتې کړې مانیښي
له هودیانسوی پې کړې تمنا ده

دمجلس ځمکه هغه مهريښي لاره
په ارمان یې آلوده هره گياده

یوځل ورشه دمجلس کوټه یې گوره
چي له غمه څه رنگت تویه په بناده

خوړې مخ په وهل واره شخوده (۱) کړ
زیره زیره په داغم لکه صفرا ده

دبدبه دحرمت ماته شوه دتورو
دعزت زیره خوره ییلی دلوا ده

میرکلان یې که آخته په ماتم نه دی
سکه په څه یی پوشیده نوره قبا ده

هغه غرچې یې له اسمه غضنفرو
تسر گیدريښي نسن نامه بتره لاده

غشی خط دویزاري ولیندې ورکړ
لینده لادزی (۲) له وصله مېرا ده

۱ - ښکاری شوی (دهمیش لغتنامه)

۲ - مرصع. لنده لاوژی له وصله مېرا ده.

ډال روغن له تاوه ویلسی په تنه کړه
مېراده شرمه توره له برېښنا ده

د خوبۍ معدن چې تالیده خا طره
په صحرائي د عزت خونه تنه ده

هغه واف چې درفشان وه په وگړي
نن یې گونگه په لحد ژبه گویده

چې چراغ د هنر خمکې پوشیده کړ
که یې زه په ژړا ډوبه کړم سزاده

په حرمت د محمد واحده خدایه
چې پایه یې په مرسلو کې والا ده

په عزت د هغو پاکولا شریکه
چې پرې تیره شه بېلا په کربلا ده

په وقار د هغو خاصو کړد گاره
چې یې ستا په در قبوله تل دعاده

کاری یې مه سپاره په عدل جگۍ جگۍ
حواله د قبله چار په کرم ستاده

که هرڅو یې خطا د یسره غم یې نشته
چې خطایې حواله ستا په عطاده

په شفا یې د کرم (۱) شاد و خرم کړې
خو زه سینه یې په سل داغه مبتلا ده

۱- اصل: رحمت.

د زړه جوش به تمام نه شی په ویلو
طولا نی قصیده تم په داویناده
نور به سترگی په مخ واد بډای نه کا
که په تاد «هجري» مینه په رښتیا ده

* * *

دهنر به چي تالیده سراب شه
هغه به هر د عظمت گوره خراب شه
هغه تن چي همه کسان د مروت وه
نن په خونه دلحد موتی تراب شه
خو که به کنبیز دي (۱) نه په روه د هنر وایي
چي معدن د خوبی مات هنر کړیاب شه
دا دغم قصه هرگز بیا نه مه شه
چي یو کسی رود گنگ اوبل چناب شه
جگړدوزه غم اندوزه واقعیه ده
په آوازیي ځکه تن لکه سیماب شه
دا خبرمگر آتش ووه بي گمانه
همه زړه د مخلصانو یي کباب شه
غیبی کانی یي سر دوه کړله دي پسه
د تارونو په غز بیا ژوندی رباب شه
ما پارس لیدلی نه چي سنگ یي زر که
د صاحب فکر مصلرد دي غنجا ب (۲) شه

۱ - اصل . کیدی .

۲ - اوبه (دهمیش لغتنامه) .

د خټکواولس سنگک وه بې وقاره
 هغه سنگک يې له مجلسه زری ناب شه
 خان په قصد دارم کوچ وکړ له دهره
 په ستنه يې اولس ډوب په اوبه آب شه
 بسوعلی د پښتانه له دوره ولبش
 په جهان يې نښه پاتويو کتاب شه
 په حیات يې له اندوهه کناره وم
 په رحلت يې هویدا دغم سيلاب شه
 لکه ها له راوادخوښی دوره
 په هجران يې هسې بند دعیش باب شه
 که شکوه له دوره شی څه فايده نه شته
 اوس قضا په ارمان عمرد شباب شه
 ذات له ذاته په سيلی د موت گدشی
 دنيا بحر د تراب سړی حباب شه
 اوس لمن د شکیب مه پریزده خاطره
 که هر خودزړه په ملک صبر نایاب شه
 دانصاف په سترگو حال دخلکو گوره
 تر شماره د گذشته ووتیر حساب شه
 سنکدرچې شهر یارد بحر و بروه
 تر فلک يې لا بلند د درجناب شه

د دولت خیمه یې پر یوټه په څمکه
چې یې غوڅ د حادثې په تیغ تڼاب شه
سلیمان چې تخت یې بادوورله شرفه
نهایت یې تور بستر محل د خواب شه
ما په سترگو ډیر لیدل مالک رقاب وو
نن یې خاک د تور لحد مالک رقاب شه
سخن ور بلبل چې تالیده مهجوره
په قفس دتورو خاورولاجواب شه

* * *

چمن بیا ځوان شه زلمیو مبارک شه
دهر گل تر مخ یې څار هجري خټک شه
نن موسم دنای وچنگ او درباب دی
دپیالی دلبویار نول د سپړک (۱) شه
نن که نیت د بیلتون کا په دود مینو
زرنادم په هسې نیت کېدو فلک شه
یارمې لار دی په سفر خیر یې غوړم
نگهبان یې د آسمان واره ملک شه
چې حسد په وصال کې ادب و مینو
په شدید عذاب آخته غماز مردک شه

تل په گفت د غماز مالباسی بولی
له خاطره دې بیرون بیهوده شک شه

۱- یکی از پرندگان وحشی حرام گوشت که پرهاى سبز دارد و آنرا
سبز قبا و سبز گراو کاسمانه و کاسکینه هم گفته اند (عمید/ ۶۸۹)

ديار زړه له ياره بد په بد ويل کړا
 درقيب قدر لاهيڅ تر زړه کک شه
 ستا خبرې چې ما واوريدې په غوږو
 ترې قربان قند و شکرې داتک شه
 تريانه پورې يې زر که مسخره ده
 قربان يې صدقه گويا شارک (۱) شه
 چې په بدنظر څوک يارد «هجري» گوري
 هزار غشي يې د غم په ځيگر لک شه

* * *

براهه مخ راښکاره دهغه گل شه
 له فروغه يې فروغ دڅراغ گل شه
 دآهولۍ مستې چې يې خبرشوم
 لباسی راته ښکاره سکر دمل شه
 ستاد زلفو خوبۍ هسې شرمنده کړه
 چې وطن دسرو کمرو دسنبیل شه
 مخ دې هومره گل په اوږد حسدوسو
 قرار نه کا په رياض ج وگي راول شه
 نن په اوږد هجر دوه^۱ تنه ورتيزي
 داشد اله درده زه دگل بلبل شه
 داوربل لښکر دې مات شه له دريو
 له جبينه ځکه لار گډ په کاکل شه

۱- ښارو (دهميش اغتنامه)

گل که هر خمطر اخویو بناله شی

یو بی سردی په بینی په کوس یې گل شی

یار به کله هومره دوروه له خټکه

تر دامیان فتنه کوي بلا چغل شه

نیرنگی دجهان گورئ زمانیسو

مکان دکن جان په کابل شه

* * *

هجره څه خو فرصت رازره مې پاره شه

سریې لاندې ستاد جور تراره شه

دیسارانو جدایی مشال چاره ده

د زره سرمې پرې قلم لکه تره شه

د وصال دولت به څوک سلامت یوسی

بیلستون سل زره لښکر پسي پره شه

راشه یوځل خټک گوره په دکن کې

چې له هجره ډیر ناخیز لکه ذره شه

د یار یادمې قامت هسې پیچ و تاب که

په داکار مشال د ژلفو په طره شه

دهجران خماریې ژر په سر کې کینې

چې شراب د وصال نوش کاندې غره شه

هوساعت يې دستم په دارونيسي
ديار ياد لکه لیوه «هجري» بره شه

* * *

راز مې هله هوید اد عشق مذكور که
چې مې خوښ دلرگی سر لکه منصور که
هان مژده ددار په سر و غه وگره
بل منصور يې د ده رنگ لره حضور که

نهفته راز چې مې واکه خوبه ورشم
په د اجرم منصور سردلرگی سور که
ژبه هله پوشیده ذکر پیدا کا
چې د عشق سپاه د داره جیش (۱) مقهور که

د زړه ذیل مې يې دغم له د سته و خوت
د قضا کار کن په هسې شی سرور که
خو مې شاه د قناعت په سترگو ولید
د آزرگرت ته مې تجویز د سگ ساجور (۲) که

د عشق جیش چې قایم د زړه په سر شه
د غصب په تیغ بې غوڅ سر شعور شه

۱- لښکر دهمیش لغتنامه)

۲- گردن بند تکه چوب که بار یسمان به گردن سگ بیندند-
سواجیر، جمع (عمید/ ۸۱)

په ګوڅه دلا یعقلو څکه یون کړم
 چی یې سرزما دهوش له تنه دور که
 هیڅ پروایې دگردش له رنځه نه کا
 لوی همت خټک په څرخ هسې منصور که
 فلک تل پس له ترخود خپوزودا کا
 نن یې روغ په ما «هجرې» نوی دستور که

* * *

چې امیدمې ستادوصل نن سبا که
 شیرین عمرمې عبث په دا سودا که
 نن یې غواړم په زاریو موندنه شی
 وخت دعیش مې دفرقت لښکر قضا که
 دمقصود ثمر د بخت ونې رانه کړ
 په ناحق مې صورت ستړی په ژړا که
 په ازل چې دیاری ونه خلقت شوه
 خاصیت یې دهجران ثمر پیدا که
 ما به خور ثمر د هجر بې گمانه
 چې په باغ مې دیاری نهال بنا که
 هیڅ گناه د هجر نه وینم یارا نو
 زړه راو که دا فساد چې یې اشنا که

نهایت یې د هجران (۱) په توره غوڅ کا
د چا زړه چې یې په ښه مخ مېنلا که

هغه دم یې د فرقت لوبه توده کړه
چې د عشق بازار یې گرم په دنیا که
«هجري» راز چاته بیان نه کا د مینې
په کوڅه یې د اشنا خلق رسوا که

* * *

په قدرت چې یې پیدا اول قلم که
په زبان یې د هر چا نصیب رقم که

نن هغه برخې نفس په نفس رسی
په قسمت د چا بنادۍ د چا یې غم که

په جلد به نن هر گز د چا لوی نه شي
په رتبه چې ازلي رقم خوک کم که

کوز به نه شی په حسد د حاسدانو
له ازله چې یې کار د هغوسم که

«رگ» بې واره لمن کله د چا نیسي
ولی نه پای یو دم چې رزق یې تم که

د قضا رضا خارج کاله بهشته
په گناه یې بیا لازم غریب آدم که

«هجري» آه د زمانې له زخمه مه کړه
رب فگارو ته پیدا عجب مرهم که

* * *

ټگ : هجرت.

جگي جگي يو نخل بيا را شه اقباله
را معلوم شه قدر ستا پس له زواله

چا چې ستا په دور لاف ديكر ننگي كړ
نن منكر دي له هغه واړه مقالې
ستا په منډه منډه ټول را څخه لاړه
هيڅ اشنا اشنايي ونكړه تر كاله

هغه لاف و كاف چې تل كړه يارانو
يو قرار يې خالي نه وه له طيقاله
چې سوگند به يې له مينې تل په ما كړو
اوس صلاح را سره نه كا بې قتاله

التفات يې څخسو بيا په لوري وكړه
چې لاگرم شي ياران تر هغه حاله
ما اميد د ياري ډير كړوله يارانو
ولي نه وه د هيڅ يار ياري بې ماله

هرگز مه غواړه وفاله زمانيو
دا وينا ده تر محالو لا محاله
كه وفا غواړې له خلكو اول ورشه
په غوښتلو كړه پيدا د بازو جاله

خو اميد د وفا پرې نه كړې له خلكه
امان نه شته دى د فكر له جنجاله

فرزندان يې همه مورغوندي کاذب دي
محفوظ نه لري يو دوی له انتقاله

«هجري» لوري د قرار په جهان نشته
عرض و طول يې واره دك دی له كشاله

* * *

د شفق سرخی په شام ده گوناگونه
که کاکل دې په شهرې کړه ولونه ولونه

تا شانه خکه په زلفو باندي کيښووه
چی جلا کړې دوله زړونو ښهرونه؟

چې دې لاس په کشته وڅکاوه په زلفو
د زرخ په چاه دې پټ شول همه زړونه

کچه کچه په ناز د زړومي قهر بوييه
لاندي نه کړې تر قدم د مخ مارونه

په دا دور شاهه ته يې د گلرنگو
نور يې جوته په چا ولی کا قنجونه (۱)

سکر (۲) ستا له سترگو ميور و پزه کړه
هرنگاه دې خکه تل کاندې خونونه

دوه مرجان دې د «هجري» په لېو کېږي دي
تشی په چپ دې مسته نه کاندې جنگونه

* * *

۱- ناز وادا- کرشمه (ظفر/ ۷۴۶) مخ .

۲- مستی، حالتی که در اثر خوردن شراب یا عرق به انسان دست
می دهد (عمید/ ۷۲۱) مخ .

دیار نوم چپی تل په ژبه گرځومه
 په غریز نامه یې داد د زړه کومه
 صبورې لسه هسې یاره ده مشکله
 چسپي یو دم یې بې دیدنه نه پایمه
 توبه خشک په دروغ کوم و اعظه
 چپی د زړه روغه له صبره نه وینمه
 طبیبانو لاس په سر کړ وله علاجه
 چپی درنځ دوامې نشته خود به مرمه
 ولی زړه مې د لېو و پسې ز غلې
 خپل یې نه کاپه غریب بله مهدمه
 تورې زلفې په مېنکې دافوزندۍ کړه
 حاجت نه شته چې داني پرې وکرمه
 نهایت به دیوانه په د انوراشی
 ستاد زلفو په ځنځیر به یې ترمه
 د هوس په سیند لا هو اثر یې نه شته
 د نشان طلب یې کړم که یې مو ممه
 عشق له شش بجهته بت په هوا گرځی
 زه دتن له بنده هم شکله ووزځمه
 هر زمان یې په همت طلب ته جوړیم
 درفتن طاقت مې نه چې پسې ځمه

د حیات رمتق مېې شته ټخکسه بېخسوده
 لکه پروت زخمی هو سی لئی و همه
 حیات سل ټخه پیدا ترهسې موقه
 چې د خپل صنم په یاد خپسر شیند مه
 نور بدن یې رعیت قلب یې باد شاه دی
 ناصلا چارې چې کاڅکسه یې ورمه
 ما «هجري» په دافتوه دده باور کړو
 چې خاکي قفس ته شا کړم هست به شمه

* * *

بربر راغی هغه یار چې مې په کاروه
 له جهانې مې په کار همدغه یاروه
 که یو دم یې تغافل وي په داتله کې
 تار په تار مې ورپسې د عمر تار وه
 چې مشعل یې هوید اشته درخسارو
 په هر لور یې گریزان د هجرت تارو
 چې یې لاس زما میل دورمبزه کسره
 له نشاطه مې دستر گودونش اووه
 هلته یاد دگذاشته غمونو هیر شه
 سره له سره وارد بوس و دکنار وه
 نن سحر یې په چمن کې خوش گوینی کړه
 عندلیب په گلوناست په سرد سار (۱) وه

۱- زیری، مژده، خوشخبری (ظفر/۵۶۳) مخ.

ښه نوید (۱) بې په ما کړو چې یار دې راغی
 چې مې دل مین د یار تر نو بهار وه
 ډمه غوز در باب تاو زخمه پرې کښیز ده
 بې له یاره سرود (۲) همه بیگار وه
 له نظره بې «هجري» هو مړه کیفی شه
 چې تر مستو مفرح (۳) ولی هو ښیار وه

* * *

که بې وازې په مخ دنسیم گـ ووتې
 دلاله غونډې به توی شی رتې پتې
 چې د وزن تاب بې نه لري ملو که
 نور دې نه کړه ترې هر گز په چووختې
 په شمه بې د غبار نښه وښه کا
 تل دگل په کسی پښې کاندې ثابتي
 مرمت (۴) د لومو کا زړونه به نیسي
 بیا بې ځکه د تهر کونسلې ارتې
 سم کتل د شاه په لوري سهل نه دي
 د سترې په نورد مخ کا سترگی تنې
 که مشکې دانې نه وي په عذارو
 د هر زړه مرغی به کله ورا لوتې

۱- مژده ، بشارت ، خبر خوش (عمید / ۱۲۰۸) مخ .

۲- اصل : سرودونه .

۳- خوشال (دهمیش لغتنامه)

۴- تعمیر (عمید / ۱۰۷۹) مخ .

هغه دم مین په اور دستم وسو
چې د لبريې د غماز خبرې نغوته
محبت د مین گوره دلیري کا
زر کلی بې په در پروت وینی بې چتې
په سر برد حسن ناسته خوف بې نه شی
خلقی بې خو په جور کړې تربتې
و «ختک» ته بې په خوب تجلی و کړه
له ارزو بې په مری لاړې نیتې
* * *
تاود هجر پوشیده هسې په زړه خۍ
لکه اور چې د فانونوس په لړمانه خۍ
چې بخار بې عروج و کاودماغ ته
د لوگۍ گدړ په فم یم تر لیمه خۍ
بس فراق بې چشمې دکې د نیسان کا
پیوسته څکه در (۱) ترهر باینه خۍ
د شکېب طاقت عدم دو ایې نشته
په اومان دوصال عمر په کاته خۍ
هسې جوش د جدایی سید و نه و کا
چې نظر له تور و کسوپه مانه (۲) خۍ
هر محنت چې قضا پینښ کاصبر بویه
همیشه کله مقام لکه اور خۍ

۱ - جمع ددر (دهمیش لغتنامه)

۲ - گیله - شکوه (ظفر/ ۸۸۹)

والله زړه بدن ديار په کوڅه بند کړ
 لکه مست هاتی په هوډه ځنی نه ځی
 دوه بازو بې د آتش د مینۍ و سول
 چې وزرد شاهین نه وي ترو په څه ځی
 وعده گاه د دیدن صحن د بهشت دی
 ناخبر به هغه باغ لره ساره ځی
 دایروله بله اوره عذاب نشته
 د آتش قهر په چوب لا په سکاره ځی
 «هجري» ځکه د معنو افسر په سر کړ
 چې په رود شعر باندې په وینته ځی

* * *

په مامه کړه ملامت زړه مې فگار دی
 جدايې راباندې کړی پټ گذاردی
 روغوڅه لره بیخایه پیغور کانیځ
 سترگې ځکه ژړا کاچې زړه بیمار دی
 د ناستی ځمکه مې هسې او ښکوسره کړه
 ته به وایې باغ زوولی لاله زاردی
 خو به مه راځه نیژدې په کې به ډوب شي
 تر چشمانو مې د اوښکو مشر هاردی

پېښې مې خشکل ترې دوديار په لور کا
 تر بندونو يې ولول وينم تور ماردی
 ما به لاس پورې په گل دوصال نه کسره
 که مې زده وای چې يې مل دهجران خار دی
 دگور خاورې به يې وړان په جلد نه کا
 مادزړه په تخته نوم کښلی دیاردی
 راشه حال دېر دیس وگوره په سترگو
 چې بې تانه لائری دموی تر تار دی
 دوصال اميد کوی گانده به راشی
 نن خوجنگت راسره کادهجر وار دی
 خاصيت دجهان هسې رنگت لسيدهشی
 گهې وار دخزان وی کله بهار دی
 په دعا يې ياد وئ دروه طوطيانو
 بنده هم په دعا يادليل ونهاردی
 بيجا پور به «هجری» څه کاوه يارانو
 دقضا علاج پرې نه کيږي ناچار دی

* * *

دمجنون دمېنې دور اوس قضا دی
 نن زماله عشقه وايه وار زما دی
 وار په وار له تيرو دور په ما راغی
 گانده نه یم زه خبر چې وار دچادی

سل داغونه يې په زړه له دنيا لاره
فریدون که منو چهر که کسرا دی

کسرا وانه ونه په لارځی دایم یې وینم
منزلگاه د دنیا سرای وطن اخرا دی
اوس صفت دیار له مخه کړه مطربه!
زیباتن په گور کی خاورې دلایل دی

لکه زه د عشق په کسار قر وامق تیریم
یارمې هم فایق په حسن تر عذرا دی
دارمان غشی به لك په ځیگر یوسی
هرزنده چې پیدا شوی په دنیای

دوصال دور که خوز دچاپرې څه دي
چې یې نه پر یزدي قرار هجر بلا دی
عاقبت به هجر واره یار ان بیدل کړا
هسې نه چې یوختلک غریب جسدادی

ز «هجري» دایم هوس دخپل وطن کرم
بیجاپور که هرڅوښه - اورنگ شاه دی

* * *

ساقی! جام کښیزده په کف هنگام دمی دی
مطرب ساز ځکه په لاس کړوچی پسرلی دی
چې په ښی لاس یې نن زلفې په کین جام دی
هماغه ټانی کسرا حریف دکی (۱) دی

۱- پادشاه بزرگ، شاهنشاه (عمید/۹۷۱) مخ.

دا زمان همیشه یارد هیچانه وی
 په ارمان غنی تیر شوی هر بیری دی
 چې مې نن په خلوت راشی لځان وژاری
 که په تن خسر ودهندوی که بی زوی دی
 زه لاله غونډې خام زه یم په هجران کی
 چې په لاس کی مې نیولی دزړه کی (۱) دی
 په دوران دیارد حسن حریف نه شته
 گل چې لاف دهمسری کالیونی دی
 په عارض باندې پې خال دی چی پې وینم
 که په مهر خاڅکی توی دمنیکو خوی دی
 دخر رشید گلونه جوړ په کی لیده شی
 په هر لځای چې پې دمنیکو بناخ سوری دی

* * *

ددنیا خونه دباد په مخ ابرې دي
 پاینده چارې هوړې دامسخرې دي
 دا زیبا خیرې چې وینم په دنیا کی
 نن خندا کا لکه گل سبا خوړې دي
 زړه پرې مه تره هرگز که هلك نه پې
 بودیې نشته دفانی حباب دیرې دي

تش هوس یا خام امید یا توهم دی
 یا په خوب کی بې و فاشکلی خیرې دي

۱ - داغ کردن، داغ کردن پوست بدن با آهن تفته (عمید/۹۱۱) مخ.

چې بیدار شول په دا دارد مسافرو
 دهغو سرته دمرگڅ تورې تیارې دي
 ستا اصلی وطن هورې دی مسافره
 په ناحق دې زړه دلې کړې اسرې دي
 هغه واره په ارمان له دنیا لاره
 چې یې نښه دلې پاتومنارې دي
 ته له مرگه هومره ډار په کوم سبب کړې
 داچې لاره له دنیا هممه هورې دي
 بوالعجب کا رونه هر نفس پیدا کا
 د دې شنه سپهرهسې رنگت پیرې دي
 چې په مهربی مانۍ چاته عطا کړې
 له بیداده یې هغه مانۍ سپیرې دي
 «هجري» لوری دښادی په جهان نشته
 هر طرف چې غوږ کوې دغم سورې دي

* * *

چې یې سحر بولی خو کڅ شعر زما دی
 نور دې وارو شعر شعر سحر دا دی
 که باور دې په دا نه شی پاڅه گوره
 زما هر غزل شاهد په دا دعوا دی

دا زما سحر حلال دی با ورو کسره
 نور همه سحر حرام چې په دنیایه
 هسې نه چې سحر کرم په خپله ژبه
 تر پښتومی د فارسی شعر ووالادی
 اوزانی شعری ولیده په سترگو
 دیرمې شمرهم لیدلی دمیرزادی
 یو په یو یې حال همه راته ظاهره
 هراڅان چې شعر کړی جابجادی
 که هرڅومې سیال د شعر لیده نه شی
 ولی زه طفل مکتب پدراستادی
 دلری دبری کار نشته په میان کې
 دبایا اشعازما دا دبایادی
 که هزار ښاخونه بیل اصل خو یووي
 په داکار هغه پوهیږی چې دانادی
 پیدایش همه درب سبب مې دی شه
 که بنده په دظاهر صورت جدادی
 زه «هجري» به یې دکوم هنر صفت کرم
 بزغ یې خودد خو بی تیرلاتر سمدی

* * *

د مین له زلفو بوی راوړی باد دی
خو منست یې په ما ښی تل مې یاد دی

ظاهری تنه مې روغه زړه مې لوټ کړ
دمخنی رنځه طبیب ته څه فریا ددی

شب وروزیې خالی نه یمه له فکړه
سوزنده آتش دکن یار په هیواد دی

بس جفا کوی په خوږ و ترس دې نه شی
په سینه کې دې زړه کانی که پولا ددی

چې خواب دوفانه مومي ریدباره
په لمبو مې اچوي دایه مې مرا ددی

د رقیب له غماز یو ښه خبر شوم
که له دره یې بیرون شی زما یاد دی

د دردمنو په آه نه لوري له بیخه
په وصال کې د هجرت هسې بنیاد دی

هجرتل په ملاقات پسې وصالی دی
تخلص د غزل پس چې یې معتاد دی

طبیعت مې از میده همسری نه ده
دا غزل د شاگردی په دراستاد دی

«روهي» ډیر دیار له جوړه گيله مه کړه
له دغه ستمه چا موندلی داد دی

* * *

څومې اېښې په خاطر د هجران باردی
 له وصاله مې نصیب تش انتظار دی
 د وصال تر یساک راوبخښه مینه
 هر نفس مې زړه چیچی هجردي ماردی
 چې شراب دهجر څښې بې غمه مه شه
 خود به درشی البته هجر خماردی
 جدایی په مرگ له یاره ارمان نه وي
 چې زنده ځینی جدا په ځان یې زاردی
 چې هرگز یاري له چاپه دنیانه کړا
 په دنیا کې سری ډیر ملنگ مې یار دی
 خوداشین فلک دورو نه کا په ځمکه
 په ژړایې له نږدې رنګه هر جاندار دی
 نه یې یو ساعت قرار په ځان روا کړ
 نه عالم دده له دوره په قرار دی
 دنیا ځکه لېال ده له افسو سه
 چې آخر د خزان وار اول بهار دی
 هیڅ باوریې په بقاد بنادی نه شته
 همه غم لره پید ادا رمان دار دی
 زه خټک په بیجا پور اشنا په روه دی
 ولایت مو سره اډ دهند وبار دی
 چې «هجري» غوندې جداوي له یارا نو
 که بادشاه شی په دکن عمر یې خوار دی

* * *

له رندى مې متقى په زړه زهیر دی
 واعظ لازمالمه غمه قل په ویر دی
 خومي سترگی دباور په نصیب واکړې
 په او بو مې ورق وللی دتد بیر دی
 قبل و قال مې دجهان همه تر شا کړ
 تل صیقل په کد ورت زما ضمیر دی
 وعاقل ته لار د سود بنایه زاهده
 دیوانه نظر گندلی په تقدیر دی
 په مستې مې جامه خیرې د نشاط کړه
 چې دایم په غم بنادى کازما پیر دی
 که انکار مې د مستی لرې بیا طلعه
 بنه سند مې په دعواد پنبو خنخیر دی
 بنادى غم په لوحه کنبلی دهر چادى
 فکر مه کړه چې ممکن یې نن تغیر دی
 غایت بینو ته ظاهر خطاب به نه شی
 رهیده چې دقضا له شسته تیر دی
 توکل مې وسیله بې غمه ناست یم
 نه مې عرض په خسرونه مې په میر دی
 دانصاف طمع به یې نه شته له درباره
 کهومه یې مرثی (۱) غم یې وزیر دی

سروین یې لټوم پایان یې نه شته
 طرفه جوړ یې پېشه کړی نذر گیر دی
 «هجري» تل به له تاجنگ د فلک نه وي
 عیش وغم یې په رو سر لکه بهیر دی

* * *

زړه مې بس د یار کټوټه انتظار دی
 د فرقت په ډیر اندوه کې گرفتار دی
 نا صلا که افضل کازه به یې ورمه
 که په رگت د آزاد گیل والی سردار دی
 هغه یار که کشش کا چاره مې نشته
 په ستم یې شگفته یم چې نامدار دی
 دشمشیر مخ مې لیدلی وه په سترگو
 زبینه د ژبرو گلو تر بهار دی
 باری ته چې تل کشش کړې نو جوانه
 کله ما په وطن کړی ستا دیدار دی
 یاره ذوق په روه کوه په دکن خوښ یم
 مه می تن لره څه کوه نه دې داکار دی
 دیار فوځ دی تعین په زورمې بیایی
 خبر نه یی چې په پښو مې سیه ماردی
 په خپل غره کی مستانه په عیش اوسه
 ماته هم د سجن (۱) غم لکه گلزار دی

۱ - جیلخانه (دهمیش لغتنامه)

تل دجنگت سوری کوه دغره په خو که
 زه مین په غریبی مل مې اشعار دی
 ځنگلی چې عادتې په ترخومی وی
 که زلال په دوروي ځینی بیزار دی
 دگلونو ریاض جور «هجري» جدا شه
 دم په دم ځکه نالان لکه هزار دی

* * *

که دې غم هسې لوگی لکه داور وای
 مناسب وو چې په دو دې دهرتور وای
 دریغه او روی له ازله سوز د هجر
 غم به ولی و په ماکه تن مې سکور وای
 که لنبه مې داندوه وي منتشره
 بایده وه چې دځمکې په مخ شور وای
 ما به کله مجلس غمو نه ژول
 که رشوت د چغنی په دربار پور وای
 فلک ماسره جنگی بی غمه خوب کړي
 بخته هسې به دې چیرې کړل که وروروي
 د نشاط لباس مې هجر صد پاره کړ
 له بدنه یې سر لرې کړي که زور وای

دغليسم ولى به غوڅه په زمان شوه
 که په لاس کې مې ثابت دصبر لور وای
 په بدل یې همه خویشکې پټې نه وي
 په شماره ورځې حیات دهمت نور وای
 د ستم لاس به دې مات وه جفا کیشه
 که له جوړه دې خبر هجري په کور وای
 دکن دک د پښتنو په کار می نه دي
 نن په داعرصه دلبر غونډې غمخو روای
 «ختیک» سود د منصب و لیده په سترگو
 داور بشویو کندک په وطن سپور وای

* * *

سراسر واره له خر مې کا زبان دي
 چې ټول شوي دفانی دنیا په خوان دي
 دا جهان مثال دکان دی دنیا تو
 طالبان یې بل څه به شماره مچان دي
 مچان هو مره مینه کا په هغه لوري
 څو نبات تاو ده په نس کې ددوکان دي
 هیش بسا وریې په اظهار د اخلاص مه کړه
 په دروغ تیتال کوي دشی یاران دي

تل په ورځ دېنا دی لاف د وفا کاندې
 چې یوه ذره سختی شی گریزان دی
 د زړه سترگی په مطلب ظا هر لاس کا
 په سو گند یې غرور مه کوه تېگان دي
 که دېنه آشنا له در ده خبر دا روي
 په زبان وایی هی هی په زړه شادان دي
 د صادق آشنا خوا هښ په جهان مه کړه
 پسران د زمان واړه دورنگان دي
 نه یاری نه آشنایی نه محبت شته
 په هنر یې حصول کا بنده د نان دی
 د نیوی سو د یې مقصود پسې یې غواړي
 نه په لار دد بن ثابت نه کافران دي
 لکه دوکی کا محبله قصد د ځان په وینو
 یو په بل کله اخته هسې لیوان دي
 دقیامت و رځ لا په سترگو لیده نه شی
 نن مې و لید هغه کار همه د ځان دی
 ما هر گز راستی له چا لیدلی نه ده
 برادر که یار و خویش که عزیزان دي
 زه «هجري» چې په اسرار دکار خبر شوم
 په دنیا ار تینسی د یرې لږ مر دان دي

* * *

جدايي له ياره يو نفس ما تم دی
 چي فرقت شي په کالو نو خو ستم دی
 د وصال په طمع باد غونډې چلېزي
 گټه لږ هجر له قرونه سره سم دی
 بي وطنه تنها پروت يسم په غرت کې
 نن لما سره همدم د صنم غم دی
 دهيو اد آشنا په سترگو ليده نه شي
 که په خوب راته حاضر شي ډير کرم دی
 طولاني امل (۱) مې ډير که خبر نه شوم
 چې له ياره سره عمر تر گل کم دی
 هيڅ حاصل مې بې دريغه ځنې نه شته
 گد شته چې ياد وم سو د بې الم دی
 قاصدان له رونه راځي مدت شه
 سلام بادر ارسوي منت يې تم دی
 که بهشت له بښايسته مخه خالي وي
 عاشقانو به ياد کله که قسم دی
 زړه عجب راڅخه گم شه نه يې مومم
 بې گمانه به هورې وي چې صنم دی
 تل په يادد کجوزلفو پښوته گورم
 نور ځنځير لکه زلفيني خم په خم دی

چی دروه خبرې کله قاصد راوړي
په داقصد یې منت ایښی په ماتم دی

د«روهي» داروپه تانه شى طبيبه
دفرقت آس يې په زړه ايښى قدم دی

* * *

هسې شور مې محبت کړې په من دی
چې ددلب يې په کور ايښى دکوه کن دی

سمندر غونډې هميش پرې تازه کيږم
په دوو مارو کې آتش زما وطن دی

منقلب لکه هاروت په گسرتنه زانگى
چې مې زړه په کې بندى چاه دذقن دی

په سينه مې لارې لارې کسې داوښکو
ستاد درخاورې کميس زما په تن دی

چې په تيغ دمينى مړه غسل يې نشته
دشهيد په وينو سره جامه کفن دی

هندوگى له ډيرې مينې ستى کيزى
هغه اور ورته بهشت چې يې مين دی

سرچې ور کامنت کښيږدي په دلبرې
ډير بستره هغه مين ترهڼـدوزن دی

دخوبى مثال دې غواړم مونده نه شى
مخلوقات مې لټولى ترختن دی

تېز گونډه يې ستا و جسم ته مایله

بهاری میلمه راغلی په چمن دی

بدخشی لعل به کاینی وه بی قدره

ستاولعلوته رنگین څکه ثمن (۱) دی

بدفضولو دی په شونډ و نسبت کړی

هغه سور گیتی د نمرچې په یمن دی

« هجري » یارد محبت په سترگووینی

که ظاهریې بدن لرې په دکن دی

* * *

که نصیب بنده بند کړی په دکن دی

دامنگیرېې همیشه عشق د وطن دی

بنادی څه ته عالم وایی خبر نه یم

تل ژړا ز ماریاض غم می چمن دی

چې د عشق په توره مړ کفن یې نشته

کله روغ د پاک شهیدنوی کفن دی

چې زما زړه یې بندی شه په کوهی کې

همیشه راته په یاد هغه ذقین دی

۱- یسک هشتم چیری (عمید/۴۳۹) مخ

درضا په لوری خشکله یون وکړم
 چې ترخت مې چا پیره رزق رسن دی
 مایه خشکله طیب دوصال روغ کړا
 دفرقت داغ مې دزره په سرکهن دی
 دزره بازیې تل دروه په ځمکه گرځی
 که «هجري» په دکن ناست خالی بدن دی

* * *

زانې ته چې په هوانری چغمار کړې
 په سینه مې دفرقت غشی گذار کړې
 اشتیاق دهیوادي اشنا غالب شی
 په خاطر مې لاثقیل دهجربار کړې
 هغه غم دیارچې تل له ماسره دی
 گړندی یې وچیچل ته لکه مار کړې
 فراغت کاندې هغه چې په زړه روغ دي
 دهجرت غمونه ماوته دوشار کړې
 که ناله کوم له خوزو کله گرم یس
 په هرزغ مې شخوده دزره پرهار کړې
 تل په نیمه وشپوژرادر نخورانو
 که الوزې په سمدخ وژو کار کړې

له آواز ه دی معلوم بې غمه نه یې
 خبر نه یم چې دچاله جوړه زار کړې
 په زبان دې اشنانه هومره پوهیږم
 چې خالی له درده نه یې اضطرار کړې
 یا نا دمه په راتلو یې وطن ژارې
 یا وماته خوبونه د نامدار کړې
 لامې ژارې په احوال د حال په ژبه
 یا جدایې له دلبره غم د یار کړې
 د فریاد رقت د زړه کره میلمه شی
 گویا خوږو ته د هجر قصه شمار کړې
 چې شیرین وطن ته شاه کړې د کن گورې
 د مهجور په خطه پاسه خپله لار کړې
 محتاجي یی کله ده پل په سیندوانو
 لکه باد سیر په څوکه د کوهسار کړې
 هومره هسکه په هواڅی له میدانه
 په رښتیا تر نظر لاندې گل و خار کړې
 لاشوره ، غریب ، توت گۍ دې آئینه وو
 که په حال مې د خسته وو خبردار کړې
 ما په ناز ساتلی چیرې څه یې حال دی؟
 تر صدکه مې خبر په دا اسرار کړې

د مردی مخ یې په خاورو آلوده شه
چا ویل دورنگو کډې په کناره کړې

هیڅ گفتار یې په کردار موافق نه شه
په دروغ یې واړه لافې د کردار کړې

نن په توره راته ناست بریتونه مږي
چې یې تل دمحبت قصې په جار کړې

ننگه ته په ځمکه کله وې له اصله
که دې نن بې ننگو ولی تار په تار کړې؟

نا هموار غرونه که دك له خاورو خسه
ر به هر چیرې افضل پرې ته گلزار کړې

ملگري ورسره چا ترسره نه کړه
رېنا غیږی لښکري ته انصار کړې

دوباره به پیرې بیا کوي په دښتو
چې د ژمی وار قضا په هندو بار کړې

تن په تن می سلام وایه په یارانو
چې دروه په خطه ورې شې گزار کړې

* * *

هغه زړه چې په اشنا پسې خوږ یږي
که صاحب یې شهد خوري کله خوږ یږي

پوخ طبیب په هغه زخم دارونه زړه
چې یې رود دوی نو سیند غو نډې خوږ!

د هر چا د حيات ورځې قلمسې دي
هر ساعت چې گذر کا عمر لږيزي

څو به ناز په عمر کړې فکر د کوچ کړه
گر يال مه گڼه ياوه چې تل غږيزي
که هرڅو يې مخ د عيش په لور سم کړم
زړه مې ځکه تل غمونو ته کږي-زي

پروني ياران چې يې ما سره مجلس وه
نن يې تن په تور وځاور وکې ريږيزي
«دهجري» ځيگر په نيش دهجر غوڅ شه
په هر لور يې ويني موج کاندې بهيزي

* * *

بهارى ميلمانه راغله په چمن کې
د بلبلو زړه يې يوړوپه ديدن کې
رنگارنگ جامې اغوستې حرکت کا
گوي او ورکې د عيدگرځي په برزن کې
که مې يار يو ځل گذر په رياض وکا
د گلاب قدر به هيڅ شى په گلشن کې
د مخ زيب که يې ته ووينى بلبله
نور به نه اوسې د گلوپه وطن کې

ته چي دم په دم صفت ځيني آغاز کړې
کوم رونق دی تا ایدلی په سوسن کې

که په خوب کې یې صورت مشاهده کړې
نور به ماغونډې ملنگ شې په ز من کې

چی خبر یې د بیا ست له حاله نه یې
ځکه وینی ته خوب یې په یا سمن کې

د عارض لمبه یې جوړه په لاله شې
چی سر پت کاله حیا په پیرهن کې

د قرار ځای مې هرگز په دنیا نشته
ځکه گرځم همیشه متا په روزن کې

په هر زړه د عشق لمبې دي چې بلیزي
هسې اوردی ستر گوبل کړ په تومن کې

یو نگاه دې امیران حلقه به گوش کا
خو شرف دې مولا کښینس په دیدن کې

چې دا هسې ډیرستم د اشنا خوی شه
د «هجري» ژوندون محال دی به وطن کې

* * *

چې په زړه یې ستاد شوق لږه تاب شې
له هغه تاوه یې تن همه کباب شې

تل د زړه ښهر لوتی بدن اوده دی
تعجب ستاد سواری یې په شتاب شې

سره لباس ته هوس مه کوه دلبره
 آشفته به مضطرب لکه سیماب اشی
 نازک تن دې همه روغ د سپینوزرو
 و آتش ته مجال نه لری سیم آب شی
 توری زلفی شکسته کړې په رخسارو
 لاله گل منجلی تر مشک و ناب شی
 ځکه خاوري ستاد در په سترگو مزم
 په رنجوروشنی کله د خراب شی
 ستاله تنه شم سبا په چمن تیر کا
 دهن واکا په درود غنچه گلاب شی
 د دوو سترگو دې مستی په کې نازله
 بیهوده بد نام په خلکو کې شراب شی
 دوصل وینا همیش کړې په درو غسه
 بې وفا وعده دې یارو ته سراب شی
 عاشقان دې په دیدن پسې نولیزی
 وسیله یې د حیات مل وریاب شی
 ائینه فلک رتبه شی ستاله دسته
 په خلوت کې یې نمائانی مهتاب شی
 «هجري» لایې اور دحسن خلق سیزی
 چې دنتی په مکان بیسر (۱) نواب شی

۱ - چارگل (دهمیش لغتنامه)

دا گناه بې شکه وينم پخپل من (۱) کې
 چې يې بند کړم ستادزلفو پهرسن (۲) کې
 داسرکش زړه راپيد اhesې بلا کا
 چې به نه وی دا بلا په هيچ دشمن کې
 زه چې زړه اخته په اور دمحببت کړم
 لوی غليم مې ترده نشته په ز من کې
 هربانيه يې هسې سورزماپه زړه کې
 لکه گيو (۳) چې نيزه سره کړه په پشن (۴) کې
 زه اصلی مالنگت پيدا په جهان نه وم
 ديارمينی درپه در کړم په تومن (۵) کې
 دفرهاد د مجنون دور گذ شته شه
 نن امام دعالم زه يم په دافن کې
 هرز مان به خنی غر امان (۶) طلب وه
 که زماپه دود يې اورو په بدن کې
 چې داسترگی دا اېسرو دايې بانيه دی
 دختيک روزگار حرام دی په وطن کې

-
- ۱ - زړه - مجاز آرا ده (ظفر/ ۹۱۱) مخ
 - ۲ - ريسمان، طناب اوسان وار سن جمع (عميد/ ۶۳۰) مخ
 - ۳ - ديو پهلوان نوم دی (دهميش لغتنامه)
 - ۴ - ديو سري نوم دی (هماغه اثر)
 - ۵ - لښکر د سلو کسو دسته، علاق قسيل، کلی (دهميش لغتنامه)
 - ۶ - خشمناکه - خشمگين (عميد/ ۸۴۳) مخ

چي زما د عشق بازار په دهر دود شه
 دمجنون بازار يې سور کړ په تومن کې
 که مقصود يې د عشا قود بند نه وه
 قضا چاه څه لره کند ستا په ذقن کې
 ياره يو ځلي په خوب کې ور حاضر شه
 هجري ستاغمونو زور کړم په دکن کې
 لا به گل چې همسري کړه ستاله مخه
 خجالت يې کړ اور بل په پيرهن کې
 ياره يو ځله په خوب کې ور حاضر شه
 ختمک ستا غمونو زور کړ په دکن کې
 گويایې که مې بلبل په غوږ وواوري
 نور به بزغ له شرمه نه کا په چمن کې
 گل به هيڅ کله لا نه شه له ر يا شه
 که «هجري» غوندي بلبل وای په گلشن کې

* * *

هسې پروت دی غم د عشق زما په زړه کې
 لکه تا و مایه د اور نم په اوبه کې
 نه به عشق هرگز زماله زړه خارج شي
 نه مستی د مېو درومي په سانه کې
 محبت هسې نسبت له زړه پیدا کړا
 لکه بوی د گلو مل نور په لیمه کې
 د عشق اور مې نصیحت هسې مزید کړا
 لکه بوی چې د اودی کاندې په مینه کې

عقل هسې غم ديار راڅخه یـو وړ
 لکه بوی دلویی پو هی په اوده کې
 ماته مه کړه حکایت د گلر خانو
 څه آتش پو کی ظالمه په وانه کې
 چې خبر دې هجران کړ په ښو یارانو
 سیخ دې مات شه د سحر چرکه په خوله کې
 درفتار زیب یې نسبت په زر که مه شه
 هغه هو مړه خوبۍ نه لری په تله کې
 مرده گل یې په مالش د پښې تازه شی
 رب یې هو مړه شرف ایښی دی په پله کې
 نوش یې څه سره مثال کرم دلبانو
 نشته هسې لطافت په هیڅ خوازه کې
 چې مزه یې څوک دشو نډو تجربه کا
 نبات هم ورته پیکه شی په خوازه کې
 عقله ، مه رانځه هرگز که خیر یې غواړې
 یار «هجري» ته شراب ورکړه په کاته کې

* * *

چې پیدا په دافنا هغه خیرې شوې
 د گردون چرې یې خلق لره تیرې شوې
 دیرې ښې خیرې سپهر پرورش کړې
 عاقبت د تور لحد خاورې ايسرې شوې

دژوندون مدت مثال په نور څه نه دی

نمونه يې دېا دي حباب دیرۍ شوې

په اېنگن (۱) دچا آواز د ښادی وشه

چې يې نه په غولی بیا دغم سورې شوې

چا چې نه کښوې څیرې له کبره سمې

په دا ځمکه تار په تار هغه څیرې شوې

راشه وگوره ما بڼۍ دهغه تیسرو

سر په ښکته څرنګه تويي په ایرې شوې

زه بنسده ودانې څښکل په دنیا کرم

ودانۍ دملونو وینم چې خورې شوې

دوصال په میومست بې غمه نامست وم

تر ماتیرې دهجران دغم پرې شوې

دښادی وار به قایم په چا پرې نه زدي

چې حسد لره پیداد چرخ پیرې شوې

دهیچا دانش آگاه په اسرار نه شه

دهوشیاروو په حیرت او په زهرې شوې

دخالق اسره پردیس لره کافی ده

که خورې يې دفانی دنیا اسرې شوی

« هجري » نیت دو دانۍ په دنیا مه کړه

گوره خونی دیار انو چې میرې شوې

* * *

۱ - صحن ، حویلی (همیشن لغتنامه)

په داڅو دمه حیات که مې یسار یاروي
 په درست ښه ربه زما هم کار کاروي
 مه کړه مه کړه یوځل بیا په مراد راشه
 ستاد اهجر به مې څوپه زړه بار بار وي
 مه وای مه وای راتعین د عشن غمونه
 تل د زړه په سرو لارو غ دمار ماروي
 راشه راشه له تادر ومی قرار نه شته
 په اطلس کې اړخ زدم راته خار خاروي
 ډیره ډیره ښایسته ده لایسری کما
 چې یې زلفې په ښه مخ باندي تار تار دي
 ځینې ځینې یار مجنون غوندي مجنون کا
 که دهر دلبر لیلی غوندي هارهاروي
 بیا به کله تیر ساعت مراجعت کا
 دهر کار محل یې کښلی په وارواروي

* * *

دعا شق چې په وصال دیاو نو بیت وي
 هغه دم یې فراموش بساغ د جنت وي
 چې دځان په مخ یې سترگی شی ثابتې
 هیر له شوقه دمژگانو حرکت وي

د عشق جیش (۱) مې زړو لاندې کړو په جور

صبره تېنډه لکه غل که دې فرصت وي

خماری سترگو یې بې مېو کیښی کړم

په رضا دې هوښیاری له مارخصت وي

دنګاه په تیځ یې سرد توبې غوڅ کړ

تقوی ویر د محان کوه که دې مهلت وي

ستاد مخ په بهار هسې بدله گوی شم

لکه واف (۲) گویاد گلو په ووصلت وي

یاد د مور و هلته مه کوه زاهده

چې آغاز د ښکلو جونو حکایت وي

د وصال خوازه بهتر بدل یې نشته

بدناتار پسی پوځونه د فرقت وي

چې لرم د هجران نیش په یښه کښیږدي

نزدیکی یې د چشمو خوب لره آفت وي

هجره ریزه الماس وي په گوگل کې

په رنځور یې هر ساعت نوی زحمت وي

چې عذاب یې د هجران مشاهده کړ

که ادب له اوره کاندي ملامت وي

د فرقت د داغ په خور هغه خبروي

چې په وینو یې لاله غوندي لست پت وي

۱ - لښکر (دهمیش لغتنامه)

۲ - بلبل، هزار داستان، سندر غاړی (ظفر - ۹۵۶) مخ

ماته غم همه دوخار کرو خپلې مینې

په ناحق مې له هجرانه شکایت وي

«هجري» هله عدل غواړه له دلبرو

که قصاص له مژونو کسری مروت وي

...

دهجران له ډیره غمه مې زړه چوي

شکر شکر چې فانی ده تل به نه وي

ددې غم ویل موقوف بیا نې نه شی

مگر هاله چې اشنا سره لیده وي

نن دتیر ساعت ارمان فایده نه کا

که هزار ځله غاښ کښېږدم په ورغوي

په دانیت فالونه گورم په کتاب کې

چې وعده د وصال زر که به لا رغه (۱) وي

په حضور دې کاته نورو ته گناه دي

تیم هلته روغ نه دی چې اوبه وي

گردون کله مهر وکاپس له یاسه

په دولت د وصال خوښ کاهجرینه وي؟

دمڙ گمانو حرڪت ڪٿهه خلل دی
هغه دم چي بنود لبروته ڪانه وي
صفائي دٿورو زياته په صيقل شی
کروړه د عشق په آس ديار مانيه وي
«هجري» کار په قضاو سپاره ډاډه شه
بدل نه کاډ ير جدل په ازل شه وي

* * *
دانا ځکه د جهان له ڪاره سردوي
چي آلم يي لکه با دخوشي يي گردوي
آه وسوزمي باطل مه گنه درويشه
ستر گه هله کاڙاچي زړه په در دوي
تخت و تاج ته به سر کوز د همت نه کا
چي په داد ددهر پوه آزاده مردوي
هغه مرد چي په دغل سپود وسوډا کا
په مجلس چي د حق ورشي مخ يي زردوي
په حساب دفرزانه تر گاو بتري دی
هرچه تل په فکر دوب داب و خور دوی

گردنده گردون (۱) چکي (۲) سري دانه شه
لا په زمکه قرار نه بدن يي اردوي
دامحال دی چي شاعر به په پښتو کی
بل «هجري» غوندي په فن د شعر فردوی

• • •

-
- ۱- ديوان فلك،
 - ۲- ميچن . ژرنده (اردو- پښتولغت/ ۸۳۹) مخ

سپینی زیرې تا په جونو کې بدنام کړم
 سزوار دی دگلرنگو دد شنام کړم
 که هزار خله فغان کړم پروانه کا
 نه نظر په مهر کاندې چی سلام کړم

* * *

په هغه یارمې هزار خله سلام دی
 چې یې غم د هجر میشت راته مدام دی
 چې هجران په جهان شته دی بنادی نه کا
 هر چې عیش په وصال کاندې حرام دی

* * *

هغه دم چې د وطن هوا کړم یاده
 وایم راشه برابرد مراد باده
 گوندې بیا هغه یاران مشاهده کړم
 سفینه له تانگه ووزی سره واده

* * *

په چیرته لارل غه زلمی جونو
 چې به یې نازک ر په داخایونه
 خبر یې غواړه (اوس) موند نه شی
 تکل دکوچ کړه پسې به خونو

* * *

نه کالونه گذشته دالسم کمال دی

چې سپهرمې سرگرم په گوسمال دی

ددنیا طمعې یې تار په تار خوړې شوی

دغریب هجري امید په ذوالجلال دی

* * *

په اشعار چې دفارسی سخنرانی کړم

په لحد کی ارواح خوښ د خاقانی کړم

دپهتو ژبی شاعر په زمان کوم دی

چی یېزه په داهنرد خان ثانی کړم

* * *

که هر خو په دکن ډیرې دي دلیرې

هجري نه په غوره و نیوې گوهرې

چې په مهرمې تل یاد کړې مرگه دې مه وه

لب شکري سیمین برې مو کمرې

* * *

درياض میدان همه ونیوه گللو

په هرلوریې آواز وکړو بلبلو

مورددهرد ښادی فرزند پیدا کړ

ډمان بولی ور سره ښیښې دملو

* * *

د چاپ شمیر : ۲۰۰۰ ټوکه

د چاپ کال : ۱۹۸۶

د چاپځای : د ښوونې او روزنې مطبعه